

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

20.YÜZYILIN MİMARİ TASARIM ORTAMI VE
BERLİN HANSAVIERTEL KONUT YERLEŞİMİ ÖRNEĞİ

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Danışman

Doç. Dr. Yasemen ÖZER

Eylül, 2022

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

20.YÜZYILIN MİMARİ TASARIM ORTAMI VE
BERLİN HANSAVIERTEL KONUT YERLEŞİMİ ÖRNEĞİ

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK tarafından hazırlanan tez çalışması 18.07.2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yasemen ÖZER
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Yasemen ÖZER, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ömür BARKUL, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Gülçin PULAT GÖKMEN, Üye
İstanbul Teknik Üniversitesi

Danışmanım Doç. Dr. Yasemen ÖZER sorumluluğunda tarafımda hazırlanan 20.Yüzyılın Mimari Tasarım Ortamı ve Berlin Hansaviertel Konut Yerleşimi Örneği başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK

İmza

Anneme, babama

ve

eşime

TEŐEKKÜR

Tez çalışmam boyunca tım ilgisi ile yanımda olan, her Őartta ve koőulda yolumu bulmamı sağlayan, araőtırmacı heyecanını örnek aldığım değerli tez danışmanım Doç. Dr. Yasemen SAY ÖZER'e, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık ABD'na, mesleki birikimi ve arkadaőlıęı ile bana destek olan Yüksek Mimar Ceren KAHRAMAN BEREKET'e, tım yakın arkadaőlarıma ve beni her daim destekleyen, yreklendirmekten vazgeçmeyen annem Suna ALAÇAM'a, babam Necati ALAÇAM'a ve eőim Melih BOZTÜRK'e sonsuz teőekkürler.

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK

KISALTMA LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	4
1.3 Hipotez	4
1.4 Kapsam ve Yöntem	5
2 ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA 20.YY MİMARİ TASARIM ORTAMLARI	7
2.1 “Yeni Toplum” Arayışlarında Konut	7
2.2 Mimari Tasarımı Destekleyici Ortamlar	14
2.2.1 Dergiler	14
2.2.2 Topluluklar	19
2.2.3 Okullar	25
2.3 Yapı Sergileri	31
2.3.1 1901 Mathildenhohe Darmstadt	32
2.3.2 1910 General Planning Exhibition Berlin	33
2.3.3 1923 Bauhaus Ausstellung Weimar	34
2.3.4 1927 Werkbundsiedlung "Die Wohnung" Stuttgart	36
2.3.5 1930 Stockholmsutställningen Stockholm	38
2.3.6 1932 Werkbund Siedlung Wien	39
2.3.7 1939 New York Expo	41
2.3.8 1951 Constructa I Hannover	41
2.3.9 1952 Stalinalle Berlin	42
2.3.10 1955 Helsingborg Expo	43
2.3.11 1967 Constructa II Hannover	44
2.3.12 1967 Montreal Expo	45
2.3.13 1970 Constructa '70 Hannover	46
2.3.14 1984-87 IBA 84/87 Berlin	47

3 1957 BERLİN ULUSLARARASI YAPI SERGİSİ	49
3.1 Sosyal ve İktisadi Değişimlerin Kenti Berlin	49
3.1.1 Kraliyet Başkenti Berlin ve Sanayileşme Dönemi	51
3.1.2 İmparatorluk Başkenti Berlin	54
3.1.3 Demokrasi ve Diktatörlük Başkenti Berlin.....	56
3.1.4 Doğu-Batı Berlin Dönemi	61
3.1.5 Birleşme Sonrası Dönem	65
3.2 Sergi Hazırlık Süreci ve Düzenleyicileri	68
3.3 Sergi ve Serginin Ardından	71
4 HANSAVIERTEL KONUT BLOKLARI	77
4.1 Sergi Yerleşim Kararları ile Hansaviertel	82
4.2 Tip-1 Blok İncelemeleri.....	83
4.3 Tip-2 Blok İncelemeleri.....	93
4.4 Tip-3 Blok İncelemeleri.....	101
4.5 Tip-4 Blok İncelemeleri.....	109
5 SONUÇ VE ÖNERİLER	118
KAYNAKÇA	124
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR	129

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BIE	Bureau International des Expositions
CIAM	Les Congres Internationaux d'Architecture Moderne
GEAM	Groupe d'Etudes d'Architecture Mobile
IBA	Internationale Bauausstellung
MIT	Massachusetts Institute of Technology
OSA	Association of Contemporary Architects (Çağdaş Mimarlar Birliği)
RIBA	Royal Enstutite of British Architect
S-Bahn	Schnell-Bahn (Hızlı tren)
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
U-Bahn	Untergrundbahn
UIA	International Union of Architects
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Üç Mıknatıs Diyagramı.....	9
Şekil 2.2	Dom-Ino Evi, 1914.....	11
Şekil 2.3	Unité d’habitation, Fransa.....	13
Şekil 2.4	Çalışmada adı geçen bazı dergilere ait kapaklar	15
Şekil 2.5	Dergiler-zaman grafiği	18
Şekil 2.6	Sırası ile Arbeit für Kunst ve Novembergruppe ilüstrasyonları.....	23
Şekil 2.7	Topluluklar-zaman grafiği	25
Şekil 2.8	Bauhaus ustaları, Dessau	28
Şekil 2.9	Okullar-zaman grafiği	30
Şekil 2.10	Sergiler-zaman grafiği.....	31
Şekil 2.11	Mathildenhöhe Darmstadt vaziyet planı	33
Şekil 2.12	Bauhaus Ausstellung Weimar posterlerinden bazıları.....	35
Şekil 2.13	Haus Am Horn planı, 1923	36
Şekil 2.14	Haus Am Horn fotoğrafı, 1988.....	36
Şekil 2.15	Werkbundsiedlung mimarları ve yapıları.....	37
Şekil 2.16	Stockholmsutställningen vaziyet planı, Sven Markelius, 1929.....	39
Şekil 2.17	Werkbundsiedlung yerleşkesi fotoğrafı, Martin Gerlach, 1932	40
Şekil 2.18	Werkbundsiedlung vaziyet planı.....	40
Şekil 2.19	Constructa-Block fotoğrafları, Hannover.....	42
Şekil 2.20	Stalinale vaziyet planı.....	43
Şekil 2.21	Stalinale fotoğrafı, 1959	43
Şekil 2.22	Helsingborg Expo afişi ve Form dergisi kapağı, 1955	44
Şekil 2.23	Habitat 67, Jade Daskow	46
Şekil 2.24	Sırasıyla Habitat 67 kesit ve planları.....	46
Şekil 2.25	Internationale Bauausstellung Berlin 1987 afişleri	47
Şekil 2.26	Hejduk Tower ve IBA Lützowplatz apartmanları	48
Şekil 3.1	Berlin nüfus grafiği	50
Şekil 3.2	Berlin planı, 1660	51
Şekil 3.3	Wülcknitz aile evlerine ait planlar	53
Şekil 3.4	Kraliyet Başkenti Berlin ve Sanayileşme Dönemi-zaman grafiği	53
Şekil 3.5	Hackeschen Höfe hava fotoğrafı ve avlu şeması.....	55

Şekil 3.6	İmparatorluk Başkenti Berlin-zaman grafiği	55
Şekil 3.7	Hufeissensiedlung hava fotoğrafı ve peyzaj planı	57
Şekil 3.8	Hufeissensiedlung örnek konut planları.....	57
Şekil 3.9	Germania planı ve Hitler ile görüşme yaparken Albert Speer	60
Şekil 3.10	Demokrasi ve Diktatörlük Başkenti Berlin-zaman grafiği	60
Şekil 3.11	Gropiusstadt hava fotoğrafı	63
Şekil 3.12	Liebziger'de bir apartman (1970) ve Marzahn yerleşkesindeki bir blok (1976).	63
Şekil 3.13	Doğu-Batı Berlin Dönemi-zaman grafiği	64
Şekil 3.14	Quartier Schützenstrasse planı ve hava fotoğrafı	67
Şekil 3.15	Birleşme Sonrası Dönem-zaman grafiği	68
Şekil 3.16	Berlin ilçeleri ve Hansaviertel	69
Şekil 3.17	1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi posterleri	71
Şekil 3.18	Hansaviertel yapıları.....	73
Şekil 3.19	Die Stadt von morgen sergi alanı.....	74
Şekil 3.20	Oswin'e ait Die Stadt von morgen karikatürü	75
Şekil 3.21	Die gegliederte und aufgelockerte Stadt ve Die Stadt von Morgen kapakları..	75
Şekil 4.1	Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı.....	77
Şekil 4.2	Hansaviertel yerleşimi vaziyet planları, 1792 ve 1879.....	79
Şekil 4.3	Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı, 1908-1910	79
Şekil 4.4	Hansaviertel "Yahudiler'den arındırılmış alan" planı ve 1957 hasar planı	81
Şekil 4.5	Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı.....	82
Şekil 4.6	Hansaviertel konut blokları.....	83
Şekil 4.7	Tip-1 bloklara ait tablo	84
Şekil 4.8	1 No'lu blok	85
Şekil 4.9	2 No'lu blok	86
Şekil 4.10	3 No'lu blok	87
Şekil 4.11	4 No'lu blok	88
Şekil 4.12	11 No'lu blok	89
Şekil 4.13	12 No'lu blok	90
Şekil 4.14	13 No'lu blok	91
Şekil 4.15	17 No'lu blok	92
Şekil 4.16	21 No'lu blok	93

Şekil 4.17	Tip-2 bloklara ait tablo	94
Şekil 4.18	14 No'lu blok	95
Şekil 4.19	15 No'lu blok	96
Şekil 4.20	16 No'lu blok	97
Şekil 4.21	18 No'lu blok	98
Şekil 4.22	19 No'lu blok	99
Şekil 4.23	30 No'lu blok	100
Şekil 4.24	Tip-3 bloklara ait tablo	101
Şekil 4.25	5 No'lu blok	102
Şekil 4.26	6 No'lu blok	103
Şekil 4.27	7 No'lu blok	104
Şekil 4.28	8 No'lu blok	105
Şekil 4.29	9 No'lu blok	106
Şekil 4.30	10 No'lu blok	107
Şekil 4.31	20 No'lu blok	108
Şekil 4.32	Tip-4 bloklara ait tablo	109
Şekil 4.33	22 No'lu blok	110
Şekil 4.34	23 No'lu blok	111
Şekil 4.35	24 No'lu blok	112
Şekil 4.36	25 No'lu blok	113
Şekil 4.37	26 No'lu blok	114
Şekil 4.38	27 No'lu blok	115
Şekil 4.39	28 No'lu blok	116
Şekil 4.40	29 No'lu blok	117
Şekil 5.1	Mimari tasarımı destekleyici ortamlar-zaman grafiği.....	120

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Çalışma kapsamındaki dergiler tablosu	15
Tablo 2.2 Çalışma kapsamındaki topluluklar tablosu	19
Tablo 2.3 Çalışma kapsamındaki okullar tablosu.....	26
Tablo 3.1 Berlin Kenti 2020 Verileri	50
Tablo 5.1 Konut blokları-zemin kullanımı tablosu.....	122

20.Yüzyılın Mimari Tasarım Ortamı ve Berlin Hansaviertel Konut Yerleşimi Örneği

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Yasemen ÖZER

Mimari tasarım zihinsel ve kolektif bir üretim sürecidir. Günümüze dek bu sürecin gelişimini destekleyici çeşitli platformlar varlık göstermiş ve birbirleri ile kurdukları diyalog sebebiyle sürekli kendini yenileyen bir mimari birikim söz konusu olmuştur. Farklı coğrafyalarda dile getirilen benzer tasarım söylemleri ve bu söylemler ekseninde kurulan topluluklar, okullar, dergiler ve düzenlenen sergilerin yarattığı tartışma ortamının mimari üretime yansımaları görülmektedir.

Bu tezde, mimari tasarımın gelişimine sağlanabilecek katkıların yöntemleri araştırılmaktadır. Yapı sergileri, yarattığı tartışma ve eleştiri ortamlarıyla kongreler, dergiler vb. platformlar ile benzerlik gösterse de mimari ürünün fiziksel varlığının hissedilebildiği, görsel iletişimin daha etkili biçimde kurulabildiği etkinlikler olarak diğerlerinden ayrılan özgün bir karaktere sahiptir. Sergi hazırlık ve sergi süreçlerinin uzunluğu, çeşitliliği düşünüldüğünde bahsedilen diğer mimari tartışma ortamları ile kurulan ilişkiler kaçınılmazdır. Ayrıca insanlığın temel haklarından biri olan barınma ve bir kentsel ihtiyaç olarak konut problemi, tüm mimari tartışma platformlarında ilk sıradaki yerini korumuştur. Konut ve yeni

bir toplum, yeni bir kültür ilişkisi merkezinde yapılan çalışmalar konut tasarımı kavramsallaştırabilmek ve bunu iletebilmek üzerine olmuştur. Bu sebeple ve konu ile ilgili hazırlanmış az sayıda Türkçe alıŐma bulunması durumu da göz önünde bulundurulurak, yapı sergilerinin mimarlık pratiğine etkisini analiz edebilmek amacıyla, zamanının çevresel sınırlılıkları yönünden özel bir konum olan Berlin'deki, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi konut yapıları üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bu nitelikte bir mimarlık aktivitesinin, doğru programlanmış, uzun ömürlü ve kullanılabilir, insan ve evre odaklı konut yapıları tasarımlarına etki eden öğretici karakteri tartıŐılmıŐtır.

Anahtar Kelimeler: Konut retimi, Yapı sergileri, Interbau, Hansaviertel, IBA.

The Architectural Design Environment of The 20th Century and The Case of Berlin Hansaviertel Housing Settlement

Ezgi ALAÇAM BOZTÜRK

Department of Architecture

M.Sc. Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yasemen ÖZER

Architectural design is a mental and collective production process. Various platforms supporting the development of this process have existed until today, and there has been an architectural accumulation that constantly renews itself due to the dialogue they have established with each other. The reflections of similar design discourses expressed in different geographies and the discussion environment created by the societies, schools, magazines and organized exhibitions on the axis of these discourses on architectural production are seen.

In this thesis, methods of contributions to the development of architectural design are investigated. Building exhibitions, congresses, magazines, etc., with the discussion and criticism environments it creates. Although it is similar to platforms, it has a unique character that distinguishes it from the others as activities where the physical presence of the architectural product can be felt and visual communication can be established more effectively. Considering the length and diversity of the exhibition preparation and exhibition processes, the relations established with other architectural discussion platforms are inevitable. In addition, the housing problem, which is one of the fundamental rights of humanity and housing as an urban need, has kept its place in the first place in all

architectural discussion platforms. The studies carried out in the center of housing and a new society and a new cultural relationship have been about conceptualizing and communicating housing design. For this reason, and considering the limited number of Turkish studies on the subject, a study was conducted on the housing structures of the 1957 Berlin International Building Exhibition in Berlin, which was a special location in terms of the environmental limitations of its time, in order to analyze the effect of building exhibitions on architectural practice. The instructive character of an architectural activity of this nature, which is programmed correctly, which is long-lasting and usable, and which affects human and environment-oriented housing structures, has been discussed.

Keywords: Housing production, Building exhibitions, Interbau, Hansaviertel, IBA.

1.1 Literatür Özeti

Konut elde ediş biçimlerini mimari tasarımı geliştirici ve destekleyici çeşitli platformlar üzerinden inceleyerek yapı sergileri ve konut üretimi ilişkisine odaklanan bu çalışmada Almanya'nın Berlin Kenti merkezinde 1957'de inşa edilen Berlin Uluslararası Yapı Sergisi süreçleri ve mimari üretimlerinin analizi yapılmıştır.

Serginin mimarlık birikimine olan katkısının ortaya konabilmesi ve bu katkının daha anlaşılabilir biçimde aktarılabilmesi amacıyla, ilk olarak, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi'nin de içerisinde olduğu “yarının kenti” ve “yarının konutu” üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu incelemelerin yer aldığı ikinci bölümün oluşturulması sürecinde Robert Fishman'ın “Yirminci Yüzyılda Kent Ütopyaları”, Ebenezer Howard'ın “Yarının Bahçe Kentleri”, Haluk Zelefin “Ütopya Kent ve Doğa; Frank Lloyd Wright ve Broadacre” ve Robert Owen'ın “Yeni Toplum Görüşü ve Lanark Raporu” çalışmaları yararlanılan başlıca kaynaklar olmuştur. Ayrıca konutun toplum, iktidar ve ideolojilerle kurduğu hassas ilişkilerin politik karakterini anlamak için David Madden ve Peter Marcuse'e ait “Aşırı Metalaşma Çağında Konutu Savunmak” adlı yayından faydalanılmıştır. Bölüme şekil veren diğer adım ise mimari tasarıma tartışma ve diyalog ortamı sağlayarak katkı veren platformları ve aralarındaki ilişkileri analizi etmek olmuştur. Bu süreçte yapılan literatür araştırmasında sıklıkla karşılaşılan topluluk, dergi ve okullar belirlenmiş ve çalışmaya dahil edilmiştir. Dönemlerinin ilgi çeken örneklerinden oluşan seçkinin detaylı incelemeleri sırasında Ulrich Conrads 'ın “20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar”, Hilde Heynen'in “Mimarlık ve Modernite”, Oya Atalay Franck ve Debora Domingo-Calabuig'e ait “Dünden Yarına: Avrupa'dan Örneklerle Dijitalleşme Çağında Dergiler” adlı çalışmaları öncelikli olarak yararlanılmış kaynaklar arasında yer almaktadır. Hala varlığını sürdürüyor olan bazı platformların kendi web adresleri sayesinde kendi mimari arşivlerine, tarihsel bilgi

ve çeşitli istatistik verilerine ulaşılmıştır. Bahsedilen mimari platformlar arasında, bu tezde detaylı biçimde incelenen ‘yapı sergileri’ için ayrı bir başlık oluşturulmuştur. Dönemi ve sonrasında büyük ilgi görmüş, kendinden sonraki benzerlerine örnek oluşturmuş ve yenilikçi konut üretimleri üzerine çalışmış yapı sergileri ele alınmıştır. Sözü geçen sergilerin yapıldığı tarihlerde yayınlanmış kaynaklara ulaşabilmek, mimarlık ortamına üzerindeki ilk etkileri anlayabilmek ve günümüz ile karşılaştırabilmek adına önemli görülmektedir. Bu sebeple Mimarlık Dergisi arşiv taraması yapılarak, özellikle deneyimlerin aktarıldığı yayınlardan bilgi edinilmiş, eski tarihli çeşitli fotoğraf ve afişlere ulaşılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan ilk başlık altında, Berlin Kenti’nin benzeri görülmemiş tarihinin sergi karakterine ve kentin konut birikimine sağladığı katkıyı anlamak adına yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Berlin’in gelişim sürecini etkileyen iktisadi ve siyasi temelli olayların anlatımında öncelikli olarak Mary Fulbrook’un “Almanya’nın Kısa Tarihi”, Cihan Arın’ın “Sanayi Devrimi Kenti Berlin: Kent Gelişimi Sürecine Bir Bakış” adlı çalışmalarından ve Berlin Kenti’nin resmî web sitesi olarak bilinen “BerlinOnline Stadtportal GmbH & Co” adlı bir kuruluş tarafından çevirim içi hizmet veren adresten yararlanılmıştır.

Bu tezin çalışma alanı olarak Hansaviertel ile ilgili kaynakların çoğunlukla Almanca (az sayıda İngilizce) olması ve çoğunun ulaşılabilir nitelikte olmaması sebebiyle Türkçe dilde bir kaynak oluşturma yolunda hareket edilmiştir. Konu hakkında gerçekleştirilen literatür taraması süreci içerisinde (2019 yılında) gerçekleştirilen Almanya, Berlin araştırma gezisi, yerinde toplanan bilginin tutarlılığı ve mekânı deneyimlemenin önemi açısından teze büyük bir katkı sağlamıştır. Araştırmanın detaylandırıldığı bölge olan Hansaviertel’in tanıtımı adına oluşturulmuş, katalog oluşturma niyeti ile hazırlanmış birçok Almanca kaynakla karşılaşılmıştır. Aynı şekilde uluslararası yapı sergileri ile ilgili ve özellikle Internationale Bauausstellung (IBA)’a odaklanan rehber niteliğinde çalışmalar da yer almaktadır. Literatür araştırması sürecinde karşılaşılan önemli kaynaklar arasındaki Kamran Farshchi’nin 2019 yılında yapmış olduğu “Revisiting Interbau Exhibition 1957 in Berlin, From The City of Stone to The City of Tomorrow” adlı tez çalışması, Hansaviertel ve Berlin 1957 Uluslararası Yapı Sergisi konularını, kendi değişimi ile modern hareketin kökleri ve tarihinin

araştırıldığı” kapsamlı bir İngilizce kaynak olarak değerlendirilebilir. Farshchi’nin çalışması konutta modernist söylemin önemini 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergi üzerinden vurgulamaktadır. Bahsedilen tez, konuya yaklaşım ve çalışılan alan göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın oluşumunda farklı bakış açıları geliştirilmesine yardımcı olmuş, en yeni ve önemli kaynaklarından biri olma özelliğine sahiptir. Mara Oliveira Eskinazi Portekizce hazırladığı “A Interbau 1957 Em Berlin: Diferentes Formas De Habitar Na Cidade Moderna” adlı yüksek lisans tezini 2008 yılında yayınlamıştır. Eskinazi’nin çalışması da bölgeye ve konuya yaklaşım özellikleri bakımından, yapılan bu tez çalışması ile benzerlikleri olan ve tezin araştırma sürecinde yönlendirici etkisi olmuş kaynakların başında yer almaktadır.

Bu tez, çalışmanın yapıldığı bölge olan Hansaviertel hakkında Stefanie Schulz, Carl-Georg Schulz tarafından 2008 yılında Almanca hazırlanmış “Das Hansaviertel: Ikanoe der Moderne” adlı kapsamlı çalışmayı bir rehber olarak kabul etmekte ve bölgeyi tanımlama yaklaşımını benimsemektedir. Tezin dördüncü bölümünde yer verilmiş olan 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi’ne, yapılarına ve bölgeye farklı bir bakış açısı ve karşılaştırmacı bir tavırla yaklaşan Jörg Haspel ve Thomas Flierl tarafından hazırlanmış “Karl-Marx-Allee und Interbau 1957: Konfrontation, Konkurrenz und Koevolution der Moderne in Berlin” adlı Almanca çalışma tezin önemli kaynaklarından biridir. Bu çalışma zamanın bölünmüş Almanya’sına hâkim ideolojilerin mimariyi de bir iletişim yöntemi olarak kullandığı gerçeğine odaklanmış ve bu rekabet ortamını Karl-Marx-Allee (eski adı ile Stalinalle) ve 1957 Uluslararası Yapı Sergisi yapıları özelinde tartışmıştır. “Lebendiges Erbe-lenbendiges Denkmal” (yaşayan miras-yaşayan anıt) mottosuyla varlığını sürdüren Bürherverein Hansaviertel e.V. adlı sivil dernek tarafından hazırlanmış <https://hansaviertel.berlin> ise, serginin ve bölgenin mimari yapısı, geçmişi ve bu geçmiş ile var olmuş sosyal hareketlerin araştırıldığı ve belgelendiği bir web adresidir. Bu kaynağın sağladığı bilgiler düzenli biçimde yenilenmektedir. En son güncellendiği 2019 tarihi itibari ile Hansaviertel araştırmaları için İngilizce ve Almanca dillerde yararlanılabilecek en güncel kaynak olduğu söylenebilir. Bürherverein Hansaviertel e.V., bölge hakkında bilgileri derlemek ve bir bilgi

birikimi oluşturmak işini görev edinmiş olduğu gibi yapı sergisi ile bölgeye kazandırılan yapıların korunması ve bakımı ile de ilgilenmektedir.

1.2 Tezin Amacı

İnsanlığın temel haklarından biri olarak barınma ve zamanın şartları sebebiyle oluşmuş, çözümü büyük bir kentsel ihtiyaç olan konut sorunu, tüm mimari tartışma ortamlarındaki öncelikli ve merkezi yerini korumuştur. Konut ve yeni bir toplum, yeni bir kültür ilişkisi odaklı yapılan çalışmalar konut tasarımını kavramsallaştırabilmek ve bunu topluma iletebilmek üzerine olmuştur. Buradan hareketle, modernleşme yolunda atılan adımları mimarlık pratiği ve mimarlar üzerinden inceleyerek dönemin yeni konut ideallerine ulaşmak çalışmanın hedeflerinden birini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, uluslararası yapı sergilerinin, gerçekleştirildikleri yer, zaman ve tüm ilişkisel birliktelikleri ile ekonomik, kültürel, sosyal ve iktisadi etkiler çerçevesinde nasıl bir karakter gösterdiği ve mimari tasarımın zihinsel sürecine nasıl bir katkı sağladığı yönünde araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca, bir mimari üretim biçimi olarak da tanımlanabilen uluslararası yapı sergilerinin, kendi manifestoları ile ilişkili biçimde attığı adımların, kurulan gelecek hayali ile örtüşüp örtüşmediği bilgisine ulaşmak amaçlanmıştır. Ayrıca gerçekleştirildiği dönem ve sahip olduğu değişkenleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmanın, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi adına inşa edilen konut yapılarının detaylı incelemeleri ile her tarihi süreç için farklı bir anlam ifade etmesi kaçınılmaz olan “yarının kenti” ve “yarının konutu” için atılacak adımlarda mimari diyalogun bir parçası olabilmek hedeflenmiştir.

1.3 Hipotez

Berlin; geçirmiş olduğu iktisadi değişimlerin etkilerini her alanda derinden hissetmiş ve tarihinin kenti devamlı bir yenileşme ve adaptasyona ittiği pozisyonuyla diğer Avrupa kentlerinden farklı karakter özellikleri göstermektedir. Berlin Kenti'nin bu karmaşık karakterinin oluşumuna sebep olan iktisadi idealler kimi zaman onu “Dünyanın en tehlikeli yeri”, kimi zaman “Avrupa'daki güç dengesinin anahtarı” olarak tanımlamış, kimi zamansa da Vladimir Lenin'in Karl

Marx'tan alıntıladığı gibi "Berlin'e sahip olan Almanya'ya sahip olur ve Almanya'yı kontrol eden Avrupa'yı da kontrol eder." dűşüncesi ile paylaşılabilir ve sahip olunmak istenen bir pozisyona getirmiştir. Bu çalışma değişimler ve dönüşümlerin getirdiği kültürel, ekonomik, sosyal çelişkilerle var olmuş Berlin gibi kentlerde mimari etkinliklerin de aynı ekseninde şekillendiğini iddia etmektedir. Sosyal konut üretim biçimlerinin kentin mimari "yeniden gelişim" hareketleri ile ilişkili oluşunu savunmakta ve bu ilişkiler bütününde yapı sergilerinin katkısını irdelemektedir.

İş birliği, çeşitlilik, tartışma alanları ve tasarıma ayrılan sürenin mimari bilgi birikimi oluşturmada büyük bir geliştirici etkisi vardır. Çeşitli mimari topluluklar, okullar, dergiler ve sergiler gibi mesleki örgütlenme platformları bahsi geçen eylemler ile birbirleri ve diğerleri ile geliştirici bir ilişki kurabilir, mimari üretime katkı sağlayabilir ve mimarlık söylemleri ile etki yaratabilir. Dolayısıyla, zamanın ruhu ve idealleri yönünde doğru tasarlanmış yapıların var olması kaçınılmazdır.

Geleceğin kenti ve kentlisi üzerine, özellikle 18. ve 19.yüzyılda, yapılan çalışmaların taranması ve bu çalışmaların buluştukları, tartıştıkları hatta birbirlerini reddettikleri noktaları anlamak, yaşanıyor olan her dönemin yeni mimarlık üretimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu sebeple hem geçmiş dönemlerine göre "yarının kent modeli" olan, hem de tüm değişkenlerin farkında olarak bugünden bir bakış ile 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi yapıları üzerinde araştırmalar detaylandırılmıştır. Yapılan tespitler ışığında oluşturulan tablolar, çizimler ve grafikler 'bugün fark edilmesi ve yarın uygulanması gereken' doğru yöntemleri işaret edebilmek için kullanılmıştır.

1.4 Kapsam ve Yöntem

Tez kapsamının belirlenmesi sürecinde öncelikli olarak modern kent ve bu kentler ile var olması hedeflenen toplum üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Gelecek heyecanı ile geliştirilen, uygulanmış ya da uygulanmamış olsun, mimarlık ortamında yenilikçi bir adım niteliği taşımış, kaynaklarda sıkça bahsedilen çalışmalar seçilerek genel bir bakış oluşturulmuştur. Kentlerin sahip olduğu konut karakterlerinin ve verilen konut odaklı kararların yeni toplum düşüncesine olan etkisini değerlendirebilmek amacı ile incelemelerin tamamında "konut" kavramı ile çizilmiş bir sınır söz konusudur.

Avrupa'nın 20. yüzyılın yenilikçi olduğu kadar radikal değişimlere adapte olmaya çalışan karmaşık ve hatta kimi zaman karanlık ortamında, yarının mimarlığı ve toplumu için çaba gösteren kişiler, kurumlar ve topluluklar olmuştur. Yine kaynaklarda sıklıkla bahsi geçen dergi, sergi, topluluklar ve okullar gibi işleyiş, faaliyet ve ifade yöntemi farklılıkları gösteren mimarlık ortamları belirlenmiş, gruplandırılmış ve etkili oldukları dönemler göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Avrupa'nın çağdaşlaşma serüveninde atılan adımları, önemli konut hareketleri ve konut yapıları kapsamında net bir okuma yapabilmek amacıyla Berlin ve Berlin ile benzer karakter özellikleri olan Hansaviertel bölgesi ele alınmıştır. Kentin ve kentin merkezinde, önemli stratejik özellikleri ile Hansaviertel'in varoluşundan günümüze dek yaşamış olduğu tarihsel kırılmaların mimarlık etkinliğine yansımalarını açıklayabilmek amacıyla araştırmalar yapılmıştır. Çalışmanın detaylandırıldığı bölge olarak Hansaviertel'in, 20.yüzyılın üretkenliğinin bir ürünü olarak tarif edilebilecek, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi ile kurmuş olduğu ve hala devam eden özel ilişkisinin bölgedeki konut yapıları üzerinden geleceğin kentleri adına ortaya koyduğu fikri açıklamak amaçlanmıştır. Dönemin önemli mimarlarının modern kentin konutunu ifade etme yöntemi olarak tanımlanabilecek bu konut yapıları öncelikle blok tiplerine göre gruplandırılmış ve daha sonra ise yerleşim kararları, zemin kat kullanımı, plan tipleri ve özellikleri, komşuluk ilişkileri gibi alt başlıklar oluşturularak incelenmiştir. Elde edilen veriler ile sergi yapılarının inşa edildiği dönemin şartları, mimari bilgi birimi ve toplumsal özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılmıştır.

ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA 20.YY MİMARİ TASARIM ORTAMLARI

Konutun politik ve iktisadi bir karakteri bulunmaktadır. Bu karakter ile geniş sosyal etkiler yaratabildiğini gördüğümüz, kent ve toplumun kimliğini şekillendirebilen konut tasarımının, mimari tartışma ortamlarının merkezinde yer alıyor olması olağandışı değildir. Birçok tasarımcı, konut ve konut tasarımının ilişkili olduğu kavramlar üzerine yaptığı çalışmaları, mimari tasarım alanında sağlayabileceği katkının heyecanı ile yüksek sesle söyleme gereği duymuştur. Kentin konuta yüklediği anlamı ve yine konutun diğer disiplinlerle olan ortaklıklarını kavrayabilmek, konut için hayati bir önem taşıyan arazi ve bölge özelliklerinin konut tasarımını şekillendirici etkisini görebilmek amacıyla çalışmanın bu bölümünde 20.yy'da etkili olmuş çeşitli mimari arayışlar konut çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca, mimari tasarım pratiğinin gerçekleşebildiği ve gerçekleşmesine diyalog yolu ile katkı sağlayan ortamların söylemleri, üretimleri ve ilişkisel bütünlükleri üzerinde durulmuştur. Bahsedilen mimari tasarım organizasyonlarından biri olarak yapı sergileri ise, tasarım kararlarını fiziksel biçimde ortaya koyabilen doğası ve tartışmalara sağladığı somut katkı sebebiyle bu bölümde yapılan incelemelerin detaylandırıldığı kısmı oluşturmaktadır.

2.1 “Yeni Toplum” Arayışlarında Konut

Konut kentin yapısı ve işleyişinde temel yapı taşı görevine sahiptir. (D, Madden, P, Marcuse, 2021) Geleceği ve geleceğin toplumunu şekillendirebilecek kent idealleri elbette ki yeni konut fikirleri ile geliştirilmiştir. Bu noktada, konutun bir yalnızca bir “mülk” değil bir “ev” olarak sahip olduğu değeri gözeterek -özellikle 20.yüzyıla yayılmış olan- gelişen dünyaya ayak uydurabileceği ve bu şekilde doğru toplum ilişkilerinin var olacağı düşünülen kent idealleri üzerinde durulmuştur.

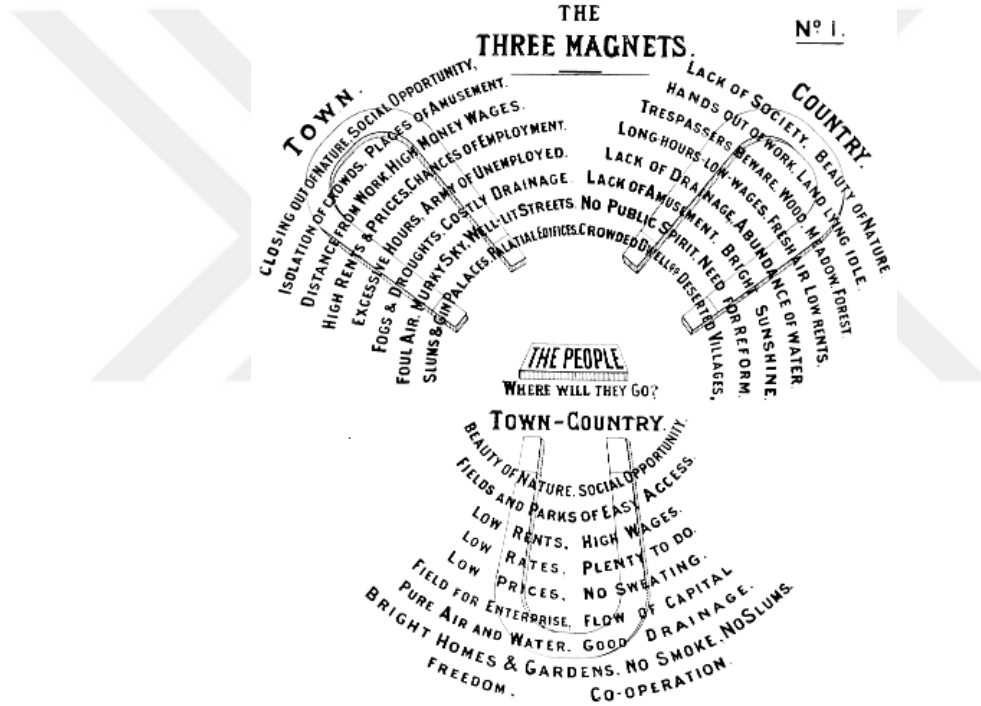
Toplumsal, siyasal ve ekonomik bir geçiş süreci olarak tanımlayabileceğimiz 19.yy'da, yeni bir toplum görüşü çalışmaları ile Robert Owen eğitim ve iş birliğini kent organizasyonunun merkezinde yer alması gerektiği fikrini savunmuştur.

Endüstri Devrimi ile birlikte yeni modellere duyulan ihtiyaca bir alternatif üretmek niyeti ile işçiler ve onların istihdamına yönelik planlamalarını ev, aile, aile içi ilişkiler ve iş kavramları üzerine kurgulamıştır. İskoçya'nın Lanark bölgesinde yer alan New Lanark adlı fabrika ve lojmandan oluşan tesis, işçiler ve ailelerinin birlikte sağlıklı bir sosyal yapı içerisinde yaşamlarını sürdürebilmeleri amaçlı yapılan düzenlemeleri ile Owen'ın fikirlerinin duyulabilmesine katkı sağlamıştır. Karşılaşılabilecek toplumsal problemler öngörülmuş ve kurulmuş olan toplumsal düzeni bozan davranışlar için doğru ve caydırıcı düzenlemeler yapılmıştır. Bu yönü ile Owen için New Lanark bir toplumsal çözüm üretme platformu olmuştur. Tüm bu yeni bir toplum görüşü oluşturma çabaları, endüstrileşmede yaşanan hızlı gelişimlerin kaçınılmaz getirisi olan "kâr sağlama güdüsü" ile tesiste bulunan konutları bir ev olmaktan çıkarmış ve işçilerin yalnızca barındığı konutlar haline getirmiştir. Konutun değişen özelliği ile anlatılmak istenen durum, elbette ki tüm tesis yapılanması için geçerlilik göstermiş ve New Lanark için bir bitiş berabere getirmiştir. Fakat eğitim yapıları ve sistemleri, kreşleri, spor alanları, emeklilik modelleri ve doğru bir insan-çevre ilişkisi kurabilmek amacıyla yapılan tüm mimari düzenlemeleri ile Owen'ın fikrinin fiziksel olarak hayat bulduğu bu tesis, tesisin kapatılmasının ardından dile getirilen birçok görüş için kuvvetli geçerlilikleri olan oldukça önemli bir örnek olmuştur. (R.Owen, 1970)

Bu noktada kent ve kent organizasyonları üzerine ürettiği radikal çözümlerin yeni yüzyıla yansımaları ile büyük bir tartışma ortamı yaratmış olan Ebenezer Howard ve Bahçe-Kent fikrinden bahsetmek doğru olacaktır. 19.yy'ın sonlarında - Howard'ın doğup büyüdüğü yer olan- İngiltere'de kırsal arazilerin büyük ölçüde tekelleşmesi ve Endüstri Devrimi'nin etkilerinin hissedilmeye başlanması sebebiyle tarım bir çöküş dönemi yaşamıştır. Kırsalda hayatlarını sürdüren tarım işçilerinin karşılaştığı sosyoekonomik problemler işçileri kent merkezlerine yeni bir iş ve yeni bir hayat için göçe mecbur bırakmıştır. Bu durumun, yeni bir kent ve toplum düzenine olan ihtiyacın giderilmesi niyeti ile Howard'ın harekete geçmesinde etkili olduğu söylenebilir.

"To-morrow: A Peaceful Path to Real Reform" adı ile 1898'de ilk baskısı yayınlanan Howard'ın örgütlenme ve iş birliğine dayalı düzenleme önerilerine yer verdiği eseri 1902'de "Garden Cities of Tomorrow" adı ile yeniden basılmıştır.

Howard, kolektif mülkiyet düşüncesi ekseninde, dairesel ve sistematik bir kent planlama görüşü sunan çalışmasında ana kararlarını basitçe anlatabileceği bir metafor kullanmış ve bu metaforu “Üç Mıknatıs” diyagramı ile açıklamıştır. (Şekil 2.1) Demir talaşını insana, kent, kır, kent-kır kavramlarını ise mıknatıslara benzetmiştir. Bu diyagram, insanın nereye gideceği hakkında soru sorar, sormaya iter ve konu hakkında düşünülmesi gerekeni hatırlatır. Bahçe-Kent fikrinde yakalanmak istenen *iş birliği* ve *uyumun* sağlanabilmesi için kent içi ve kentler arası ulaşım planlaması büyük bir önem taşımaktadır. Ulaşım ağının döngüsel ve bütüncül bir sisteme oturtulduğu kentte demiryolu ulaşımına ve fabrikaların konutlara olan yakınlığına gösterilen özen ilgi çekicidir.

Şekil 2.1 Üç Mıknatıs Diyagramı (Howard, 1898)

Bahçe-Kent fikri esas alınarak Londra yakınlarında, Hertforshire’da inşa edilmiş olan Letchworth Bahçe Kenti (1903) ve I. Dünya Savaşı ardından “kahramanlara konut” sloganı ile kurulan Welwyn Bahçe Kenti (1920), fikrin ilk somut örnekleri olarak karşımıza çıksa da Howard’ın tasarım kararlarını tam anlamı ile karşıladıkları söylenememektedir.

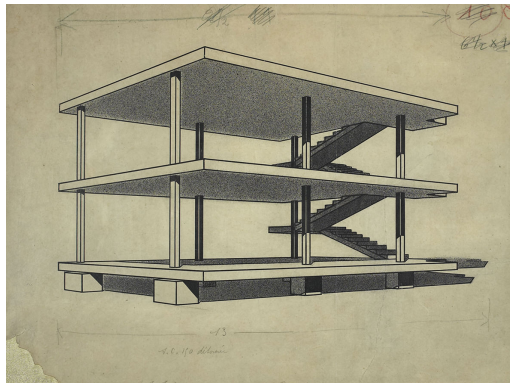
20.yy’ın başlarında kent düzenlemelerinin hayati öneminin farkında olan başka bir isim ise konuya -kendinden önceki örneklerden farklı biçimde- “bireyselcilik”

ve “hayal gücü” kavramlarını benimseyerek yaklaşan Frank Lloyd Wright’tır. Wright çalışmalarında yeni topluma giden yolun asgari geçim düzeyine dönmek yerine yeni bir makine çağı vizyonu yaratmaktan geçtiğini savunmuştur. (R.Fishman, 1977) Gelişen teknolojinin doğru kent planlaması için kullanılması gereken en büyük araç olduğunu düşünmektedir ve bu şekilde en doğru formu bulmanın gerekliliği üzerine yoğunlaşmıştır. Wright yaptığı kent planlama çalışmalarını 1920’lerde Broadacre City’de bir bütün haline getirmiştir. Owen ve Howard’ın planlama ilkelerine göre daha radikal ve muhafazakâr bir model olan Broadacre, ızgara plan şemasına sahiptir ve merkezileşmeden kaçınılarak kurulmuş, her işlevin içi çe geçtiği bir karaktere sahiptir. Bu model ile Wright, mülk sahiplerinden oluşan ve rantın olmadığı bağımsız bir toplum demeti oluşturulacağını, modern hayatın sınırlarının yeniden çizileceğini savunur. Kentte izin verilen tek merkezleşmenin birey yani dolaylı biçimde ev olması, konutun çalışmadaki yerini önemli kılmaktadır. Wright, aşırı bireyselleşmenin özgün bir düzene ve organik bir topluma giden yol olduğu düşüncesi ile yaptığı düzenlemelerde ulaşım konusunda bireysellik ve otomobil ilişkisinin üzerinde durmuştur. Howard’ın Bahçe-Kent’inde demir yolu hattının kurduğu eşitlikçi ulaşım ağı fikrine karşılık Wright, otomobillerin trene göre daha özgürleştirici bir model oluşturabilecek nitelikte olduğunu söylemektedir. (H.Zelef, 2000) Broadacre’de otomobile olan bağlılık kararı, konutların isimlerine etki edecek denli kuvvetli biçimde karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, konutlar iki odalı, üç odalı ya da iki kişilik, üç kişilik şeklinde değil iki arabalı, üç arabalı gibi sahip oldukları otomobil sayısına göre isimlendirilmiştir. (H.Zelef, 2000)

Hayal gücünün mimari tasarıma olan büyük bir katkısı olarak görebileceğimiz tüm ayrıntılı ve radikal kent düzenleme kararlarına rağmen modelin başarılı veya başarısız olduğu konusunda söylenebilecek sözler sınırlıdır. Çünkü, teknik yapısı ve sunumuna yönelik yapılan çalışmalarda harcanan zaman ve gösterilen özene rağmen bu modeli inşa etme adına yapılan girişimler sonuç vermemiştir. 1942’de Wright’ın, bir otomobil firması için oluşturulmak istenen çalışma modeli inşaatının başlayamamasına yönelik görüşlerini belirttiği yazısının başlığı şöyledir: *Berm Houses for Cooperative Workers: Failed for Lack of Cooperation* (Kooperatif İşçileri İçin Toprak Evler: İş birliği Eksikliği Yüzünden Başarısız Oldu).

(R.Fishman, 1977) Kendi cümleleri ile de söylediği gibi, iş birliğinin eksikliği bir inşa fikrinin varlığını nasıl olumsuz biçimde etkilemişse, kendi modelindeki iş birliği eksikliğinin de Broadacre City'nin hiçbir zaman varlık gösterememesinin nedenlerinden biri olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Owen, Howard ve Wright gibi yeni bir toplum görüşü ile harekete geçmiş bir başka tasarımcı ise 20.yy'dan bu yana hakkında çokça konuşulmuş olan Le Corbusier'dir. Howard'ın "iş birliği", Wright'in ise "bireyselcik" ile kent organizasyonlarında kurmuş olduğu kavramsal ilişkiyi farklı biçimde yorumlamış ve bu iki kavramı sentezlemenin daha doğru olduğunu düşünmüştür. Le Corbusier mevcut kentlerin yeterince kalabalık olmadığı fikrindedir. Makine çağının geldiğini haber veren kalabalık kentlerde yaşanması gerektiğini savunmaktadır ve bu kentleri planlarken tasarım ve teknik bütünlüğü sağlanmanın en önemli görevlerden biri olduğunu düşünmektedir. Kent planlamasındaki kabullerini, kenti oluşturan en küçük birim olan konut ise Dom-Ino Ev ile desteklediği söylenebilir. (Şekil 2.2) 1914-1915 yıllarında, I. Dünya Savaşı yıkımına bir tepki olarak tasarlanmış olduğu bu konutu aynı zamanda "makine çağının evi" biçiminde tarif eder. Corbusier'e göre betonarme iskeletli, seri üretim ve kullanıcıların isteğine göre bölümlere ayırabileceği iç mekanları ile Dom-Ino, savaşın sebep olduğu yıkımlara hem bir başkaldırı niteliği taşıyor hem de bir çözüm üretebiliyordu.

Şekil 2.2 Dom-Ino Ev, 1914 (URL-1)

Le Corbusier I. Dünya Savaşı sonrası işlevsel, düzenli ve kusursuz çalışan konutlar üretilmesi gerektiği düşüncesini "Ev içinde yaşanacak bir makinedir." sözü ile özetlemeye çalışmıştır. Yine bu dönemde yapılan Dom-Ino çalışmaları esnasında

Corbusier'nin kent planlama stratejilerini aktarmış olduğu eskizler 1921'de gündeme getirilen Çağdaş Şehir planlamasının temellerini atmıştır.

Şehrin ilk planlama kararı, toplumsal karmaşanın simetrik bir ızgara plan ile yakalayabileceği düzen sayesinde alt edilebilir olduğu düşüncesidir. Corbusier'e göre bu çalışmada da üretimde yeni çağın avantajları tartışılmaz biçimde etkili olmalıdır. Seri üretim inşa edilecek konutların kent içindeki konumu toplumsal hiyerarşik düzene göre belirlenmeli ve sahiplerinin mevkileri sebebiyle çeşitlilik göstermelidir. Bu noktada Çağdaş Şehir'in konutları Villa Apartman ve Bahçe Apartman biçiminde planlama ve konum farklılıkları göstermektedir. Toplumun üst seviyesinde yer alan kısım için tasarlanan Villa Apartmanlar arazinin %85'inin park ve bahçelere ayrıldığı şehir merkezinde, ikişer katlı ve geniş teraslı yapılar olarak tanımlanmıştır. Özel çamaşırhaneleri ve çeşitli ortak kullanım alanları olan bu yapılar, toplumun görece daha alt seviyesinde görülen bireyler için tasarlanmış Bahçe Apartmanlar'a göre odaların büyüklüğü, çeşitlilik gösteren aktivite olanakları ve konumları sebebiyle kentin avantajlarından daha fazla yararlanabilen konutlardır. Bahçe Apartmanlar için, güneş ışından en iyi şekilde yararlanabilmek öncelikli planlama kararı olarak belirlenmiş ve büyük pencereler kullanılmıştır. Düşük metrekaelerde tutulan oda büyüklüklerine rağmen ortak kullanım alanları çeşitli aktivitelere olanak sağlayacak şekilde büyük tutulmuştur. (R. Fishman, 1977) 1930'larda, Çağdaş Şehir'den yaklaşık on yıl sonra ortaya koyulan Işyın Şehir ise Le Corbusier'in kendi ifadesi ile "siyasetin olmadığı dikey bir topluluk" oluşturmak amacı güderek yaptığı, "sınıfsız şehir" düşüncesinin hakimiyetini görebildiğimiz bir kent planlama modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kent planlamasının en ilgi çekmiş bölümü olan Unité isimli yaşama merkezleri, "sınıfsız toplum" öngörüsüne uygun biçimde, kişilerin toplumdaki konumuna göre değil yalnızca aile büyüklüğüne ve ihtiyaçlara göre çeşitlilik gösteren dairelerden oluşmaktadır. Yaşam alanlarında Le Corbusier, konut alanlarının sıkışık ve müsrif biçimde tasarlanmaması gerektiğini düşünerek doğru oranın yakalanması yönünde bir hedef belirlemiştir. Unité yapılarında tüm dairelere sunulan ortak hizmetler bulunmaktadır. Bu yapılarda, sanat atölyeleri, kafe, restoran ve fiziksel faaliyetler için fırsatlar sunan spor salonları, çatı katlarına yerleştirilmiş tenis kortları ve yüzme havuzları ile oluşturulmuş programları

geçmişteki örneklerine göre sakinlerine sunduğu avantajlar oldukça fazladır. Her bir bina kullanıcıları için kreş, anaokulu ve ilkokulu ile eğitim imkanları sunduğu gibi yine her yapıda gıda marketi, ortak çamaşırhane ve temizlik hizmeti gibi olanaklar bulunmaktadır. Bahsedilen programları ile ilgi çekici bulunan Unité'in inşa süreci 1945'te Fransa İmar Bakanlığı'nın isteği üzerine başlatılmıştır. Marsilya'da inşa edilen, ilk Unité II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu ekonomik sıkıntılarının içerisinde öngörülenden hem daha geç hem de daha çok harcama ile ancak 1952'de bitirilebilmiştir. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3 Unité d'habitation, Fransa (Cemal Emden) (URL-2)

20.yy'da kurgulanmış olan kent ideallerine bütünsel biçimde baktığımızda planlaların bir uyum yakalamak üzerine geliştirildiğini ve yine bu uyumun fiziksel olarak ifade edilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz. Planlı kentler inşa etmenin hayati bir önem taşıdığı vurgusu ile geliştirilmiş olan bu kent çalışmaları için insan faktörünün birincil önemdeki faktör olarak kabul edilişi ve kamu yararının planlamanın her noktasında gözetilmesi gerektiği anlayışıyla tasarımsal bir ortaklık içerisinde olduğu görülmektedir. Ayrıca kent ile toplumu nasıl birbirinden ayrı kavramlar olarak tanımlayamıyorsak ve birbirini geliştirici etkileri olduğunu söyleyebiliyorsak, konut-toplum, konut-birey ilişkilerinin de bu katkı zincirinde yapı taşı görevi üstlendiğini söyleyebilmeliyiz. Dolayısı ile bahsedilen kent ideallerinde görüldüğü gibi, kentlerin istenilen biçimde devamlılığının sağlanabilmesi için bireyin “yaşama” alanlarının doğru tasarlanmış olması ve bireyin yaşamını sağlıklı şekilde sürdürebilmesine olanaklar sunulmuş olması ile doğru orantılıdır.

2.2 Mimari Tasarımı Destekleyici Ortamlar

20.yüzyıl, mimari tasarımın evrensel, kolektif ve disiplinler arası karakteri ile varlık gösterdiği, mimarlık mesleği adına etkili olmuş fikirlerin yüksek sesle söylendiği bir dönemdir. Etkilerini çoğu alanda hissettirmiş, çeşitli fiziksel ve toplumsal yıkımlara sebep olmuş küresel savaşların ardından ayağa kalkmaya uğraşan ve bu süreçte iktisadi, ideolojik, kültürel ve ekonomik değişimlere uyum sağlamaya çabalayan, eşsiz bir ortam söz konusudur. Gerçekleşen tüm bu değişimler ile birlikte Endüstri Devrimi sonrası çağdaşlaşma yarışında büyük adımlar atabildiklerinin fark edilmesini isteyen ülkeler, yaşanan yoğun konut problemine çözüm getirebilmek için yoğun çalışma planları oluşturmuş ve çeşitli mesleki örgütlenmelerin aracılığı ile zihinsel bir üretim sürecine girmişlerdir. Çalışmanın bu bölümünde, çeşitli coğrafyalarda dile getirilen benzer ya da tamamen karşıt tasarım söylemleri ve bu söylemler çerçevesinde oluşturulan ortamların yaratmış olduğu mimari tartışma ortamının üretime olan katkısını irdeleyebilmek amacı ile seçilmiş olan dergiler, sergiler, topluluklar ve tasarım okulları üzerine incelemeler yapılması uygun görülmüştür. Bu ortamlar gruplara ayrılmış ve sayıları 20.yy'daki mimari diyalog ve mimari üretime olan olası ve dolaylı katkıların ilişkisel boyutlarını ayrıntılı biçimde inceleyebilmek amacıyla dergilerde 14, topluluklarda 12, okullarda 8, bir sonraki bölümde incelenecek olan sergilerde ise 14 olacak şekilde sınırlandırılmıştır. Çalışmada yer alan grafiklerde platformların orijinal isimleri kullanılmış ve tarihsel kırılma noktalarını takip edebilmek amacıyla I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemleri de gösterilmiştir.

Savaş, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemleri de gösterilmiştir.

2.2.1 Dergiler

Mimarlık alanında diyalogun, bilgi yayılımının ve çeşitliliğin güçlü biçimde sağlanabildiği platformlardan biri olan dergiler, yayının kalıcılık değerinin de etkisi ile 20.yy'ın heyecanlı ve meraklı mimarlık ortamını etkili şekilde yansıtmaktadır. Dergiler için dönemin etkili isimlerince dile getirilmiş mimari tasarım fikirlerinin, gelişmelerin ve çeşitli üretimlerin haberinin yayılabilmesi, eleştirilebilmesi ve kabulünün sağlanması adına zemin hazırlayan bir mesleki örgütlenme organizasyonu tanımı yapılabilir. 20.yüzyıl mimarlık dergileri,

yalnızca mesleğin doğasını ve çok yönlülüğünü yansıtan biçimde çeşitlilik gösteren “bilgi” merkezleri değil aynı zamanda yeni ve özgün bir yaşam biçimi anlatımı için uygun bir zemindir. Dolayısıyla dönemin dergilerinin muhalif karakterleri ve sıradanlıktan uzak, özenle seçilmiş konu başlıkları şaşırtıcı değildir. (Şekil 2.4)

Şekil 2.4 Çalışmada adı geçen bazı dergilere ait kapaklar (Soldan sağa ABC - no 1, seri 2, 1926, De Stijl, Die Form - no 3, 1929 ve Das Neue Frankfurt - no 4, 1929)

Yayınlarda çokça karşılaşılan, kurucuları ve yayıncıları arasında dönemin etkili tasarımcılarının yer aldığı, mimarlık misyon ve söylemlerini amaçladıkları gibi dile getirmeyi başarmış bir grup dergi belirlenmiştir. (Tablo 2.1) Dergiler üzerine yapılan araştırmanın bu bölümünde, seçilen dergilerin yayın yaptığı coğrafya ve zaman aralığı bilgilerinin iktisadi, kültürel, ideolojik ve ekonomik sarsıntılar içerisindeki bu yüzyılın mimarlık ortamında yaşanan radikal düşünce değişimleri ve pratiklerine sağlanmak istenen katkı-dergi ilişkisi sorgulanmaktadır.

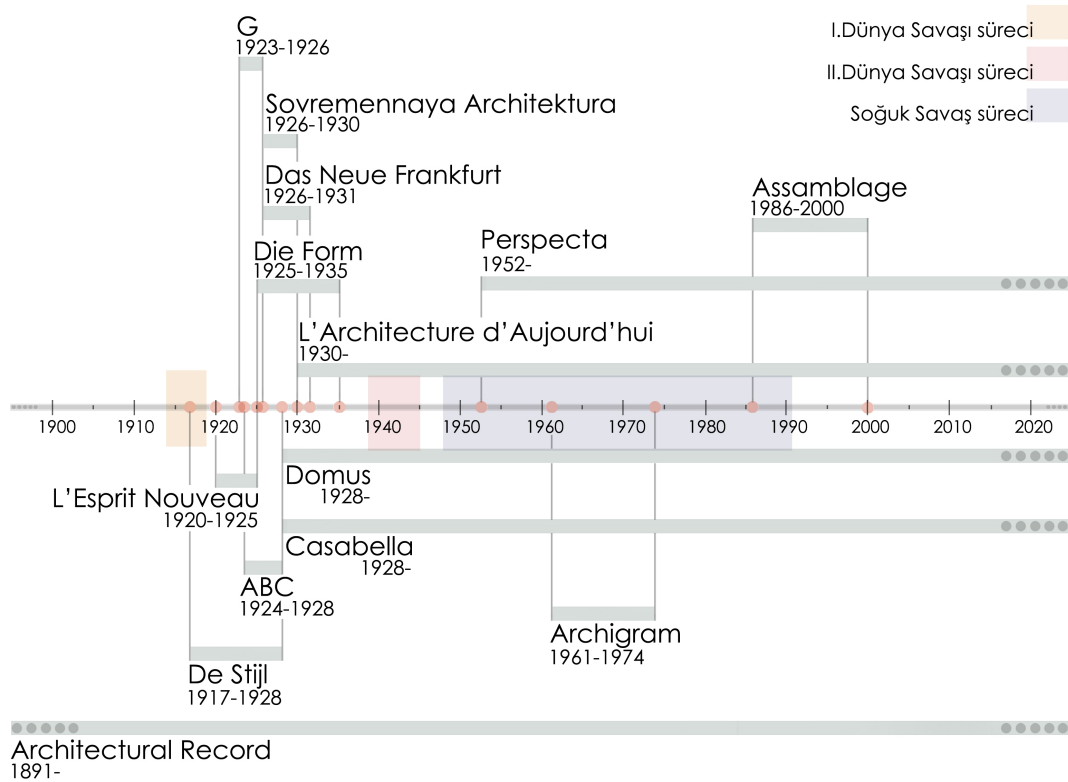
Tablo 2.1 Çalışma kapsamındaki dergiler

DERGİ ADI	YAYIN ARALIĞI	YAYINLANDIĞI ÜLKE
Architectural Record	1891-	ABD
De Stijl	1917-1928	Hollanda
L'Esprit Nouveau	1920-1925	Fransa
Die Form	1925-1935	Almanya
G - Material zur elementaren Gestaltung	1923-1926	Almanya
ABC: Beiträge Zum Bauen	1924-1928	İsviçre
Das Neue Frankfurt	1926-1931	Almanya
Sovremennaya Arhitektura	1926-1930	SSCB
Domus	1928-	İtalya
Casabella	1928-	İtalya
L'Architecture d'Aujourd'hui	1930-	Fransa
Perspecta	1952-	ABD
Archigram	1961-1974	İngiltere
Assamblage	1986-2000	ABD

Bu dergiler arasında yayın hayatına New York, ABD’de 1891 yılında başlayan *Architectural Record* ve yine ABD’de Yale School of Architecture tarafından 1952’de ilk sayısını çıkarmış bir yıllık dergi olan *Perspecta* yayınlarına günümüzde de devam eden etkili dergiler arasındadır. 1928 yılından bugüne dek yayınlarına her ay yeni bir sayı ile devam eden İtalya’nın önemli mimarlık ve tasarım dergilerinden *Casabella* ve *Domus* da önemli katkıları ile öne çıkmış yayınlar arasında yer almaktadır. Fakat 20.yüzyıl’da yayınlanmış dergilerin birçoğu bahsedilen bu dergiler gibi mesleğe katkıları ile etkili olabilmişlerse de günümüze dek varlıklarını sürdürememiştir. Özellikle Avrupa’da yoğun biçimde heyecan yaratmış yeni ve modern bir mimarlık düşüncesinin etkileri sebebiyle ortaya çıktığını söyleyebileceğimiz kısa ömürlü fakat alanında oldukça etkili birçok dergi 1920’ler ve 1930’larda var olmuştur. Hollanda, Leiden’de 1917 yılında ilk sayısını çıkarmış olan aylık dergi *De Stijl* 1928’de kapatılmış olsa da yine bu dergiden adını almış bir sanat hareketinin kaynağı olma özelliği ile varlığını farklı bir noktaya taşımıştır. Derginin kurucusu ve editörü Theo van Doesburg önderliğinde hazırlanmış olan dergi yeni dünya düzeni ve dinamiklerine ayak uydurabilen radikal bir sanat ve tasarım reformuna katkı amacıyla hareket etmiş, yalnızca Hollanda’da değil Almanya ve Fransa başta olmak üzere tüm Avrupa’da etkili olmuştur. 1925 ve 1935 yılları arasında Almanya, Berlin merkezli yayın yapmış *Die Form* ise Deustcher Werkbund için Walter Curt Behrendt tarafından hazırlanmış bir dergidir. 1929 yılından itibaren “*Zeitschrift für gestaltende Arbeit*” (Yaratıcı çalışma günlüğü) alt başlığı ile sunulan derginin kuruluş sürecinden başlayarak yaşamış olduğu ekonomik, ticari ve siyasi tabanlı tüm zorluklar ve son olarak Nasyonal Sosyalist güçlerin engellemeleri sebebiyle 1935’te yayınlarına son vermiştir. *Die Form*’un hazırlıklarının yapıldığı 1920’lerin başlarında Fransa’da edebiyat, görsel sanatlar ve mimarlık alanında makalelere yer veren *L’Esprit Nouveau* ilk sayısını çıkarmıştır. Dergi mimar Le Corbusier, şair Paul Dermée ve ressam Amédée Ozenfant tarafından Paris’te kurulmuş ve yalnızca 28 sayı sonra 1925’te kapanmıştır. Le Corbusier’nin 1923’te yeni bir mimarlığın doğuşunu haber verdiği, büyük bir ilgi toplamayı başaran kitabı “*Toward an Architecture*” (Bir Mimarlığa Doğru) *L’Esprit Nouveau*’da yayımlanan makalelerin bir derlemesinden oluşmaktadır. Yayın hayatları kısa sürmüş dergilerden *G: Material zur*

elementaren Gestaltung (1923-1926) ve *ABC: Beiträge zum Bauen* (1924-1928) daha çok yeni yapı sistemleri, malzemeleri ve teknolojilerini konu alan yazılara yer vermiş ve dönemin ilgisini çekmeyi başarmış yayınları arasında yer almıştır. Berlin'de Hans Richter tarafından kurulan *G: Material zur elementaren Gestaltung* mimari yapılar ve sistemleri üzerine yapılmış çalışmalara yer verdiği gibi yeni dünyanın sembollerinden, uçak ve arabalara da büyük bir yer ayırmıştır. *G: Material zur elementaren Gestaltung* 5 sayı, *ABC: Beiträge zum Baue* ise 10 sayının ardından yayınlarına son vermiştir. Yeni bir toplum ve yeni bir kültürün var edilme çabalarından biri olarak Frankfurt'ta 1925-1930 yılları arasında etkinlik göstermiş bir uygun fiyatlı sosyal konut programı olan *Das Neue Frankfurt*, aynı zamanda Enst May öncülüğünde 1926'da ilk sayısını çıkarmış olan derginin adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dergi, modern tasarım sorunları, kentsel tasarım sorunları ve kültürün yeniden tasarımı gibi başlıklar altında mimaride -daha çok konut odaklı- uluslararası yaklaşımlar, sanat, eğitim gibi konuların işlendiği 55 sayı yayınlamıştır. Geleceğin toplumu için öngörülen çatışmadan uzak ve örgütlü bir yaşam kültürünün oluşturulması hedefi ile Enst May ve ekibinin Frankfurt'ta inşa ettiği sosyal konut yapıları ile bu dergi sayesinde tartışma ve diyalogun tasarımı geliştirici doğası birbirini destekleyen bir sistem oluşturmuştur. Mimari tasarımın fiziksel gerçekliği ve mimarlık eleştirilerinin bulunduğu bir alternatif olarak *Das Neue Frankfurt* son sayısını 1931 yılında çıkarmış ve yayın hayatı sona ermiştir. Amerika ve Avrupa'da esen yeni mimarlık rüzgarları elbette ki farklı coğrafyalarda da etki yaratıyordu. Dönemin küresel güçler savaşında ideolojik ve iktisadi devrimleri ile farklı bir çizgide yer alan SSCB'de de yeni bir sosyalist yaşam biçimine toplumu adapte edebilme amacıyla mimari arayışlar söz konusuydu. 1926-1930 yılları arasında *OSA-Association of Contemporary Architects* (Çağdaş Mimarlar Derneği) merkezli yayın yapan *Sovremennaya Arkhitektura* dergisi de bu arayışlar için bir tartışma zemini görevi üstleniyordu. Dergi SSCB'nin önde gelen avangart yayınlarından biri olarak görülmüş ve özellikle Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere tüm dünya mimarlık ortamlarında kendinden söz ettirmeyi başarmıştır. Dergi yılda 6 sayı çıkarmış ve 1931'in başlarında da kapanmıştır.

Yüzyılın ikinci yarısında karşımıza çıkan Archigram, 1960'larda Londralı altı mimar ve tasarımcı tarafından kurulmuş, fikirlerini ifade etmek için uygulanabilirliğini düşünmeden hazırladıkları projelerini kullanan ve yeni bir gerçeklik yaratabilmek amacıyla teknolojinin avantajlarına vurgu yapan avangart bir topluluktur. Düşüncelerini toparlamak ve farklı görüşlerin karşısına çıkarmak isteyen topluluk, yine aynı adı taşıyan ve düzensiz aralıklarla çıkardıkları fanzinlerinin ilkini 1961 yılında yayınlamıştır. *Archigram*, geleneksel ve muhafazakâr İngiliz mimarlığını eleştirir ve mimarlık disiplininin kalıplaşmış kurallarını sorgulayıcı bir tavır izler. Topluluğun mimari karakterinin yansıması olarak söylemlerinin ve çeşitli üretimlerinin aktarılabilirdiği alternatif ve özgür bir platform olarak *Archigram* varlığını 1974'e kadar sürdürebilmiştir. Yüzyılın sonuna yaklaştığımızda ise kendini bir mimari teori dergisi olarak tanımlayan *Assemblage* örnekler arasında karşımıza çıkıyor. Dergi MIT Press tarafından 1986-2000 yılları arasında yayınlanmış ve 41 sayı çıkarmıştır. (Şekil 2.5)

Şekil 2.5 Dergiler-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2.2.2 Topluluklar

Mimari tasarımı geliştirici platformlar arasında incelediğimiz topluluklar ise dergiler ile çoğunlukla destekleyici ve eleştirel bir birliktelik içerisinde hareket eden mesleki örgütlenme biçimleri olarak tarif edilebilir. Mimarlığın kolektif ve örgütlü hareketi gerekli kılan doğası ile iş birliği ve çeşitliliğin mesleğe yönelik olası katkıları bu birlikteliklerin varoluş sebepleri arasında yer almaktadır. Bu platformlar toplum adına birlikte ve daha güçlü sözler söyleyebilmek, tartışma ortamları ile ortak kararlar alabilmek, hak ve çıkarların korunabilmesi veya çeşitli yönergelerle düzenleme ve kontrol sağlayabilmek gibi amaçlarla kurulmuştur. Çalışmada *topluluklar* olarak ifade ettiğimiz mimari tasarımı destekleyici oluşumlar sivil toplum örgütleri, meslek odaları, sergi düzenleyici ve denetleyicileri, kongre ve çeşitli etkinlik düzenleyicileri, sendikalar ve mimar-sanatçı konseyleri gibi örgütlenme biçimlerinden oluşmaktadır. (Tablo 2.2) Endüstri devrimi sonrası mimari tasarım ve mimari üretimin sistemleştirilmesi ve geliştirilmesi adına yapılan çoğu çalışmanın bahsedilen bu topluluklarla yakın veya dolaylı ilişkileri bulunmaktadır.

Tablo 2.2 Çalışma kapsamındaki topluluklar

TOPLULUK ADI	TOPLULUK ÇEŞİDİ	ETKİN YILLAR	KURULDUĞU ÜLKE
RIBA (Royal Enstutite of British Architecture)	Meslek Odası	1834-	İngiltere
IBA (Internationale Bauausstellung) (International Building Exhibition)	Fuar düzenleyici ve denetleyicisi	1901-	Almanya
Wiener Werkstatte	Mimar ve sanatçılar grubu	1903-1932	Avusturya
Deutscher Werkbund (Alman Sanatlar ve Zanaatlar Derneği)	Dernek	1907-1933	Almanya
Novembergruppe (Kasım Grubu)	Mimar ve sanatçılar derneği	1918-1935	Almanya
Arbeitsrat für Kunst (Sanat işçileri konseyi)	Konsej / Grup	1919-1921	Almanya
Der Ring (Berlin Mimarlar Derneği)	Dernek	1926-1933	Almanya
Der Block	Dernek	1928	Almanya
CIAM (Les Congres Internationaux d'Architecture Moderne) (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi)	Kongre düzenleyici	1928-1959	Fransa
BIE (Bureau International des Expositions)	Fuar düzenleyici ve denetleyicisi	1928-	Fransa

Tablo 2.2 Çalışma kapsamındaki topluluklar (devamı)

UIA (International Union of Architects) (Uluslararası Mimarlar Birliği)	Meslek Birliği	1948-	İsviçre
GEAM (groupe d'etudes d'architecture mobile)	Kongre düzenleyici ve araştırma grubu	1958-1962	Fransa

İş birliği ve mimari üretimin buluşma noktalarından biri olan mimari sergilerin düzenlenebilmesi ve denetlenebilmesi ihtiyacı ile benzer karakterde fakat farklı işleyiş modelleri olan topluluklar ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında hala etkili biçimde faaliyetlere devam ediyor olan ve günümüze dek mimarlık alanında katkıları sebebi ile büyük etki yaratmış BIE (Bureau International des Expositions) ve IBA (Internationale Bauausstellung) örnek olarak gösterilebilir. İlk sergisini 1901’de gerçekleştiren IBA, Berlin merkezli bir çeşitli etkinlikler ve asıl olarak yapı sergileri üzerine yoğunlaşmış bir düzenleyici ve denetleyici topluluktur. “Geleceğin kenti için modeller” üretme ve bu modellerin kabulü adına çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuş olan topluluk çoğunlukla Berlin üzerinden yeni kentsel gelişim uygulamaları yapmış olsa da gerçek hedefi; ortaya koyduğu çözümleri evrensel tartışma ortamına sunmak ve bu çözümlerin yaşanabilir, sürdürülebilir bir çevre için doğruluğunu test etmektir. IBA ulusal ve uluslararası katılımcılar ile uzmanlığını geliştirebileceğine ve bu sayede topluma olan sorumluluğunu yerine getirebilecek mimari birikimin sağlanacağına inanmaktadır. Kentsel dokunun yeniden inşası, bölgesel yenileme ve kullanıcı katılımının mimari planlama ile birleştirildiği çalışmalar yapmış, topluluğun da öngördüğü gibi günümüze dek gerçekleştirdiği her sergi mimarlık mesleğinin olduğu kadar toplumun da ilgisini çekmeyi başarmıştır. Yine yüzyılın önde gelen sergi düzenleyici ve denetleyici topluluklarından BIE ise IBA’dan farklı bir organizasyon sistemine sahiptir. Topluluğun belirli aralıklarla, seçilen üye ülkelerin şehirlerinde gerçekleştirdiği ve Expo adını verdiği sergileri dönemin heyecan uyandıran kavramları çerçevesinde düzenlenmektedir. BIE 1928’de Paris’te kurulmuş ve ilk uluslararası sergisini 1935’te Brüksel’de gerçekleştirmiştir. Başlangıçta yalnızca 31 üye ülke ile yola çıkan topluluk, günümüzde Türkiye’nin de içinde bulunduğu 170 üye ile birlikte düzenlediği sergilerin kalitesini garanti

altına almak ve katılımcıların haklarını korumak adına çalışmaktadır. BIE kendi misyon tanımını yaparken; eğitim, iş birliği ve yenilik kavramları temelinde sergiler düzenlemenin önemi üzerinde durmaktadır. Ayrıca Expo'ların insanlığın karşılaştığı temel zorluklara çözüm bulmaya adanmış, halka açık evrensel etkinlikler ve tartışma platformları olduğundan söz etmektedir.

Meslek odaları da meslektaşların iletişim ve dayanışma içerisinde olduğu ve üyelerinin haklarını korumak, mesleki yollarında onlara yardım etmek amacı ile kurulan önemli mesleki örgütlenme biçimleridir. Mimarlığa olan evrensel etkisi ve bilinirliği sebebiyle RIBA (Royal Institute of British Architects) bahsedilen örgütlenme biçimine örnek olarak gösterilebilir. 1834'te Londra'da kurulan meslek odası RIBA günümüzde yaklaşık 44.000 üye ile üstlenmiş olduğu görevi sürdürmektedir. Sorumluluk ve amaçlarını tanımlarken sürdürülebilir, daha iyi çevre ve daha güçlü bir topluma ulaşabilmenin profesyonel bir mimarlık ile mümkün olduğunu ve bunu sağlamaya çalıştıklarından bahsederler. Ayrıca RIBA'nın karakterinin kapsayıcı, etik, çevreye duyarlı ve işbirlikçi tavrın birleşiminden oluştuğu vurgusu ile rüşvet ve yolsuzlukla savaş içerisinde üyelerine ve topluma hizmet ediyor olduklarından söz ederler.

20.yüzyıl mimari toplulukları üzerine yapılan araştırmalarda sivil toplum örgütleri, mimarlık dernekleri, sendikalar ve çeşitli büyüklükte mimar-sanatçı grupları ile çokça karşılaşılmaktadır. Endüstri devrimi sonrası teknolojik gelişmelerin sağladığı imkanların değerlendirilebileceği ve gelişimin tam ortasında yer alabilecek olmanın heyecanı ile başlatılan hareketler oldukları söylenebilir. Modern mimarlık hareketini topluma ve mimarlık dünyasına kabul ettirmek ve desteklemek amacıyla kurulan bu platformlara yakın tarihlerde kurulmuş ve yine yakın tarihlerde dağılmak zorunda kalmış olmak gibi ortak bir noktaları bulunan Wiener Werkstatte (1903-1932) ve Deutscher Werkbund (1907-1933) örnek verilebilir. Bu iki mimarlar ve sanatçılar grubu da kültürel, yaratıcı ve üretken bir model oluşturmuş, çeşitli atölyelerle ürün tasarımına olan ilgi ve önemi artırmaya çalışmışlardır. Wiener Werkstatte'nin üyeleri arasında yer alan mimar Joseph Hoffmann, ressam Gustav Klimt, Koloman Moser ve Oskar Kokoschka önemli katılımları ile grubun izlediği yolda öne çıkmaktadır. Deutscher Werkbund zanaat ve endüstri ortaklığını savunduğunu ve bu iş birliğinin sağladığı

yaratıcı sürecin oluşturduğu vizyonun mesleki pratiğe yerleşmesi gerektiğini dile getirmiştir. Dernek çatısı altında Heny Van de Velde, Joseph Hoffmann, Otto Wagner ve Peter Behrens gibi dönemin önemli tasarımcılarının bulunduğu Deutscher Werkbund düzenleyicisi olduğu veya destek verdiği çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Bu etkinlikler ile meslek ve toplum adına önemli gördüğü iletişim ve iş birliğini yakalamayı başarmış, dönemin en çok konuşulan sergilerinden bir olan 1927 Stuttgart “Die Wohnung” Sergisi’ni düzenlemiştir. Modern hareketin somut biçimde ortaya konmuş bir manifestosu şeklinde görülen sergi ve sergi blokları büyük bir etki yaratmıştır. Öyle ki, sergi sonrası oluşan tartışma ortamının büyümesi ile sergiye destek veren ve karşı çıkan görüşlerde farklı karakterlere sahip mimarlık grupları kurulmuştur. (Aslı Can, 2021)

II.Dünya Savaşı sonrası Avrupa’sında yaşanan karışıklıklar ve çatışmaların ortasındaki Berlin’de, 1918’de Novembergruppe ve Arbeitsrat für Kunst adlı iki farklı topluluk kurulmuştur. (Şekil 2.6) Birbirlerine olan destekleyici tutumları ve amaç birlikleri ile dönemin devrimci ruhunu mimarlık ve sanat ile birleştirmeyi başarmış gruplar arasında yer almaktadırlar. İsmi 1918 Kasım Devrimi’nden alan Novembergruppe, içerisinde Bauhaus üyelerinin de yer aldığı kendilerini radikal ve devrimci olarak tanımlayan 120’den fazla mimar ve sanatçının katılımı ile oluşmuş bir gruptur. Faaliyet yılları içerisinde düzenli biçimde sanat festivalleri, kostüm partileri, edebiyat etkinlikleri ve müzikaller düzenleyerek birlikte olmanın sağladığı avantajı güçlü tutmaya çalışmışlardır. Nasyonal Sosyalistler’in “Kızıl Grup” olarak adlandırdığı Novembergruppe Hitler’in iktidara gelişi ile çalışmalarına ara vermek zorunda kalmış, 1935’te ise kalıcı olarak kapatılmıştır.

Novembergruppe gibi Deutscher Werkbund’a olan yakınlığı ile de bilinen Arbeitsrat für Kunst mimarlar, sanatçılar ve sanat yazarlarından oluşan bir sendikal harekettir. Sanat ve mimarlıktaki güncel gelişmeleri ve eğilimleri daha geniş bir çevreye aktarma hedefi ile kurulmuştur. Novembergruppe gibi üyeleri arasında Bauhaus’un önemli isimlerinin yer aldığı topluluk yine Novembergruppe ile birlikte Almanya’daki toplumsal devrime destek vermektedir. 1921’de faaliyetlerine son vermiş olan topluluğun çoğu üyesi daha sonra kurulacak olan benzer karakterdeki gruplara dahil olmuştur. Bu gruplar arasında yer alan 1926’da

bir grup genç mimar tarafından Berlin’de kurulmuş *Der Ring* yine kendinden önceki örnekleri gibi modern mimarlığın konuşulduğu bir alan açmak ve anlaşılması hedefi ile çalışmalar yapmıştır. “Yeni inşa etmek” yolunda işlevsel ve dışavurumcu mimarlığı savunurken geleneksel mimari pratiğe karşı bir duruş sergilemiştir. Kuruluş aşamasında Novembergruppe üyelerine katılımları için çağrı yapılmış ve bir görüş birliği oluşturulmak niyeti ile hareket edilmiş olsa da dönemin benzer mimari topluluklarından farklı olarak Der Ring üyeleri arasında ideolojik bir ortaklık söz konusu olmamıştır. Bu nedenle birçok noktada farklı görüşlerin çarpıştığı önemli bir tartışma platformu olma özelliği taşıdığı söylenebilir. 1926’da *Die Form*’un 10.sayısında yayınlanan bir yazıda Der Ring’in kuruluşu için şu sözler edilmiştir:

“Bu sıralarda, çalışmaları yeni keşfedilen, tasarım yasalarını izleyen Alman mimarlar yeni bir dernek kurdular. 'Die Ring' - başı olmayan, kendi kendine yeten bir figür - ideallerini birlikte sürdürmek için bir grup benzer düşünen insanı bir araya getiriyor.”

Die Form Dergisi’nden, No. 10, 1926

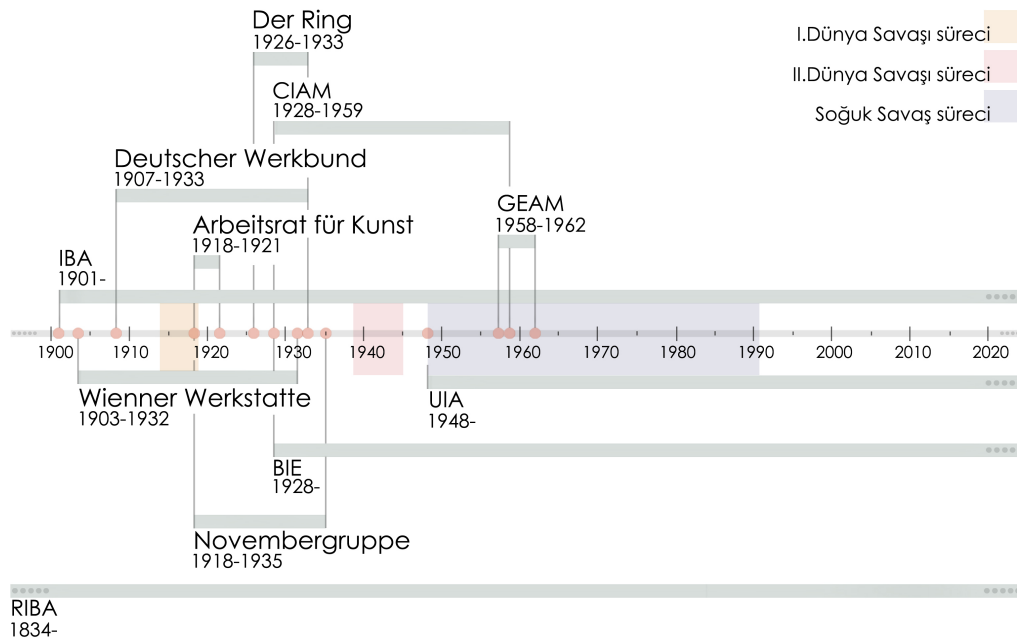
Şekil 2.6 Sırası ile Arbeit für Kunst ve Novembergruppe ilüstrasyonları (a- Max Pechstein, 1919, b- Mariz Melzer, 1922)

Grubun üyelerinden Otto Bartning, Walter Gropius, Hans Scharoun ve Fred Forbat gibi isimlerin yer aldığı bir ekip 1929 ve 1931 yılları arasında Berlin Siemensstadt’ın inşa edilmesine katkı sağlamıştır. Yine grubun bazı üyeleri Deutscher Werkbund’a katılmış ve 1928’de Stuttgart’taki “Die Wohnung” sergisinde yer almıştır. Dönemin çoğu yenilikçi mimarlık grubu gibi Nasyonal Sosyalistler’in yükselişi ile oluşan karışıklık sürecinde varlığını sürdürememiş ve

1933'te faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. 20.yy'da çoğunluklar birbirini destekleyen ve ortak çalışmalar yapan birliklerin mücadelesi göz önünde olmuşsa da karşıt görüşlerde buluşan ve eleştirilerini dile getiren gruplar da var olmuştur. Buna örnek olarak Der Ring'in kuruluşundan iki yıl sonra, karşı bir manifesto ile 1928'de kurulmuş olan muhafazakâr ve gelenekçi yapısı ile Der Block gösterilebilir. Berlin'de Der Block çatısı altında gerçekleşen bu buluşma için Stuttgart "Die Wohnung" sergisi ardından doğan bir başkaldırı tanımı yapılabileceği gibi grubun kuruluş amaçlarını tarif ederken söylediği Der Ring ve Deutscher Werkbund karşıtlığının karakterlerini tarif ettiği açıktır. Öyle ki, her fırsatta Der Ring'in ve serginin solcu seçkinlerin dayatmalarının bir bütünü olduğunu, sıradan insanlar için bölgesel ve ulusal bir mimarlık anlayışının geliştirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. (Nevin Aslı Can, 2010)

Meslek insanlarının bir araya geldiği, toplum adına önemli konuların masaya yatırıldığı ve oluşturulan yayınlarla geniş kitlelere aktarımının sağlandığı kongreler önemli mimari tasarımı destekleyici platformlardır. Mimari kongre düzenleyicilerinin katkıları ile kongreler, günümüzde olduğu gibi 20.yüzyıl mimarlık ortamının heyecan uyandıran etkinliklerinden olmuştur. Bu noktada düzenlediği kongrelerin gördüğü ilgi ve sağladığı katkının boyutu sebebiyle CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne) (Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri) önemli bir yere sahiptir. Kurucuları arasında Le Corbusier'nin de içinde bulunduğu 28 Avrupalı mimar ile topluluk dağılına dek gerçekleştirdikleri kongreler serisinin başlangıcı olan İsviçre, La Sarraz'da ilk CIAM kongresi 1928'de gerçekleştirilmiştir. Etkinlik ve kongre düzenleyici bir topluluk olarak CIAM modern hareketin ilkelerini yayma amacıyla kurulmuş ve mimarlığı yapı tasarımı ve kentsel planlama yolu ile toplumu iyileştirecek ekonomik ve politik bir araç olarak görmüştür. II. Dünya Savaşı sonrası CIAM üyelerinin başta ABD olmak üzere farklı ülkelere dağılması ve grup içerisinde oluşan fikirseller çatışmalar sebebi ile 1959'da dağılmıştır. CIAM gibi kongreleri ile büyük ses getirmiş bir başka topluluk ise UIA'dır (Union Internationale des Architectes) (Uluslararası Mimarlar Birliği). Merkezi Paris'te bulunan topluluğun ilk adımları 1948'de İsviçre, Lozan'da atılmıştır. Profesyonel bir kültürel alışveriş ortamı yaratmak amacıyla farklı temalara odaklanarak yaptığı çalışmaları ile hala uluslararası geçerliliğini koruyan

küresel bir mimarlık organizasyonudur. Kongrelerde olduğu gibi meslektaşlar arası iletişimin sağlanabileceği sergiler ve turlar düzenleyerek de görüşlerin buluştuğu önemli bir tartışma platformu olma özelliğini korumaktadır. CIAM sonrası ortaya çıkan ve CIAM'ın dağılmasının ardından görevini devam ettirebilecek bir organizasyon oluşturma çabası ve ihtiyacı ile kurulmuş alternatif mimarlık grupları arasında yer alan GEAM (Groupe d'études d'architecture mobile) ise modern mimarlığa mobil mimarlık çerçevesinden bakabilmek gerektiğini savunmuştur. Yona Friedman, Frei Otto'nun da içerisinde bulunduğu yaklaşık 12 Avrupalı mimarın katılımı ile 1958'de kurulmuştur. Grup uygulanabilir, esnek, değiştirilebilir ve kullanıcı odaklı mimarlık odaklı çalışmalar yapmış ve 1962'de dağılına kadar 1960 ve 1961 yıllarında kendinden çokça söz ettirmeyi başarmıştır. (Şekil 2.7)

Şekil 2.7 Topluluklar-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2.2.3 Okullar

Özellikle 20.yüzyılda var olmuş topluluklar üzerinden okul kelimesi incelendiğinde karşımıza iki farklı anlam çıkmaktadır. Birincisi ilk akla gelen anlamıyla eğitim ve öğretim kuruluşu olarak bir programa sahip topluluklar, diğeri ise bir düşünce şeklinin, bir akımın veya bir geleneğin vurgusu şeklinde tanımlanabilir. Bu çalışmada incelenen bazı okullar için bu iki tanım da anlam bulmaktadır. Fakat daha çok mimarlık eğitimine ve mimarlık düşüncelerine katkı

önemli katkıları olmuş ve daha sonraki dönemlerde benzer amaçlarla kurulan okullara ilham vermiş okullar üzerinde durulmuştur. (Tablo 2.3)

19.yüzyıl sonlarında endüstri döneminin ekonomik ve sosyal etkilerini yoğun biçimde yaşıyor olan Glasgow kentinde kurulan Glasgow School of Art önemli tasarım okullarından biri olmuştur. 1845'te eğitime başlayan okul kentteki endüstri üretiminin belli bir kaliteye ulaşabilmesi, iyileşebilmesi ve üretimlerin geleceğini olumlu biçimde etkileyebilmek amacıyla devlet desteği ile kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana moda tasarımı, heykel, resim, endüstriyel tasarım, kumaş ve mücevher tasarımı gibi çeşitli alanlarda da eğitim veren Glasgow School of Art bugün de dönemin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş eğitim programlarıyla bir sanat ve mimarlık okulu olarak varlığını sürdürmektedir. Yine kuruluşu 19.yüzyılın sonlarına dayanan ve endüstrinin gelişimi ile büyük değişimler yaşamış başka bir kent olan Londra önemli bir tasarım okuluna ev sahipliği yapmıştır. Bu okul William Richard Lethaby tarafından 1896'da Central School of Arts and Crafts adı ile kurulan bir güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar devlet okuludur. Dönemin sanat ve zanaat üzerine geliştirilen düşüncelerinin eğitim yolu ile aktarımının sağlandığı deneysel bir programa sahiptir. Daha sonraları Bauhaus'un eğitim sisteminde büyük bir önem verdiği, öğrencilerin yalnızca çizerek ve yalnızca teorik biçimde değil, yaparak ve uygulamaları gözlemleyerek öğrenmesi gerektiği fikrini savunur. Okulda kitap tasarımı, vitray, mobilya tasarımı, mücevher ve moda tasarımı gibi yenilikçi bölümler kurmuş olan okul varlığını 1989'a kadar koruyabilmiş, ardından hayatına Londra Enstitüsü'nün bir bölümü olarak devam etmiştir. Deutscher Werkbund'un önde gelen üyelerinden Hermann Muthesius Central School of Arts and Crafts için "En iyi düzenlenmiş çağdaş okul" tanımı yapmıştır. (G. Naylor, s.179)

Tablo 2.3 Çalışma kapsamındaki okullar

OKUL ADI	ETKİN YILLAR	FAALİYET GÖSTERDİĞİ ÜLKE
Glasgow School of Art	1845-	İskoçya
Central School of Arts and Crafts	1896-1989	İngiltere
Kunstgewebeschool Weimar	1908-1915	Almanya
Bauhaus	1919-1933	Almanya
Frankfurter Schule	1923-1933	Almanya

Tablo 2.3 Çalışma kapsamındaki okullar (devamı)

Black Mountain Collage	1933-1957	ABD
Chicago School / New Bauhaus	1937-	ABD
Hochschule für Gestaltung Ulm	1947-1968	Almanya

20.yüzyılın başlarında değişen dünyanın Almanya’da sanat, zanaat ve mimarlık üzerinden yorumlanması birçok topluluğun var olmasının sebebi olduğu gibi yeni bir tasarım kültürünün oluşturulması amacıyla geliştirdikleri programları ile kurulan okullarda da etkilidir. Belçikalı mimar Henry van de Velde’nin önderliğinde Weimar’da kurulan Kunstgewerbeschule Weimar (Uygulamalı Sanatlar Okulu) 1908’de 16 öğrencilik bir grupla uygulamaya dayalı eğitim sistemlerini hayata geçirmiş ve daha sonra Bauhaus’un bir bölümü olarak devam edecek olan okul 1915’te kapatılmıştır.

Mimarlık ve tasarım alanında yarattığı büyük etkinin günümüzde dahi sürüyor olması sebebiyle 20.yüzyılın yüzyılın en önemli olaylarından biri olduğunu söyleyebileceğimiz Bauhaus, 1919’da Weimar’da kurulmuş sanat, zanaat ve mimarlık alanında eğitim vermiş bir okuldur. Aynı zamanda okulun kurucu üyesi olan Walter Gropius da aralarında yer aldığı akademik grup zamanın önemli tasarımcılarından ve akademisyenlerinden oluşmaktadır. (Şekil 2.8) Bu isimlerden bazıları şunlardır: Mies van der Rohe, Hannes Meyer, Johannes Itten, Lozlo Moholy-Nagy, Paul Klee, Wassily Kandinsky, Josef Albers. Gropius ve arkadaşları yaratıcı gücü desteklemek düşüncesi ile deneye ve iş birliğine dayalı, büyük bir başarı yakalamış programlarını açıkladıkları amaçları doğrultusunda kurgulamıştır. Bu amaçlardan bazıları; endüstriyel tasarım, mimarlık ve tüm sanat dallarının bir bütün olarak ele alınması, evrensel bir görsel dile ulaşabilmek, mesleği uygulayanların dönemin gerçekleri ile bilinçli bir bağ kurmasının sağlanmasıdır. Amaçlanan yolda endüstri ile gerçekleştirilecek ortak çalışmalara ve üretime vurgu yapılmaktadır. Öğrenciler bağımsız ve grup çalışmaları yapabilecekleri, tasarımlarını elle üretim olanaklarına sahip atölyelerde fiziksel olarak da ifade edebilmektedir. Ayrıca Bauhaus, mimarlığın yalnızca kâğıt üzerinde, çizimle gerçekleştirilen bir pratik olmadığını, tasarım kadar inşa sürecinin sorumluluğunun ve denetiminin bu mesleğe ait olduğu gerçeğinin fark

edilmesini amaçlar ve bu yönde öğrencilerinin temelden çatıya kadar tüm uygulama süreçlerini deneyimleyerek öğrenmesi adına çalışmalar yapmıştır. Yeteneklerine göre seçilen bazı öğrencileri uygulama aşamalarını deneyimleyebilmeleri için iş birliği içinde oldukları üretim merkezlerine göndermiş ve bu merkezlerdeki işçilerin okulda deneyimlerini paylaşmalarını sağlamıştır. Bauhaus'a kadar hiçbir okulun bu denli yakın bir endüstri ilişkisi kurmamış olması da yakalamış oldukları başarının sebeplerinden bir olarak gösterilebilir. Hem eğitim veren bir kuruluş hem de bir gelenek, bir mimarlık anlayışı olarak günümüzde dahi kendinden çokça söz bahsedilmesini sağlayan faaliyetleri ve üretimleri göz önünde bulundurulduğunda Bauhaus'un modernizm simgesi olarak görülüyor olması tesadüfi değildir. (Eva Forgacs, 1995)

Şekil 2.8 Bauhaus ustaları, Dessau (Soldan sağa Josef Albers, Hinnerk Scheper, Georg Muche, László Moholy-Nagy, Herbert Bayer, Joost Schmidt, Walter Gropius, Marcel Breuer, Vassily Kandinsky, Paul Klee, Lyonel Feininger, Gunta Stölzl and Oskar Schlemmer.) (URL-8)

Mimarlık alanında etkisini dile getirdiği toplumsal araştırmaları ile göstermiş olan Frankfurt Okulu'nda bir eğitim üzerine kurulmuş bir topluluk olmasından çok bir fikirsel biçim olma özelliği ile öne çıkmaktadır. 1920'li yılların çağdaşlaşma yönünde adımlar atmaya başlayan Almanya'sında, Frankfurt'ta bir grup entelektüelin çabaları ile 1923'te kurulan -daha çok felsefe ve sosyoloji üzerine yoğunlaşan- okul Institut für Sozialforschung (Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü) adı ile 1924'te çalışmalarına başlamıştır. Çoğu Yahudi kimlikleri nedeniyle daha sonra Almanya'da çalışmaları engellenmiş eğitimcileri arasında Felix Weil,

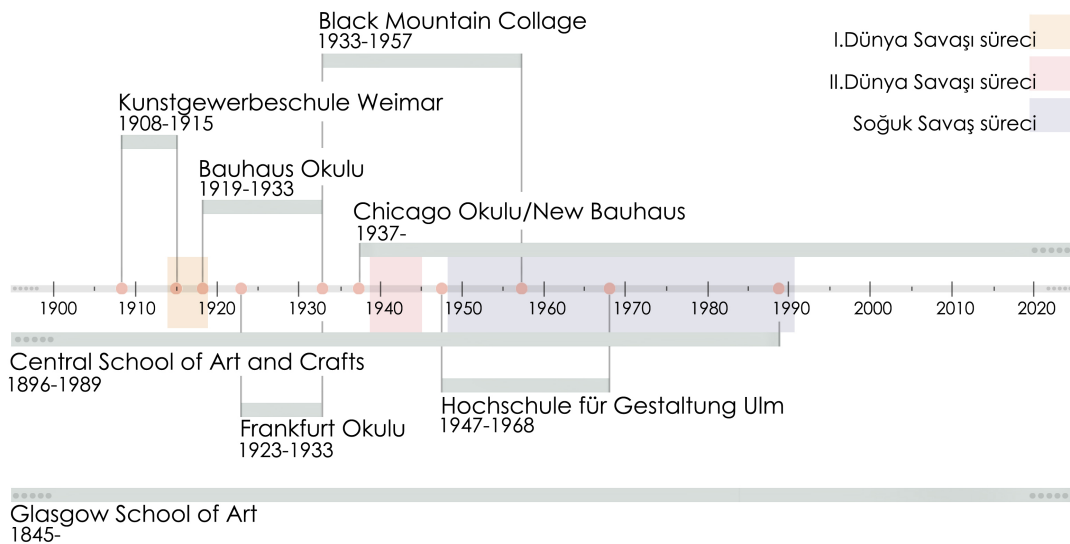
Theodor Adorno, Walter Benjamin ve Friedrich Pollock gibi isimler yer almaktadır. Kültürel modernite, nesnelcilik, işlevselcilik gibi kavramlar üzerine çalışmalar yapan okul 1933'te ülkede faşizmin yükselişi ile devlete karşı çalışmalarda buldukları gerekçe gösterilerek kapatılır. Fakat okul fiziksel olarak kapatılmış olsa da akademisyenlerin eğitime ve üretme heyecanı başka coğrafyalarda devam etmiştir. Kısa bir süre için Cenevre'de Uluslararası Sosyal Araştırmalar Enstitüsü adıyla devam etmeye çalışmış ama özellikle Avrupa'da yaşanan siyasi gerilim ve çatışma ortamı okulun burada da faal olmasına engel olmuştur. Tüm bunların ardından Frankfurt Okulu kapitalimin merkezinde, ABD'de tekrar hayata döndürülmüş ve çalışmalarına burada devam etmiştir.

1930'lu yıllarda Avrupa'nın birçok bölgesinden -özellikle Almanya'dan- sanatçılar, mimarlar, akademisyenler ülkelerinde yaşanan iktisadi ve ideolojik değişimlerin sebep olduğu problemlerden uzaklaşmak istemiş ve ABD'ye göç etmeye başlamıştır. Bu karakterde bir göç elbette ki Avrupa'nın önemli meslek insanlarının diğer kıtaya taşıdığı bilgi birikimi yönünden ve kültürel değerler açısından da büyük önem taşımaktadır. ABD, Kuzey Karolina'da bahsedilen bu göç hareketinin etkisi ile kurulan Black Mountain Collage deneysel ve disiplinler arası olarak tanımladıkları programları ile 1933'te eğitime başlamıştır. Okul geleneksel Amerikan eğitim sisteminden farklı olarak öğrenci-eğitimi arasındaki katı hiyerarşik düzenin dışına çıkabilmeye çalışmıştır. Dersler endüstrinin ihtiyaçlarına ve taleplerine göre düzenmiş, Bauhaus'ta olduğu gibi atölye çalışmaları ön planda tutulmuştur. Bu atölyelerde öğrencilerin bağımsız olarak çalışabilmeleri için olanaklar sunulmuş ve yine öğrencilerin kendi programlarını danışmanları ile birlikte belirleyebilecekleri bir sistem kurulmuştur. Okul Bauhaus eğitimcilerinden Walter Gropius ve Josef Albers gibi isimlerin verdiği derslerle Bauhaus'a benzer felsefeleri ve amaçları doğrultusunda ilerlemiştir. Özellikle Albers'in görsel algı üzerine yoğunlaşmış Temel Tasarım dersleri Black Mountain Collage'ın kendinden söz edilmesini sağlayan önemli ilerlemelerin başında gelmektedir. Fakat okul bu çalışmalarını yalnızca 1957 yılına de devam ettirebilmiş, finansal problemler sebebiyle kapanmak zorunda kalmıştır. (Bayram Dede, 2017)

Avrupa'dan ABD'ye gerçekleşen bu göçlerin etkisi ile 1937'de kurulmuş bir diğer mimarlık okulu -bazı kaynaklarda New Bauhaus adı ile de karşılaştığımız- Chicago

Okulu'dur. Chicago'da kurulan okul yine Bauhaus'un çalışma prensiplerini benimseyerek yola çıkmışsa da gelişen Amerikan endüstrisi ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte revizyonlarla kendine has bir karakter oluşturmuştur. Aralarında Bauhaus'a olan büyük katkıları ile tanıdığımız Laslo Moholy-Nagy'nin ve Henry Hobson Richardson, Louis Sullivan, Dankmar Adler, Frank Lloyd Wright, Martin Roche gibi isimlerin yer aldığı eğitimci kadrosu ile okul, endüstri iş birliğinin önemini her fırsatta vurgulamış ve bu tip ortaklıklar adına çalışmalarını sürdürmüştür.

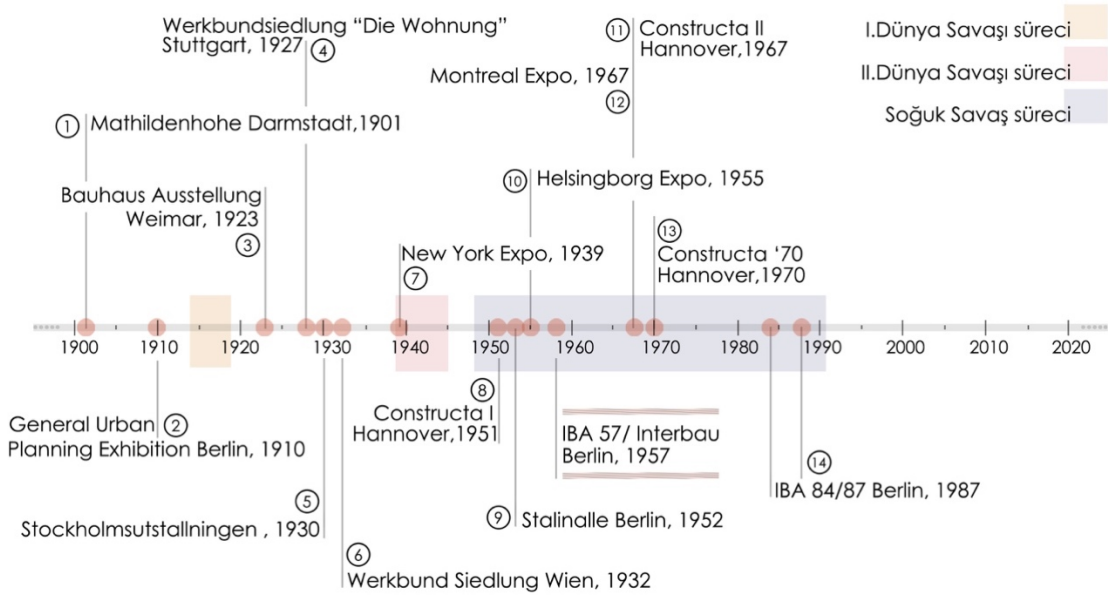
II. Dünya Savaşı ardından Almanya'nın Güney'indeki Ulm Kenti'nde, Bauhaus çalışmalarını örnek alarak kurulmuş "Hochschule für Gestaltung Ulm" ya da "Gestalt School" (Ulm Tasarım Okulu ya da Gestalt Okulu) (1947-1968) dönemin etkili okullarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul Bauhaus düşüncelerinin modern bir devamı olma hedefi ile kurulmuşsa da Avrupa'nın, özellikle de Almanya'nın, yaşadığı değişimler, savaşlar, toplumsal olaylar ve kültürel hareketler sebebiyle Bauhaus'un var olduğu süreçten çok daha farklı bir dönemde bulunduğu gerçeği ile yüzleşilmesi gerekmiştir. Farklılaşmalar söz konusu olmuşsa da Walter Gropius'un okulun resmi açılış konuşmasını yapması, Itten ve Albers gibi isimlerin dersleri ile okula destek vermesi Bauhaus'tan aldıkları ilhamla yol kat etme çabalarını açıklayan durumlardan bazılarıdır. (Ali Seylan, 2004) (Şekil 2.9)

Şekil 2.9 Okullar-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2.3 Yapı Sergileri

Yaratmış olduğu tartışma ve eleştiri ortamlarıyla yapı sergileri; kongreler, dergiler, okullar gibi bilginin üretildiği ve paylaşıldığı ortamlar ile benzerlik gösterse de mimari ürünün fiziksel olarak ortaya konduğu, iletişimin görsel -çoğu zaman üç boyutlu biçimde- ve daha anlaşılabilir kurulabildiği etkinlikler olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Serginin yalnızca bir fikir olarak var olmasından, yapıların üretimine ve hatta sergi sonrasına dek her sürecinde bir mimari diyalog söz konusudur. Bir kültürel üretim alanı olarak mimarlığın en üst seviyelerde özgürleşebildiği ortamlardan biri biçiminde tanımlayabileceğimiz yapı sergilerinin, süreçlerinin çeşitliliği ve uzunluğu göz önüne alındığında, bahsi geçen diğer mimari tartışma ortamları ile kurduğu yakın ilişkiler kaçınılmazdır. Bu bölümde modernleşme yönünde atılan adımları mimarlık pratiği ve mimarlar üzerinden anlayabilmek amacı ile yapı sergileri temaları, katılımcıları, prosedürleri ve sunum biçimleri ile birlikte başlıklar halinde incelenmiştir. (Şekil 2.10)

Şekil 2.10 Sergiler-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2.3.1 1901 Mathildenhohe Darmstadt

IBA'nın düzenlenmesinde ve denetlenmesinde katkı sunduğu ilk sergi olan Mathildenhohe Darmstadt 1901'de görkemli bir törenle açılmıştır. Açılış töreni, serginin karakteri ve amaçları ile ilgili ulaştırmak istediği bilginin bir bütünü olarak görüldüğü ve büyük bir ilgi toplamayı başardığı için önemlidir. Uluslararası bir kitlenin katılımı ile gerçekleşen açılış ilgi çekici kostümlerin hâkim olduğu müzik etkinlikleri, dans gösterileri ve duygu yüklü avangart bir oyun olan 'The Sign' gösterimi ile tamamlanmıştır. Konutlar, atölyeler, sergi salonları ve iç mekân tasarımları ile Mathildenhohe Darmstadt yanına alabildiği medya desteği sergi tanıtım sürecinin oldukça verimli geçmesinde ve büyük bir ilgi toplayabilmesinde etkili olmuştur. Yeni ve modern bir yaşam tarzını yansıtmak isteyen ve günlük yaşamın tüm yönlerini estetik bir kalite ile aşılabilme amacıyla hareket eden sergi, sanat ve gündelik yaşam, kentlilik ve doğa arasında bir birlik arayışındadır. Bu serginin amaçlarına yönelik ilerici bir hareket niteliği taşıyan "Künstlerkolonie Darmstadt" (Darmstadt Sanatçılar Kolonisi) bu yerleşkede üretim yapan ve başlangıçta yedi tasarımcıdan oluşan bir kolektif oluşumdur. Birbirleri ile yakın ilişki kurabilecekleri bir programla tasarlanmış açık stüdyolarda resim, heykel, mobilya ve mücevher tasarımı, seramik alanlarında çalışmalar yapan bu grubun ve serginin oluşturulmasındaki en etkili isim İngiltere ve Almanya'da birçok ilerici sanat ve zanaat hareketlerine tanık olmuş Hessen Dükü Ernst Ludwig'tir. Sanat ve zanaattaki bu ilerlemenin Darmstadt'ta devam edebileceği düşüncesinden hareketle 1897'de mimar Karl Hofmann'ı bu yerleşke fikri üzerine çalışması için görevlendirmiş, ardından ise seçtiği bazı genç tasarımcıları etkinliğe ve koloniye davet etmiştir. (Şekil 2.11) Joseph Maria Olbrich, Peter Behrens, Rudolf Bosselt, Paul Bürck, Ludwig Habich, Hans Christiansen, Patriz Huber'den oluşan davetli gruba daha sonraki dönemlerde çeşitli isimlerin katılımı da söz konusu olmuştur. Bu isimler arasında da gördüğümüz ve önemli işleri ile sonraki dönemlerde kendinden çokça bahsettirecek olan Behrens mimarlık eğitimi almamış olmasına rağmen bu yerleşkede kendine ait bir konut inşa etmekte ısrarcı olmuştur. İlk mimari üretimi olan bu konut yapısını iki yıl içerisinde tamamlayarak yakaladığı başarı ve deneyimi ise ileride AEG firması için yaptığı çalışmaların temeli olarak tanımlanabilir.

Mathildenhöhe Darmstadt'ın ve Darmstadt Sanatçılar Kolonisi, özellikle Almanya'da, konut üzerine dile getirilen farklı fikirlerin ve tartışmaların yankılarının duyulduğu, sergi açılışının ardından gelen yıllarda, konut üretmenin yeni yollarını aradıkları çalışmalar yapmıştır. Olbrich tarafından tek ailenin yaşayabileceği biçimde tasarlanan Opel İşçi Evi ve 1906'da gruba katılmış olan Albin Müller'in 1914'te yine işçi sınıfı aileleri için inşa ettiği bir grup kiralık konut, bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Geleceğin konutları için standartlar belirleme, modeller üretme yolunda geliştirilen projeleri, kolektif çalışmaları ve fikirleri ile Mathildenhöhe Darmstadt, 20.yüzyılda Bauhaus'a ve Deutscher Werkbund'a doğru giden sürecin başlangıç noktası olarak görülmektedir. Kalıcı ve geçici tasarım öğelerinin yer aldığı sergi 1914'te dek aynı yerleşkede devam etmiştir fakat finansal problemlerin ve savaşın yol açtığı çözümsüzlüklerin etkisi ile son bulmuştur. Sergi bünyesinde yapılan çalışmalar devam edememiş olsa da Mathildenhöhe Darmstadt'ın sanatsal ve kavramsal gelişmelere giden yolu aydınlattığı, Almanya'da döneminin sanat ve tasarım merkezi haline gelmeyi başardığı söylenebilir. Ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanan çok sayıdaki makalede kendinden bahsedilmiş ve birçok eleştirmen tarafından zamanının önemli olaylarından biri olduğu düşüncesinde bir fikir ortaklığı oluşmuştur. (Alice Shay, 2012; IBA Advisory Board, 2017)

Şekil 2.11 Mathildenhöhe Darmstadt vaziyet planı (Karl Hofmann, 1897) (URL-9)

2.3.2 1910 General Planning Exhibition Berlin

General Planning Exhibition Berlin, 1850'lerden beri Berlin'de gelenekselleşmiş, "mietskaserne" olarak bilinen yüksek yoğunluklu kiralık kışla konutlarına

alternatifler üretmek hedefi ile 1910'da Almanya, Berlin'de düzenlenmiştir. Yeni konut elde etme yollarını teşvik etmeyi amaçlayan sergi düzenleyicileri, mümkün olduğunca fazla işçinin barınabilmesi için yurt biçiminde inşa edilmiş, ışık ve temiz havadan mahrum bu tip yapıların problemlerine odaklanarak yeni modeller üretmek adına çalışmalar yapmıştır. Rudolf Eberstadt, Bruno Möhring, Richard Petersen gibi isimlerin öncülüğü ile az katlı, yeşil alanla yakın ilişkili konutlar, oyun alanları ve parkların yer aldığı düzenlemeleri topluma tanıtmak yolunda hareket eden oluşum sağlıklı yeni bir topluma erişme imkanının bu biçimde var olacağına vurgu yapmaktadır. Modern şehrin ve dönemin problemlerine ve yeşile duyulan ihtiyaca odaklanmaktadır. Sergide şehrin birçok probleminin çözümü olarak tarif edilen yeşil alan ihtiyacının giderilmesinin, yol boyu ağaç dikerek yeşili kente entegre etmek anlamına gelmediğini ve şehir içinde bir yeşil alan ağının oluşturulması gerektiğini anlatmaya çalışmışlardır. Yenilikçi fikirlerini konut modelleri ile olduğu kadar kentsel tasarım ölçeğinde de sunmuş olan General Planning Exhibition Berlin, bu tip radikal düşüncelerin profesyonel alanlarda sergilenmesi ve tartışılmasını sağlamak geleneğinin bir parçası ve 20.yüzyılın kapsamlı örneklerinden biri olmayı başarmıştır. (Ursula von Petz, 2010)

2.3.3 1923 Bauhaus Ausstellung Weimar

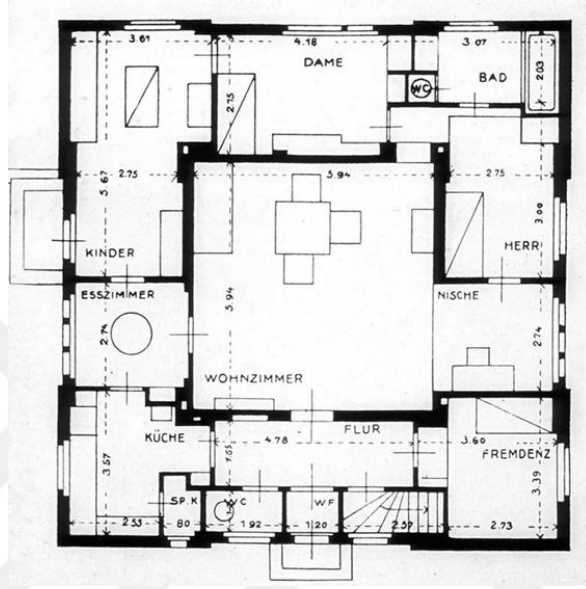
Bauhaus okulunun düzenlediği ilk halka açık sergi olma özelliği taşıyan etkinlik Weimar'da, 1923 yılında gerçekleşmiştir. Altı hafta boyunca ağırlıklı olarak Bauhaus üretimlerine yer verilen bu sergi, yaklaşık 15 bin ziyaretçi tarafından ziyaret edilmiştir. Bauhaus Ausstellung Weimar'ın, 1922'de Thüringen eyalet hükümeti tarafından, okulun ve bölgenin tanıtımına katkısı olacağı düşüncesi ile Bauhaus Okulu'na verilen yüklü miktarda bir kredi ile ilk adımları atılmıştır. Dönemin en çok konuşulan eğitim örgütlenmelerinden biri olan okulda hummalı bir sergi hazırlık süreci başlamış ve sergi hazırlığı için kısıtlı bir zamanın olması sebebiyle yapılan tüm üretimlerin bu etkinlik için düşünülmüş ya da ilişkilendirilmiş nitelikte olması kararı alınmıştır. Hazırlıklar bir yandan devam ederken bir yandan da sergi tanıtımı adına geliştirilen, Bauhaus'un tasarım prensipleri ve karakterini yansıttıkları, posterlerle kamuoyu ilgisini çekmeyi başarmışlardır. (Şekil 2.12)

Sergi Walter Gropius'un açılış konuşmasını yaptığı bir konferansla bir ay gecikmeli olarak başlamıştır. Pieter Oud'un Hollanda modern mimarlığının gelişimi hakkında verdiği bir konferans, Wassily Kandinsky'nin açık dersleri, konserler, ışık ve havai fişek gösterileri gibi serginin çok yönlü yapısını tarif eden çeşitli etkinliklerle birlikte Bauhaus atölyelerinde üretilen birçok ahşap ve taş oymacılığı işleri, resim ve heykeller sunulmuştur. Ayrıca aralarında Pieter Oud, Le Corbusier, Mies van der Rohe, Walter Gropius ve Frank Lloyd Wright gibi dönemin başarılı mimarlarının ve projelerinin bulunduğu bir bölüme de sergide yer verilmiştir. Sergilenen diğer çalışmalardan ürün niteliği, ölçeği ve ziyaretçiye yaşattığı deneyim farklılığı sebebi ayrılan Am Horn adlı model konut etkinliğinin en önemli parçalarından bir olarak görülmektedir. Tek aile için hazırlanmış, ince düşünülmüş kompakt iç mekân düzenlemeleri ile yaşamaya hazır bu konut yalnızca dört ay içerisinde sergi için inşa edilmiştir. Bu yapının Bauhaus'un mimari, mobilya tasarımı, renk ve malzeme gibi konulardaki görüşlerinin birliğinden doğan bir sunum aracı olduğu fikri hakimdir. (Şekil 2.13- Şekil 2.14)

Şekil 2.12 Bauhaus Ausstellung Weimar posterlerinden bazıları (a-Herbert sBayer, 1923 (URL-10), b-Joost Schmidt, 1923 (URL-11), c-Kurt Schmidt, 1923 (URL-12), d- Farkas Molnar, 1923 (URL-13), e-Rodolf Baschant, 1923 (URL-14), e-Laszlo-Moholy-Nagy, 1923 (URL-15))

Sergi için, Almanya'nın içerisinde bulunduğu ekonomik problemlerin de etkisi ile finansal bir başarı elde ettiği söylenemez. Ancak kamuoyunun sergiye büyük ilgi göstermiş olduğu gerçeği açıktır. Sergi ile sol çevrelerin Bauhaus'un yaratıcı ve eğitici hedeflerine inancının perçinlenmiş olduğu, muhafazakâr çevrelerde ise Bauhaus'a olan reddedişlerin ve karşı hareketlerin güçlendiği söylenebilir. (Nevin Aslı Can, 2010)

Şekil 2.13 Haus Am Horn planı, 1923 (J.A.Perez, 2020)

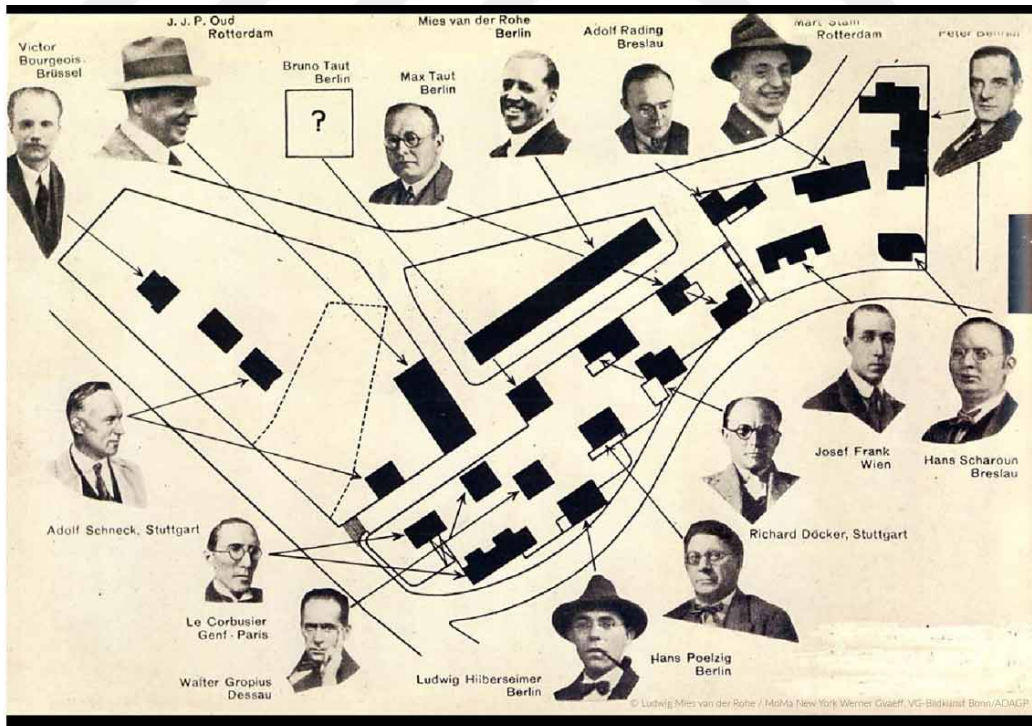

Şekil 2.14 Haus Am Horn fotoğrafı, 1988 (J. Erzen, 2009)

2.3.4 1927 Werkbundsiedlung "Die Wohnung" Stuttgart

1927'de Stuttgart'ta gerçekleştirilen Werkbundsiedlung "Die Wohnung" Stuttgart sergisi Stuttgart kenti yetkilileri ve Deutscher Werkbund'un ortak katkıları hazırlanan bir IBA sergisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 'Die Wohnung' (konut)

sloganı ile çağdaş konut ve konut iç mekanlarına modern bir yaklaşımı geliştirme hareketi olarak tanımlayabileceğimiz bu etkinlik Mies van der Rohe'nin öncülüğünü yaptığı bir grup tasarımcının üretimlerinden meydana gelmiştir. (Şekil 2.15) Şehir merkezinden uzak, yamaç bir arazide inşa edilmiş yeni modellerin sergilendiği konut yerleşimi güncel malzeme, inşaat yöntemleri ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde ve zamanın ruhunu fiziksel biçimde ifade edebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Sergi Mathildenhöhe Darmstadt'tan öğrendiklerini kendi zamanının perspektifi ile yorumlamış ve geliştirmiştir olduğu söylenebilir. Le Corbusier, Josef Frank, Jacobus Johannes ve Pieter Oud gibi isimlerin tasarladığı konut blokları arasında ortak bir dil oluşturmak adına katı kurallar konmamış, fakat modern hareketin görsel anlatım biçimi olarak basit formları ve teras çatıları ile bir çeşit birliktelik sağlanmıştır. Ayrıca Stuttgart'ta modern mimarlığın potansiyeli, riskleri ve geleceği üzerine bir diyalog ve tartışma ortamı sağlamayı başaran sergiye, SSCB'den ABD'ye uzanan "Internationale neue Baukunst" (Yeni Uluslararası Mimari) adlı bir çağdaş referans projeler seçkisi eşlik etmektedir.

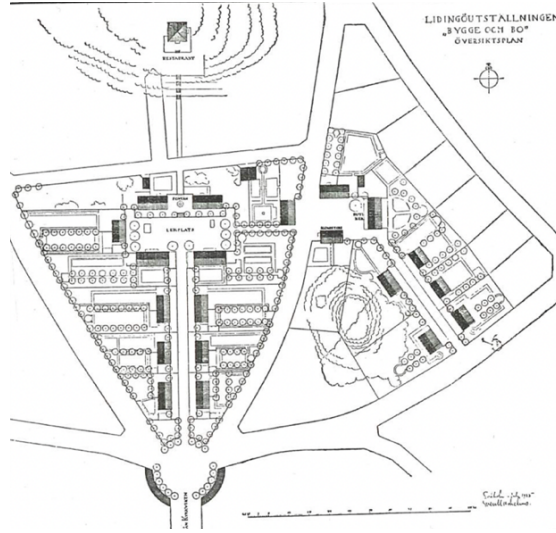
Şekil 2.15 Werkbundsiedlung mimarları ve yapıları (URL-16)

Sergi, gördüğü yoğun ilgiye karşılık muhafazakarların artan direnişi ile de karşı karşıya kalmıştır. Gelenekçi mimari etkinlikleri teşvik eden, 1933'te kurulmuş Nazi

iktidarının ve ideolojik karakterinin serginin kapatılmasına doğru giden olaylar zincirinde etkisi büyüktür. Sergi yerleşkesinin kapatılması sonrasında modernizmin Almanya'daki öncüleri olarak görülen sergi mimarlarının çoğu baskı ve savaş ortamından uzaklaşabilmek adına farklı ülkelere gitme kararı almıştır. (Ursula von Petz, 2010; Alice Shay, 2012)

2.3.5 1930 Stockholmsutställningen Stockholm

İşlevselcilik ve uluslararası stil gösterisi niteliği taşıyan Stockholmsutställningen (Stockholm Sergisi) 1930'da İsveç, Stockholm'de gerçekleşmiştir. Modern bir yaşam tarzını yeni konut alternatifleri ile birlikte topluma benimsetmek amacıyla yola çıkan sergi yaklaşık 4 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Konut üzerine geliştirilen modeller, tüm aile bireyleri için geniş mekanları ile aydınlık ve hijyenik alternatifler olarak tarif edilmektedir. "Svenska Slöjdföreninge" (İsveç El Sanatları Derneği) tarafından düzenlemesi ve denetimi yapılan sergi "Acceptera!" (Kabul et!) sloganı ile tanıtılmıştır. Bu sloganın, standardizasyon ve seri üretimin kültürel bir gerçeklik olarak kabul edilmesinin gerekli olduğunu savunan serginin uygun gördüğü vurgu biçimi olarak yorumlanabilir. Serginin düzenleyicisi Svenska Slöjdföreninge'nin, serginin ve tüm sürecin lideri olan Gregor Paulsson'ın Stuttgart Wiessenhofa yapmış olduğu ziyaretin bu karakterde bir etkinliğin oluşturulması düşüncesindeki payı büyüktür. Sven Markelius, Paul Hedqvist, Nils Ahrbom, Helge Zimdal gibi İsveçli mimarların katkıları ile hazırlanan sergi sonrası, kimi eleştirmenler tarafından, kalıcı olarak yaşamayı düşünmek için fazla katı ve soğuk modeller yaratılmış olduğu yönünde yorumlar yapılmıştır. Sergi için inşa edilen bloklar geçici nitelikte olsa da sergide sunulan fikirlerin İsveç konut tasarımına yaptığı katkı kalıcı olmuş ve modern yaşam tarzının benimsenmesi adına zihinsel bir yönlendirici etki yaratmıştır. (Şekil 2.16) Öyle ki sergide yer alan kimi mimarların daha sonra inşa ettiği konutlarla, sergi fikirlerinin ve amaçlarının konuşulmaya devam ettiği bir süreç yaşanmıştır. (Maris Perers, 2001; Carl Marklund ve Peter Stadius, 2010)

Şekil 2.16 Stockholmsutställningen vaziyet planı, Sven Markelius, 1929

2.3.6 1932 Werkbundsiedlung Wien

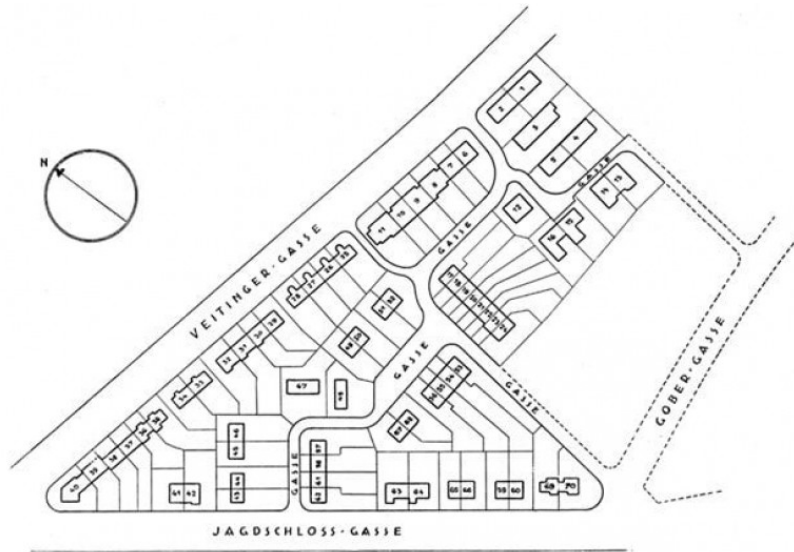
Viyana'nın Batı kısmında yer alan Lainz'de, 1932'de belirli bir bireyselliği hedefleyen avangart bir yerleşim öngörüsü ile düzenlenen Werkbundsiedlung Wien, iç mekân tasarımları ile birlikte sunulan 70 konut bloğundan oluşmaktadır. Yeni ve modern bir yaşam modeli fikrinin fiziksel bir sunumu olan sergi uygun maliyetli, erişilebilir konutlar üreterek modernist hareketin öncüleri olarak tarif edilen, dünya savaşları arasında gerçekleştirilmiş, sergiler arasında yerini almayı planlamış ve Avrupa'nın en ilerici yerleşim alternatiflerinden biri olarak görmeyi başarmıştır. Serginin kendinden önceki benzer etkinliklerden ayrıldığı noktanın, konut sorununa tüm sosyal ağların bir parçası olarak çözüm sunma inancı ile hareket etmesi olduğu söylenmektedir. Teknoloji ve toplumsal problemler, siyasi ve kültürel problemler arasındaki bağı araştırmanın ve tanımanın yeni ve modern konut üretimindeki önemi üzerinde durmaktadır. 1927'de Stuttgart'a, Werkbundsiedlung'a davet edilen tek Avusturyalı mimar olan Josef Frank ve Oswald Haerdtl, Julius Theodor Kalmar, Hermann Neubacher, Walter Sobotka'dan oluşan bir ekibin 1929'da düzenlenen Deutscher Werkbund'un yıllık toplantısına katılmayı üstlenmesi ile serginin ilk adımı atılmıştır. Avusturyalı ekip toplantıda ilk kez dile getirdikleri sergi düşüncesi ile destek talebinde bulunmuş ve serginin hedeflerinden söz etmiştir.

1932'de açılışının ardından büyük bir kamuoyu ilgisi ile karşılaşan sergi sekiz hafta içerisinde 100 binden fazla ziyaretçi almıştır. Çoğu Avusturyalı 32 mimardan

oluşan tasarımcı ekipte Anton Brenner, Max Fellerer, Josef Hoffman, Adolf Loos, Margarete Schütte-Lihotzky ve Hugo Haring gibi isimler yer almaktadır. 1,2 ve 3 katlı tek, bitişik veya sıralı evler şeklinde tasarlanmış olan konut blokları 2 ve 5 oda arasında değişiklik gösteren büyüklükte dairelerden oluşmaktadır. Her biri için sığınaklar, küçük bahçeler ve ekme-biçme alanları düşünülmüş teras çatılı yapılarda ve çevre düzenlemelerinde konut-yeşil alan ilişkisi ön planda tutulmuştur. (Şekil 2.17 ve 2.18) Güçlü ve yenilikçi tavrına ve gördüğü büyük ilgiye rağmen orta ve düşük gelirliilerin bu konutlara sahip olabilmek için yeterli kaynaklarının bulunmaması sebebiyle istenilen ekonomik ve toplumsal yarar sağlanamamış, sergi öngörülen başarıya ulaşamamıştır. (Anita Aigner, 2015; Gundula Rakowitz, 2016)

Şekil 2.17 Werkbundsiedlung yerleşke fotoğrafı, Martin Gerlach, 1932 (URL-18)

Şekil 2.18 Werkbundsiedlung vaziyet planı (Url-19)

2.3.7 1939 New York Expo

1939'da BIE'nin Dünya Fuarı (World Exhibition) olarak tanımladığı kategoride hazırlanan New York Expo "Geleceğin dünyasını inşa etmek" teması ile sunulmuştur. Aynı zamanda ABD'de yaşanan dönemin ekonomik sıkıntılarının izini bir nebze silebilmesi umuduyla hazırlanmış, 54 katılımcı ülkenin üretimlerinin yer aldığı sergi, yaklaşık 45 milyon ziyaretçinin büyük ilgisi ile karşılaşmış olsa da istenen finansal başarı yakalanamamıştır. Sergide kapitalizm, tüketim ve demokrasi üzerine yapılan övgü ile bu kavramların gelişen teknolojiyle arasındaki bağı sergilemek, açıklamak ve yüksek yaşam kalitesine ulaşabilmek için çeşitlik çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Teknolojinin gelecek adına yaratabileceği olumlu etkinin vurgulandığı çalışmalar arasında yer alan Futurama, sergi ziyaretçilerini 1960'ın şehrinde bir gezintiye çıkarmaktadır. Norman Bel Geddes'in tasarımında köprüler, otoyollar, yapıların çatılarında yer alan parklar ve bahçeler ile alternatif bir gelecek anlatımı yapılmıştır.

Mali başarısızlığın giderilebilmesi için ilgiyi tekrar ve yoğun biçimde çekebilmek niyeti ile serginin 1940'ta tekrar açılması kararı alınmıştır. Fakat II. Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu evrensel problemler sebebiyle yine istenen sonuç alınamamıştır. (BIE, 2022: <https://www.bie-paris.org/site/en/1939-new-york>)

2.3.8 1951 Constructa I Hannover

İlk Constructa sergisi olan Constructa I, I. Dünya Savaşı sonrası düzenlenen ilk büyük sergi olma özelliğine sahiptir. 1951'de Almanya'nın Hannover Kent'inde yapılması kararı alınan serginin düzenlenmesi ve denetlenmesi görevini ise IBA üstlenmiştir. Serginin şehir merkezi yakınlarında, yeniden inşası ile gündemde olan bir arazide gerçekleştirilmesi bölge adına önemli bir fırsat olarak görülmüştür. 'İnşaat sektörünün bir gösterisi' şeklinde tanımlayabileceğimiz Constructa I'de gelişmiş inşaat teknolojileri, malzemeleri ve yapım yöntemlerinin tanıtıldığı etkinliklerin yanında "Construca-Block" adlı, Konstanty Gutschow ve ekibi tarafından tasarlanmış, bir konut yerleşimi de yer almaktadır. Savaş öncesi 338 dairenin yer aldığı bölgenin yenilenmesinin ardından yalnızca 180 daireden ve yeşil alan düzenlemeleri ile ilgi çekici bir yerleşim oluşturulmuştur. (Şekil 2.19) Ayrıca Hannover'da düzenlenen Constructa I gördüğü ilgi ve sağladığı büyük

katkıları sebebiyle 1957’de Berlin’de düzenlenen IBA için bir yol gösterici olmuş, serginin geliştirilmesine ivme kazandırmıştır. (Ursula von Petz, 2010)

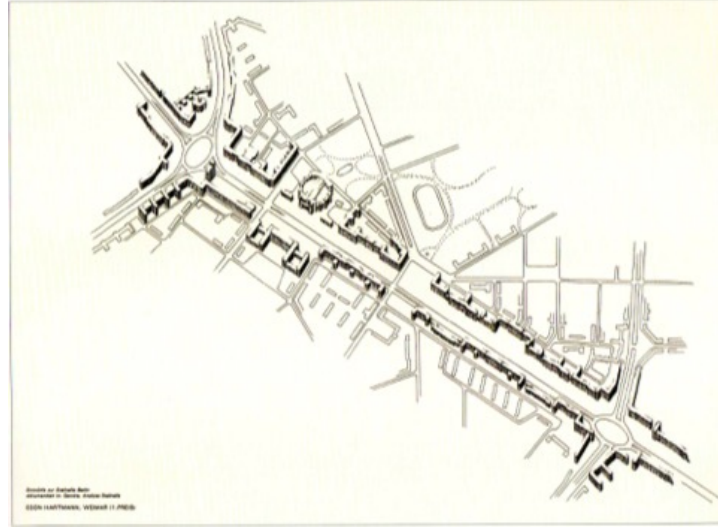
Şekil 2.19 Constructa-Block fotoğrafları, Hannover (Sırası ile 1951 (URL-20) ve 2012 (URL-21) yıllarına ait fotoğraflar.)

2.3.9 1952 Stalinalle Berlin

Doğu Berlin’de 1952’de inşa edilmeye başlanan Stalinalle, şimdiki adı ile Karl-Marx Alle, büyük ölçekli bir konut programının gerçekleştirildiği 2 km’lik bir ‘sosyalist bulvar’ olarak tarif edilebilir. (Şekil 2.20) Sovyetler’in sosyalist klasizminin izlerinin görüldüğü bulvar siyasi sistemin yeteneklerinin estetik ve sembolik bir temsili olarak kabul edilmektedir. Hermann Henselmann, Egon Hartmann, Kurt W. Leucht, Richard Paulick, Karl Souradny gibi mimarların içerisinde bulunduğu ekibin çabaları ile oluşturulan, işçiler için geniş ve lüks dairelerin bulunduğu apartman blokları, mağazalar, restoranlar, kafeler ve bir sinemanın yer aldığı mimarlık üretiminin aynı zamanda işgal gücü ve müttefik kimlikli Sovyetler Birliği ve Doğu Almanya arasındaki ideolojik birlikteliği simgelediği söylenebilir. (Şekil 2.21) Bu sebeple, hükümetin gücünü sergilemek amacıyla tanklar, askerler ve devlet idarecilerinin katılımıyla düzenlenen ihtişamlı geçitlere ve gösterilere Stalinalle’nin sahne olması şaşırtıcı değildir. (Brain Ladd, 1998)

Batı Berlin İnşaat Senatörü Karl Mahler 1953’te Interbau hakkında yaptığı ilk kamuoyu bilgilendirmesinde doğrudan Stalinalle’ye atıfta bulunur:

“Interbau Batı dünyasına açık bir taahhüttür. Stalinalle’nin sahte gösterişine karşı modern kentsel gelişim ve sürdürülebilir konut olarak anladığımız şeyi göstermelidir”

Şekil 2.20 Stalinalle vaziyet planı (J. Haspel ve T. Flierl, 2017)

Stalinalle hakkında yapılan tüm bu yorumlara karşılık ilerleyen yıllarda farklı görüşler de dile getirilmiştir. Philip Johnson'a göre bu yerleşim büyük ölçekte gerçek şehir planlamasını tarif etmektedir. Aldo Rossi ise Stalinalle'yi "Avrupa'nın son büyük caddesi" olarak tanımlar. (Brain Ladd, 1998)

Bundesarchiv, Bild 183-F0413-0013-001
Foto: Koard, Peter | 13. April 1967

Şekil 2.21 Stalinalle fotoğrafı (Peter Koard, 1956) (URL-22)

2.3.10 1955 Helsingborg Expo

1955 Helsingborg Expo, İsveç'in Helsingborg Kenti'nde "Çevredeki Modern İnsan" (Modern Man in the Environment) teması ile 1955'te, Özel Sergi (Specialised Expos) kategorisinde, BIE tarafından hazırlanmıştır. 10 katılımcının mimarlık, endüstriyel tasarım ve mobilya tasarımı alanlarındaki çalışmaları ile var etmiş olduğu sergi bazı kaynaklarda 'H:55' olarak da karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 2.22)

Sergi çevredeki insan, insan ve çevresi, tüketim ve ev mobilyaları gibi konulara odaklanarak günlük öğeler için bile en pratik ve doğru olana giden yolu bulmak adına çalışmalar yapmış ve kişisel özgürlük ile bağlantılı olarak konut fikirlerinin sergilendiği bir platform olmayı başarmıştır. 1955'te düzenlenen bu serginin fikir aşamasında II. Dünya Savaşı'nın etkisi görülmektedir. Savaş sonrası, genel anlamıyla, dünyaya hâkim olan birliktelik ve iş birliği kavramlarının eylemsel bir gösteriye dönüştürülmesi ve bir bütün olarak sunulması kararı verilmiştir. Bu nedenle, serginin savaş sonrası modernite ve iyimserlik duygusunu ortaya koyduğu söylenmektedir. Ayrıca sergi savaşın tahrip ettiği çoğu Avrupa kentinin yeniden inşa sürecine katkı sağlamak ve ihtiyaçlara cevap oluşturmak çabası ile yapı malzemelerinin pratik ve verimli kullanımı üzerine odaklanmıştır. 'Küçük ama etkili' olarak tarif edilebilecek olan serginin, modern kentin ihtiyaçlarına göre geliştirilmiş yapı malzemeleri ve teknikleri ile minimalist tasarımların lüks tasarımlara meydan okuyabileceğini kanıtlamayı da amaç edindiği görülmektedir. 1955 Helsingborg Expo'da yer alan Fransız sergisinde Le Corbusier'in 'The Radiant City' çalışması, Finlandiya sergisinde ise Alvar Aalto'ya ait iç mekân çözümlerinin bulunduğu bölüm büyük ilgi toplamıştır.

Şekil 2.22 Helsingborg Expo afişi ve Form dergisi kapağı, 1955 (Sırasıyla URL-21 ve URL-22 kaynaklarından yararlanılmıştır.)

2.3.11 1967 Constructa II Hannover

Constructa sergilerinin ikincisi olan Constructa II Hannover'da, 1967 yılında düzenlenmiştir. Bu uluslararası yapı sergisi de ilki gibi yapı endüstrisinin bugünkü teknik seviyesine genel bir bakış oluşturabilmek amacı ile düzenlenmiş olsa da

yapı endüstrisinin hızla ilerlemesi sebebiyle önceki sergiye göre daha fazla malzeme, teknik ve uygulama çeşidi içermektedir. Alman Şehircilik ve Konut Bakanı Lauritz Lauritzen tarafından açılışı yapılan, 65.300 metrekarelik bir alana yerleştirilmiş, sergiyi 9 günde yaklaşık 200 bin kişi ziyaret etmiştir. Bu etkinlikte sergiye eşlik eden çeşitli kongreler, film gösterimleri, uygulama gösterileri ve güncel malzemelerin karşılaştırmalı tanıtımları bulunmaktadır. Yapı kalitesini yükseltmek ve bu yolda gerçekçi ve ekonomik alternatiflerin varlığını kabul ettirmek serginin ana amaçlarından biridir. (Ruhi Kafesçioğlu, 1967)

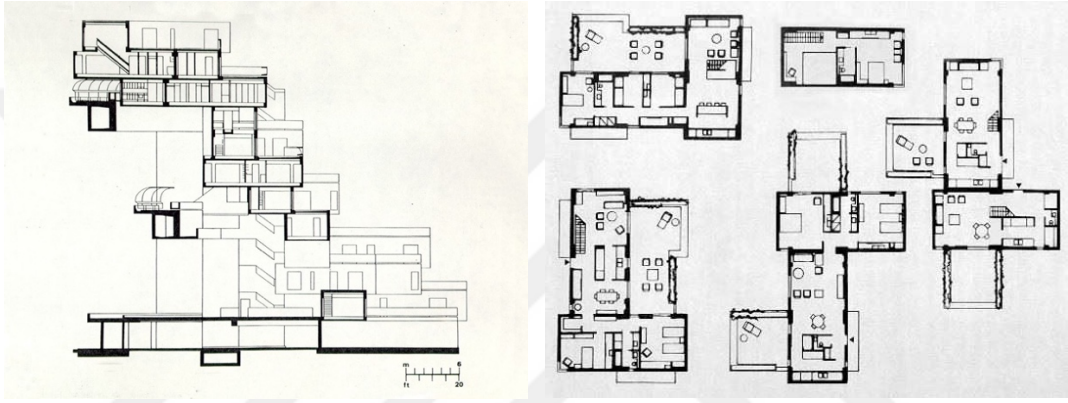
2.3.12 1967 Montreal Expo

62 katılımcı ülkenin çalışmalarının bir bütün oluşturduğu ve BIE'nin Dünya Fuarı kategorisinde Kanada, Montreal'de düzenlediği sergidir. Kanada nüfusunun yaklaşık 20 milyon olduğu 1967'de gerçekleştirilen sergi 50 milyon civarında ülke içinden ve dışından ziyaretçi almış ve bu büyük bir başarı olarak değerlendirilmiştir. Bu serginin aslen Moskova'da yapılması üzerine çalışmalar yapılmıştır fakat SSCB'nin 1962'de başvurusunu geri çekmesi ile sergi fikri Montreal için tekrar geliştirilmiştir. 'Man and His World' (İnsan ve Dünyası) teması ile sunulan sergi geçmiş Expolar'ın da değindiği noktalardan olan bilimsel, teknolojik ve endüstriyel ilerlemelerle birlikte insanın sosyal sorumluluğu, çevre bilinci gibi konulara da vurgu yapmaktadır. Sergide insan sağlığı, toplumdaki insan, insan ve okyanus, insan ve uzay ve yaratıcı insan gibi alt temalar bulunmaktadır ve bu temalara bağlılıkla en son mimari gelişmeler sergilenmiştir.

1967 Montreal Expo'nun simge yapılarından biri olmayı başaran ve tekil konutların avantajlarını yoğun kentsel gelişim ile birleştiren Moshe Safdie tasarımı Habitat-67'dir. (Şekil 2.23 ve 2.24) 158 standart bloktan oluşan bir konut yerleşimi olan bu çalışma, mimari bilgi birikimine ve sergiye sağladığı büyük katkı sebebi ile önemli görülmüş ve sergi sonrasında da korunması gerektiği kararı alınmıştır. Hala varlığını koruyan mimari ürünleri ve yakalamış olduğu finansal getirileri ile 1967 Montreal Expo'nun başarılı bir örnek olduğu söylenebilir. (Nur Karahasanoğlu,1967; BIE, 2022: <https://www.bie-paris.org/site/en/1967-montreal>)

Şekil 2.23 Habitat 67 (Jade Daskow) (URL-25)

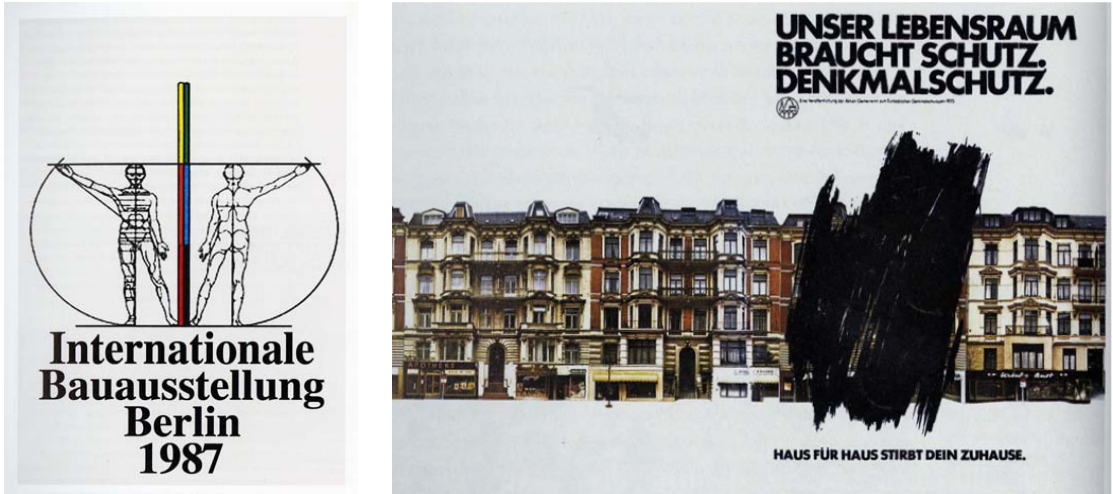
Şekil 2.24 Sırasıyla Habitat 67 kesit ve planları (URL-26)

2.3.13 1970 Constructa '70 Hannover

Bir önceki Constructa sergisinden sadece 3 yıl sonra, 1970'te, gerçekleştirilen Constructa '70 yine Hannover'da düzenlenen bir yapı elemanları ve yapı malzemesi sergisidir. Meslektaşların bir buluşma, tartışma ve tanıma-tanıtma mekânı olarak bu sergilerin tekrarlanıyor oluşu çeşitli malzeme, teknik ve uygulamaların karşılaştırılabilmesine imkân sağlamaktadır. Yapı problemlerinin tartışıldığı konferanslar, seminerler, video gösterileri ve uygulama gösterileri de serginin ilgi çekici yönlerini oluşturmaktadır. Serginin her geçen gün gelişmekte olan bilim ve teknolojinin etkisi ile yapı ve malzeme kalitesini artırmak ve yeni uygulama yöntemleri hakkında meslek insanlarını ve toplumu bilgilendirmek en büyük amacdır. Constructa '70'te geçirimsizlik sağlayan, yapıyı dış etkilerden koruyabilen, plastik katkılı yeni malzemeler büyük ilgi toplamış ve özellikle plastiğin cam, seramik, ahşap ve çelik gibi malzemeler karşısında edindiği yer üzerine yapılan tartışmalar oldukça ilgi çekmiştir. (Ruhi Kafesçioğlu, 1970)

2.3.14 1984-87 IBA 84/87 Berlin

IBA Alt ve IBA-Neue olarak ilk bölüm halinde kurgulanmış olan sergi Berlin’de kentsel yenileme, onarım ve yeniden yapılanma üzerine çalışmalar sunmuştur. (Şekil 2.25) Berlin duvarına yakın mahallelerin marjinalleşiyor ve yapı stokunun yaşanabilir niteliklerden uzaklaşıyor olmasının önüne geçebilmek amacıyla hareket eden serginin çalışma alanını olarak Kreuzberg, Friedrichstadt, Neukolln, Wedding bölgeleri belirlenmiştir. Uluslararası üne sahip mimarların davet edilmesi ile başlayan planlama çalışmalarının IBA-Alt ya da Altbau olarak adlandırılan bölümü Kreuzberg, Neukolln bölgelerindeki niteliksiz yapıların sahipleri ile yoğun bir iş birliği kurulması ile geliştirilmiş ve mevcut yapıların mecbur kalınmadıkça korunması üzerine kararlar alınmıştır. Her daire, blok ve sokak ayrıntılı biçimde incelenerek kentsel kimlik ve kentsel sürekliliğin korunması yolunda en doğru yenileme ve onarım çözümlerine ulaşmak için çalışılmıştır. Serginin IBA-Neue ya da Neubau olarak isimlendirilen, yeni yapıların inşa edildiği, bölümü ise özellikle Güney Friedrichstadt’ta gerçekleşmiştir. Tüm bu yeni konut ve yenileme çalışmalarının yanında, IBA okullar, kültür yapıları ve toplantı merkezleri oluşturulmasında da katkıda bulunmuştur. (Ursula von Petz, 2010; Alice Shay, 2012) (Şekil 2.26)

Şekil 2.25 Internationale Bauausstellung Berlin 1987 afişleri (Alice Shay,2012)

Şekil 2.26 IBA Lützowplatz apartmanları, Oswald Mathias Ungers (URL-28) ve Hejduk Tower, John Hejduk (Fotoğraf Helene Binet tarafından 1988’de çekilmiştir.) (URL-27)

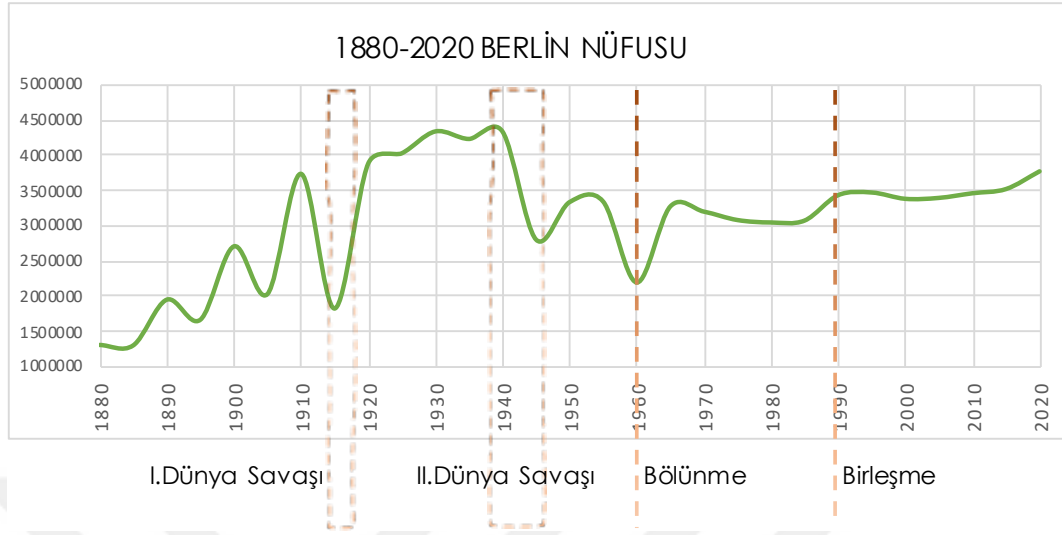

Çalışmanın bu bölümünde 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi'nin öğretici, disiplinler arası ve diyaloga dayalı karakterini analiz edebilmek adına yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Serginin amaç ve hedeflerini anlayabilmek ve mimari üretimlerini en doğru şekilde ortaya koyabilmek, serginin gerçekleştirildiği bölge ve zamanın, düzenleyici kurum ve karakterlerini anlamakla ilişkilendirilmiştir. Bu sebeple, öncelikli olarak Berlin Kenti'nin gelişimi üzerinde durulmuştur. Sergi için çıkılan yolun sınırları, etkileyicileri, önemli noktaları ve bu noktalarda katkısı olmuş kişilerin incelendiği, ardından ise serginin sürekliliğine odaklanarak mimarlık çevresi ve toplum tarafından ne şekilde anlaşılmış olduğuna dair bir bölüm bulunmaktadır.

3.1 Sosyal ve İktisadi Değişimlerin Kenti Berlin

Çeşitli siyasi sistemlerin etkisinde gelişmek, değişmek durumunda kalmış, kimi zaman ideolojilerin bizzat çatışma ortamı olmuş Berlin benzersiz bir siyasi tarihe sahiptir. Ayrıca kentin maruz kaldığı tüm yıkıcı süreçlere rağmen sanayi devrimi ile çok güçlü bir ilişki kurmayı ve bunu korumayı başarmıştır. Berlin'in yaşamış olduğu bölünme, birleşme gibi çok sık rastlanmayan bölgesel değişiklikler kentin gelişiminin izlenebilmesi adına önemlidir. Bu bölgesel değişikliklerin coğrafyadan çok siyasal, kültürel ve sosyoekonomik tarihi ile yakından ilişkili olması da Berlin'i diğer Avrupa kentlerinden büyük ölçüde ayırmaktadır. (Mary Fulbrook,1991) Kentin dolambaçlı, karmaşık ve döngüsel ulusal tarihini açıklayabilmek adına kentin geçmişi üzerine araştırmalar yapmak kadar kentin istatistik verilerinden yararlanmak ve yorum yapmak mümkündür. Çünkü Berlin Kenti neredeyse geçmişim tüm küresel özellikli olaylarının stratejik bir noktası olmuş ya da yoğun şekilde etkilenmiştir. Çeşitlilik gösteren bu olayların odağında bulunmanın etkisi kent nüfusundaki hareketlenmeler üzerinden de okunabilmektedir. (Şekil 3.1) Savaşlar, iktidar değişimleri, küresel krizler ve toplumsal olayların etkisi ile

nüfusun düşüşü veya artışının direkt olarak kentin gelişimi ile ilişkisi kurulabilmektedir.

Şekil 3.1 Berlin nüfus grafiği (URL-31 kaynağından sağlanan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.)

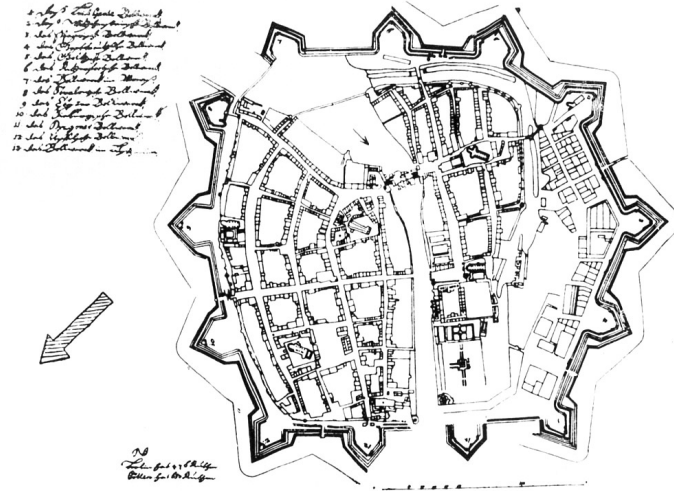
Bölünmeler, birleşmeler, yıkımlar ve ayağa kalkışlardan oluşan tarihsel bir motife sahip Berlin'in, günümüzde tarihinin hangi evresi ile örtüştüğü konusunda kesin bir yargıda bulunmak mümkün olmasa da bugünün Berlin'ine ait verilerle birlikte kentin gelişim sürecini incelemenin daha doğru olduğu düşünülmektedir. (Tablo 3.1)

Tablo 3.1 Berlin Kenti 2020 Verileri (URL-29, URL-30 ve URL-31 kaynaklarından yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Şehir sınırları	234 km	Yapılaşmış alan	221,26 km ²
Toplam alan	891,1 km ²	Ticari ve endüstriyel alan	66,70 km ²
İlçe sayısı	12	Tarım alanı	35,70 km ²
Nüfus	3.664.088	Orman Alanı	157,75 km ²
Nüfus yoğunluğu	4112 km ² /kişi	Yaya yolu	5.480 km
Yabancı nüfus	789.076	Toplam trafik alanı	135,49 km ²
Çalışan nüfus	1.527.912	Demir yolu arazisi	20,17 km ²
İşsizlik oranı	9,70%	S-Bahn hattı uzunluğu	331 km
Ortalama yaş	42,7	U-Bahn hattı uzunluğu	146 km
Yerleşim alanı	493,35 km ²	Tramvay hattı uzunluğu	194 km

3.1.1 Kraliyet Başkenti Berlin ve Sanayileşme Dönemi

Berlin kentinin oluşumu 12.yüzyıl sonunda şimdi Mitte olarak söz edilen ilçedeki Spree Nehri'nin iki tarafında bulunan Berlin ve Cölln isimli iki farklı ticaret yerleşimine dayanmaktadır. (Şekil 3.2) Bu iki kent 1307 yılında dış dünyaya karşı birleşik bir cephe oluşturabilmek amacıyla tek bir kent gibi hareket etmeye başlamışsa da kendi içlerinde bağımsızlıklarını sürdürme kararı ile hareket etmiştir. Yüzyıldan fazla bir sürenin ardından, 1432'de ise yönetimi idaresi tek bir belediyeye bağlı olarak yürütülmeye başlanmıştır. 17.yy'a gelindiğinde ise yaşanan "30 Yıl Savaşları" kenti önemli biçimde etkilemiş ve nüfusunun 6.000'e kadar düşmesine sebep olmuştur. Yine bu yüzyılda, 1671 yılında, Berlin'in ilk Yahudi toplulukları kurulmaya başlanmış ve 1700'lere gelindiğinde, artık 1000'i aşkın, yaklaşık 114 hanelik bir Berlinli Yahudi nüfusunun bulunduğu bilinmektedir. 1880'lerin kent yöneticisi olarak bilinen Friedrich Wilhelm, bu dönemde Fransa'da dini zulüm gören vatandaşları kente davet etmiş ve göçün gerçekleşmesine engel olan kısıtlamaları kaldırmıştır. Çok sayıda göçmenin kente gelişi ile sonuçlanan bu olay ekonominin ve ticari faaliyetlerin hızlı şekilde büyümesi ile ilişkilendirilmektedir. (Cihan Arın, 2002; Mary Fulbrook, 1991)

Şekil 3.2 Berlin planı, 1660 (URL-32)

Kent gelişiminin büyük bir hız kazandığı dönem olan 18.yüzyıl, Prusya Kralı tarafından Friedrich Wilhelm'in taçlandırılması ile I. Friedrich olarak olması ve Berlin'in artık bir Kraliyet Başkenti sıfatını alması ile önemlidir. Berlin, Cölln, Friedrichswerder, Dorotheenstadt, Friedrichstadt kasabalarının birleştirilerek tek

elden yönetilmesi kararının alınması da bu yüzyılda gerçekleştirilmiştir. Kentin mimari karakterinin oluşmaya başladığı yüzyılın önemli olaylarından bazıları şunlardır: Berlin'in en önemli yapıları arasında yer alan ve Carl Gotthard Langhans tarafından tasarlanan Brandenburg Kapısı'nın 1788'den başlayan inşaatı 1791'de tamamlanmıştır. Prusya'nın ilk asfalt yolunun yapıldığı Berlin'de ilk buhar motorunun kullanılması da bu döneme rastlamaktadır. Ayrıca Cihan Arın'ın Berlin'in "yeşil akciğerleri" olarak tanımladığı Tiergarten, yüzyıl ortalarından itibaren kentli tarafından çokça tercih edilen bir parka dönüştürülmüştür. (Cihan Arın, 2002; Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

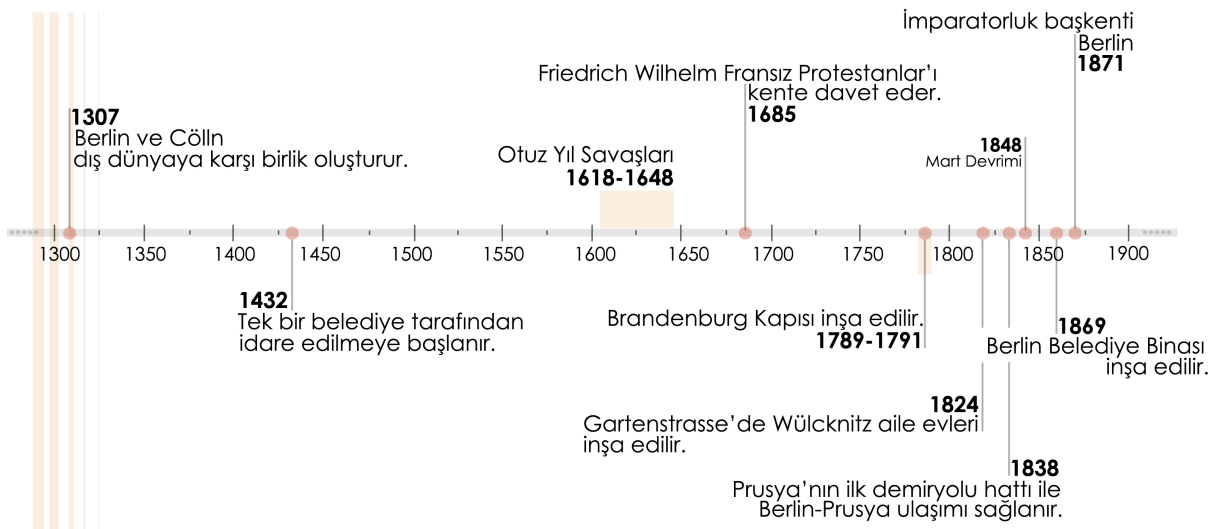
19.yüzyıla gelindiğinde ise Almanya için tarım toplumundan sanayi kapitalimin merkezine geçiş yapan bir ülke, Berlin'in için de onun en önemli noktası tanımı yapılabilir. Avrupa'nın ilk buharlı lokomotifi 1804'te Berlin'de üretilmiş ve yine Berlin'in ilk gaz aydınlatması 1826'da bu dönemde, sokaklar için kullanılmaya başlanmıştır. Prusya'nın ilk demiryolu hattı ile Prusya-Berlin birbirine 1838 yılı itibari ile bağlanmıştır. (Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise gelişen sanayi ve nüfusun hızlı biçimde artışı nedeniyle işsizlik sorunu ortaya çıkmış ve şehir işsizler için bütçenin yaklaşık %40'ın ayırmak zorunda kalmıştır. Karşılaşılan toplumsal zorluklar ve siyasi özgürlüklerin kısıtlanması sebebiyle yaşanan karışıklıklar 1848'de gerçekleşen orta sınıf bir devrime dönüşmüştür. Çalışma koşullarının acil olarak iyileştirilmesi yönündeki talepleri ile işçi protestoları gerçekleştirilmiş ve kalabalık ile asker arasında silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Bu karmaşanın ardından kurulan liberal rejim sonrasında, 1850'lerle birlikte kent büyüme ve gelişme sürecine kaldığı yerden devam etmiştir. Güçlenen ekonomi ile sağlam bir burjuva kültürünün ülkeye ve kente kök salmaya başlamış olduğu bu süreçte, eğitim, bilim ve kültürel alanda da gelişmeler yaşanmaktadır. Günümüze dek varlığını korumuş, adını inşasında kullanılan kırmızı tuğlalarından alan "Kırmızı Belediye Binası" 1869'da yakında Almanya İmparatorluğu'nun başkenti olacak Berlin'in merkezinde inşa edilmiştir. (Mary Fulbrook, 199; Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Sanayileşmenin derin şekilde nüfuz etmeye başladığı kentin ekonomik büyümesi sebebiyle Berlin'e çok sayıda işçi göçü gerçekleşmiştir. Büyümenin getirdiği konut ihtiyacına yönelik bir çözüm olarak, 1824'te, kentin ilk apartman blokları Hamburger Tor yakınlarındaki Gartenstrasse'de inşa edilmiştir. Wülcknitz aile evleri olarak adlandırılan konut yerleşimi altı bloktan oluşan dört ve beş katlı yapılardır. (Şekil 3.3) 2100-3200 kişinin yaşadığı, odaların kiralandığı, ışık ve havalandırma problemleri olan, sıkışık dairelerden bu yerleşimin ucuza mal edilmesi istenmiş, bu durum yapılan malzeme seçimi ve planlama kararlarında etkili olmuştur. (Sabine Kraft, 2006)

Şekil 3.3 Wülcknitz aile evlerine ait planlar, W.Hoffman, 1822 (Planlar Sabine Kraft'ın *Eingeübtes Wohnen* adlı çalışmasından alınmış ve düzenlenmiştir.)

Şekil 3.4 Kraliyet Başkenti Berlin ve Sanayileşme Dönemi-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.1.2 İmparatorluk Başkenti Berlin

Kent gelişimde “birleşme” olarak adlandırılan eşik, 18 Ocak 1871’de Versailles’da gerçekleşen bir törende I. Wilhelm’in taç giymesi ile Almanya İmparatorluğu’nu kurulduğunun ilanı sonuçlanan olaydır. Berlin’in İmparatorluk başkenti olarak siyasi statüsündeki bu yükselişi sanayileşme hareketlerinin ve ekonomik gelişimin hız kazanmasını sağlamış ve birçok yeni işletmenin kurulmasına sebep olmuştur. Yeni siyasi sistemin Berlin’i bir başkent olarak iyi yönde etkilemesinin yanında 1878’de çıkarılan ve 1890’a kadar yürürlükte kalacak olan, sosyal demokratların örgütlerini, yayınlarını ve toplantılarını yasaklayan yasa gibi toplum üzerindeki baskıyı artıran hareketler de söz konusu olmuştur. İmparatorluk başkenti olmasının yanında hala büyük bir endüstri kenti olma özelliğini koruyan kentte Siemens & Halske tarafından dünyanın ilk elektrikli demiryolu projesi 1879 yılında Berlin Endüstri Fuarı’nda sunulmuş ve 1902’de Berlin’in ilk U-Bahn (yeraltı demiryolu) hattı faaliyete geçmiştir. (Mary Fulbrook, 1991; Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Kentte yaşanıyor olan sorunların yanında, 1914-1918 aralığını kapsayan I.Dünya Savaşı süreci, şehirdeki milyonlarca insanın ihtiyaçlarının karşılanması adına büyük bir mücadele verilen, kent adına zorlayıcı bir dönemdir. Açlığın ve savaş yorgunluğunun hâkim olduğu 1918’in Berlin’inde, çoğu Avrupa kentinde olduğu gibi, büyük ayaklanmalar ve grevler gerçekleşmiştir.

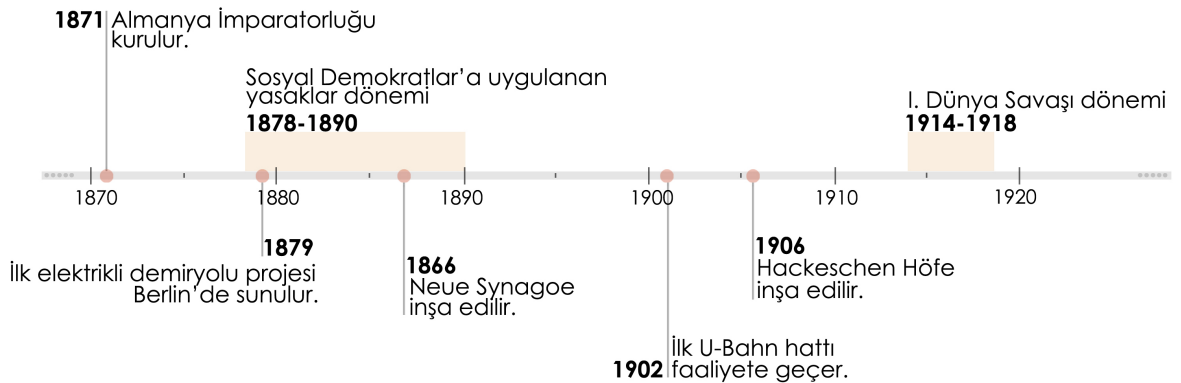
1903’te yapılan araştırmalara göre Berlin dünyanın en büyük kiralık konutuna sahip kenti durumundadır. Yeni yüzyıl ile birlikte 400.000 tek odalı, 300.000 iki odalı olmak üzeri 1 milyondan fazla kiralık daireye sahip olan bu kalabalık kent göç almaya ve konuta ihtiyaç durmaya devam etmektedir. Öyle ki, 1871’de 826.815 olan kent nüfusu 1912’ye gelindiğinde 2 milyonu aşmış durumdadır. Berlin büyürken; süslü ve görkemli burjuva binalarının yanı sıra telaşla yapılmış ve yoksul işçi sınıfı çocuklarının oyun alanı olarak, karanlık avlulara sahip, kalabalık apartmanlar inşa edilmektedir. (Mary Fulbrook, 1991) İnşa edilen bu konutlar güneş almayan, havalandırma problemleri yaşayan, perdelerle bölünmüş ve birçok ailenin yaşamak zorunda kaldığı yapılar olarak tarif edilebilir. Döneme ait mimari özellikleri yansıtan, çoğunlukla Yahudi ailelerin ve çevrelerin kullanımı

için Kurt Berndt tarafından tasarlanan Hackeschen Höfe adlı konut kompleksi de bu dönemde inşa edilmiştir. Bu konut kompleksi işlevleri ile birbirlerine bağlanan, ilki kültürel değerleri ise ticari amaçla düzenlenmiş sekiz avludan oluşmakta ve üst katlarda bulunan kiralık konutlara hizmet etmektedir. (Şekil 3.5)

Şekil 3.5 Hackeschen Höfe hava fotoğrafı (URL-33) ve avlu şeması (URL-34)

Yapılaşmanın sistemi şöyledir: Caddeler kamu tarafından inşa edilmekte, araziler büyük kârlarla özel olarak parsellenmekte, bu pahalı parseller üzerine kiralık konutlar -veya yatak alanları- içeren binalar aynı kâr oranlarıyla yapılmakta ve böylece çok yüksek kirali, sağlıksız, yoğun yerleşim alanları ortaya çıkmaktadır. (Cihan Arın, 2002) Berlin'deki yapılaşma hızının en yüksek olduğu dönemlerden biri yaşanıyor olsa da içinden çıkılması zor bir problem olarak konut sıkıntısı, kentlinin baş etmeye çabaladığı en büyük sorunlardan biri durumundadır. Yalnızca yoksul kentliyi değil, gelir düzeyi yüksek kesimi de rahatsız etmeye başlayan bu durum, bir reform talebinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Şekil 3.6)

Şekil 3.6 İmparatorluk Başkenti Berlin-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

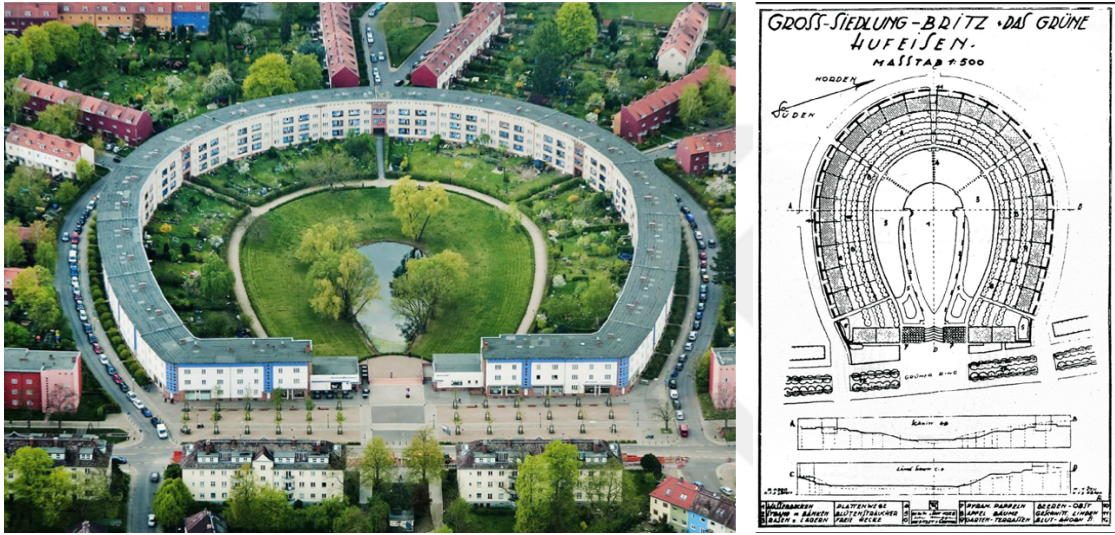
3.1.3 Demokrasi ve Diktatörlük Başkenti Berlin

9 Kasım 1918'de II. Kaiser Friedrich'in tahttan çekilmesi ile hükümet Friedrich Eber önderliğindeki SPD'ye devredilmiştir. Birçok sivil mimarlık topluluğunun oluşumuna ilham vermiş ve kaynaklarda "Kasım Devrimi" olarak adı geçen olaylar neticesinde özgür bir Alman Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu bölümün, kendi içinde 1918, Weimar Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile 1933, Nasyonal Sosyalistler'in iktidara gelişi olaylarının sınırladığı ilk bölüm ve 1933, Nasyonal Sosyalistler'in iktidarı ile 1945, II.Dünya Savaşı'nın bitişi arasındaki zaman aralığından oluşan ikinci bölüm olarak iki parçadan oluşmaktadır. Bu dönem başlıkta da bahsedilen "demokrasi" ve "diktatörlük" kavramlarının karşıt bir tavırla, art arda yer aldığı bir tarihsel aralık olma özelliğini göstermektedir. (Mary Fulbrook, 1991)

Berlin 1 Ekim 1920'de çıkan Büyük Berlin Yasası ile 7 kasaba, 59 kırsal topluluk ve 27 çeşitli mülk bölgesinin kente dahil edilmesi ile artık 20 ilçesi bulunan, Weimar Cumhuriyeti'nin kozmopolit başkenti durumundadır. Kente dahil edilen topraklar ile önceki alanının 13 katı büyüklüğe ulaşan Berlin, 1920'lerde bilim ve kültür başta olmak üzere çoğu alanda yenilikçi örneklerin verildiği bir merkez haline gelerek 'altın yıllar'ını yaşamaya başlamıştır. Ayrıca yeniye duyulan heyecanın hâkim olduğu bu dönemde, kent sakinleri arasında Bertolt Brecht, Arnold Zweig, Albert Einstein ve Fritz Haber gibi isimler yer almaktadır. (Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Yeni yönetimle birlikte oluşan iyimser ve yenilikçi ortamlarla birlikte mimarlık ortamları ve platformları da kente katkı sağlama amaçlı bir hareketlenme sürecine girmiştir. Örnek olarak gösterebileceğimiz 1910'da Berlin'de gerçekleştirilen kent planlama sergisi, yeni yaşam biçimleri hakkında toplumsal bir bilinç oluşturabilme amacıyla gerçekleştirilmiştir. İnşaattan sorumlu belediye meclis üyesi Martin Wagner ve Bruno Taut'un, 1925'te, Britz'de inşa etmeye başladığı "Hufeissen" sosyal konut yerleşimi de 'yeni yaşam' konseptinin Berlin'deki ilk ve önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. (Şekil 3.7 ve 3.8) Großsiedlung olarak da bilinen Neukölln'deki Hufeisen konut yerleşimi, yaklaşık 2000 konuttan meydana gelen ve 350 metre boyunca uzanan bir at nalı biçiminde tasarlanmıştır. Teraslı, çoğunlukla yeşil alanlardan girişi bulunan, çeşitli aile tiplerine göre

planlanmış daireler ve bitişik, bahçeli evlerden meydana gelmektedir. Konut ve çevresine odaklanmış bu ve bunun gibi birçok yeni modelin üretildiği programın bulunduğu dönemde, özellikle yeşil alanın konut alanları ile kuracağı doğru ilişkiler üzerine çalışmalar yapılmıştır. Geçmişin karanlık, dar, kullanışsız ve hijyenik olmayan kiralık konutlarına alternatif oluşturarak kentlinin ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte ve yine kentlinin ulaşabileceği modeller üreten, özellikle toplu konut kooperatifleri ve kamusal konut şirketlerinin desteklenmesi gerektiği düşüncesi hakimdir. (Cihan Arın, 2002)

Şekil 3.7 Hufeissensiedlung hava fotoğrafı (URL-33) ve peyzaj planı, Leberecht Migge (URL-34)

Şekil 3.8 Hufeissensiedlung örnek konut planları (URL-37)

Tüm dünyada etkisi hissedilmiş, kaynaklarda “Büyük Buhran” olarak da sözü geçen 1929 küresel ekonomik krizi Avrupa’ da özellikle Almanya’yı ve gelişimini

hızla sürdüren Berlin'i etkilemiştir. Şehirde, 1929'un ilk aylarında, 664 işletme kapanmak zorunda kalmış ve yaklaşık 450.000 kentli işsiz kalmıştır. Bu sebeple, büyük bir ekonomik huzursuzluğun hâkim olduğu kentte, çeşitli protestolar gerçekleşmiştir. Mayıs ayına gelindiğinde ise Berlin'de 30'dan fazla kişinin hayatını kaybettiği ve yüzlerce insanın yaralandığı 'kanlı mayıs' olayları yaşanmıştır. Ülkede ve kentte devam eden 1930'ların ekonomik bunalım ortamında ise kent sağ ve sol görüşlü grupların şiddetli çatışmalarına sahne olmuştur. Enflasyonun hızlı şekilde artışı, işsizlik ve toplumun kısa bir sürede yoksullaşması durumu Weimar Cumhuriyeti'nin iktisadi yeteneklerinin sorgulanmasına sebep olmuş ve yeni bir siyasi alternatif arayışı ortamının oluşması ise Almanya için Nasyonal Sosyalist iktidarı dönemine giden yolu açmıştır. (Cihan Arın, 2002)

1933'te Hitler'in iktidara yükselişi, Nasyonal Sosyalistler'in ülke yönetimini ele geçirmesi Berlin'de demokrasinin yok oluşu anlamına gelmektedir. Baskıcı uygulamalarla rejim değişikliğine ve savaşa sürüklenen yeni Almanya'nın başkentindeki, iktidar muhalifleri ve Yahudi vatandaşların götürüldüğü ilk toplama kampı olan Sachsenhausen 21 Mart 1933 gibi erken bir tarihte, şehrin hemen dışında bulunan Oranienburg yakınlarında açılmıştır. Hükümet 1934 ve 1935 yıllarında Berlin idaresinin uyuma zorlamış ve şehrin tüm seçilmiş organlarını dağıtma kararı ile yaklaşık 1.300 memurun işten çıkarılmasına sebep olmuştur. (Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

12 Mart 1938'deki Avusturya'nın işgali ile yine bir statü değişikliği yaşayan Berlin artık 'Büyük Almanya İmparatorluğu'nun başkenti durumundadır. Aynı yıl gerçekleşen ve tarihe "Kristallnacht" (kırık camlar gecesi) olarak geçen olay 9 Kasım'da şehrin 12 sinagogundan 9'u ateşe verilmesi, Yahudiler'e ait dükkanların yağmalanması ve yaklaşık 1.200 Yahudi vatandaşın tutuklanarak çoğu toplama kampı Sachsenhause'e gönderilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu olayların neredeyse bir yıl sonrasında, 1 Eylül 1939'da Polonya'ya düzenlenen saldırılar ve Fransızlar ve İngilizler'in Polonya'yı koruma sözü sebebiyle başlayan askeri hareketlilik II. Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep olmuştur. Savaşın yıkıcı etkileri, özellikle

1940'lar itibari ile, kentte hissedilmeye başlamıştır. Berlin artık hava saldırılarının merkezi haline gelmiş bir başkent olarak varlığını korumaya çalışmaktadır. Savaş şartları tüm kenti her açıdan yıkıma uğratmaya devam ederken Yahudi vatandaşlar üzerinde kurulan baskı artarak devam etmektedir. Savaşın sonuna kadar yaklaşık 60.000 Yahudi hayatını kaybetmiş, yaklaşık 1.400 Yahudi de Berlinliler'in yardımı ile saklanabilmiş ve hayatta kalmayı başarmıştır. (Mary Fulbrook, 1991)

1945'te ise Almanya'nın koşulsuz teslimine doğru giden olayların birbiri ardına geldiği bir dönem yaşanmıştır. Bu olaylar; Sovyetler Birliği ordusunun ilk kez 21 Nisan'da kent sınırlarını geçmesi, 30 Nisan'da Hitler'in intiharı ve 2 Mayıs'ta şehrin Sovyet güçlerine teslim olması şeklinde sıralanabilir. (Mary Fulbrook, 1991)

Nasyonal Sosyalistler'in iktidarı sürecinde izlenen konut politikaları ve çeşitli mimari faaliyetleri daha yakın bir bakışla incelemek, bu baskıcı idarenin kent gelişimine nasıl bir katkı sağladığını anlayabilmek adına önemlidir. Hitler ve başında bulunduğu hükümete verdiği destek sebebiyle özellikle düşük gelirli kentlinin yaşadığı bölgeleri etkileyecek olan kiracı haklarının korunması ve geliştirilmesi kararı alınmıştır. Böylelikle iktidara verilen desteğin sürekliliği adına bir adım atıldığı düşünülmüştür. Fakat bu durum ile ters düşen bir yaptırım olarak, ideolojik farklılıklar sebebiyle örgütlü hareket eden ve iktidarın hakimiyet sağlamakta zorluk yaşadığı Schöenberg, Kreuzberg, ve 'Kızıl Wedding' gibi bazı mahallerde askeri güç kullanarak 'bölgesel temizlik' girişimlerinde bulunmuş ve burada yaşayanları öldürme, yaralama ve toplama kamplarına götürme olayları yaşanmıştır. Geleneksel ve anıtsal yapılar inşa ederek toplum ve iktidar arasındaki derin güç farkının hissedilmesini amaçlayan Hitler yönetimi dönemin yaşamış olduğu yoğun konut sıkıntısının da farkındadır. İnşaat politikaları arasındaki konut üretimine verdikleri büyük önemi 1930'larda yaklaşık 100.000 yeni konut inşa ederek göstermişlerdir. (Cihan Arın, 2002)

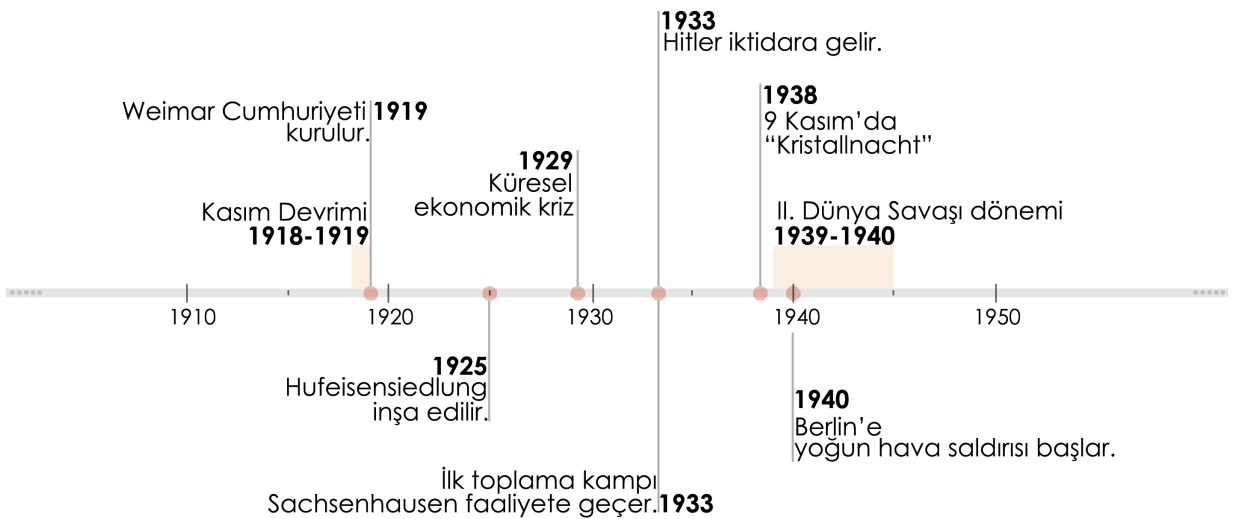
Hükümetin baş mimarı olan Albert Speer ile 1937'de geliştirilmiş olan "Germania" projesi Berlin'de planlanan birçok mimari değişikliğin bulunduğu ve Hitler tarafından oldukça önem verilen bir çalışmadır. Şehir merkezinde, güney yönünde belirlenen bir aks üzerinde inşa edilecek olan bulvarların birçok kişinin katılımı ile

doldurulması ve bunun hayal edilen gövde gösterisine yapacağı katkı projenin ana fikrini oluşturmaktadır. Projedeki aksın kuzey ucunda ise inşası düşünülen 350.000 kişilik kubbeli, büyük bir spor salonu bulunmaktadır. (Şekil 3.9) Fakat hükümetin ekonomik kaynaklarını savaş hazırlıkları ve silahları için ayırılması ile “Germania” bir proje olarak kalmış, gerçekleştirilememiştir. (Cihan Arın, 2002)

Mimari kimliğini neredeyse kaybetmiş durumda olan, ekonomik, kültürel, toplumsal ve fiziksel yıkımların merkezindeki savaş sonrası Berlin’de mevcut 245.000 binanın yaklaşık beşte biri yıkılmış veya çok büyük hasar görmüş durumdadır. (Şekil 3.10)

Şekil 3.9 Germania planı (URL-38) ve Hitler ile görüşmede Albert Speer (URL-39)

Şekil 3.10 Demokrasi ve Diktatörlük Başkenti Berlin-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

3.1.4 Doğu-Batı Berlin Dönemi

Bu bölümde Berlin garnizonunun, Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın bitmesine altı gün kala, 2 Mayıs'ta teslim olması ile başlayan ve Berlin Duvarı'nın yıkılması ardından gelen birleşme dönemine kadar olan Berlin gelişim süreci incelemeleri yer almaktadır. Bu dönemde Berlin harabe halinde bir başkentken tarihinin en derin ve fiziksel 'bölünme'sine doğru gitmektedir. Savaş sonrası yaklaşık 600.000 apartman yıkılmış olduğu kenttin 4,3 milyon olan nüfusundan yalnızca 2,8 milyonu hala şehirde yaşamaya devam etmektedir. Almanya müttefik güçlerin savaş sonrası düzene ilişkin çıkar çatışmaları sebebiyle imzaladıkları anlaşmaya göre dört bölüme ayrılmış ve her bölümün idaresi bu işgalci güçlerden (İngiltere, ABD, Fransa ve Sovyetler Birliği) birine devredilmiştir. Bu paylaşım yalnızca Almanya genelinde kalmayıp özel olarak Berlin için de uygulanmıştır ve kent de dört bölümde, farklı güçlere ait topraklara ayrılmak durumunda kalmıştır. Berlin, II.Dünya Savaşı'nın bitmesi ile etkisini hissettirmeye başlayan güçler savaşının, Soğuk Savaş'ın, en sıcak ve en stratejik noktalarından biri haline gelmiştir. Bahsedilen bu güçler savaşının taraflarının ideolojik çatışmalarının da etkisi ile 30 Kasım 1948'de bu kez şehir doğuda Sovyetler Birliği yönetimindeki bölüm ve batıda ise idaresi İngiltere, Fransa ve ABD'ye ait bölümler olmak üzere ikiye bölünmüştür.

23 Mayıs 1949'da, Batı'da Federal Almanya Cumhuriyeti'ni Hitler rejiminin çökmesinden neredeyse dört yıl sonra kurulmuş ve yeni devletin geçici başkenti olarak ise Bonn Kenti seçilmiştir. Doğu'da ise yine aynı yıl başkenti Berlin olan Demokratik Almanya Cumhuriyeti 7 Ekim günü kurulmuştur. Bu tarih ile birlikte artık Almanya da Berlin de Doğu-Batı olarak fiziksel bir ayrılıkla karşı karşıya olduğu gibi iktisadi ve ideolojik bakışları tamamen farklı devlet tarafından yönetilmektedir. (Mary Fulbrook, 1991)

1952 yılında Doğu Berlin'in merkezi özellikli bir noktasında inşaatı başlayan Stalinalle, şimdiki adı ile Karl-Marx Alle, 2. bölümde ayrıntılı biçimde bahsedildiği üzere, kurulan yeni devletin kalkınma planları arasında yer alan önemli bir mimarlık faaliyetidir. Bu projenin inşaatında çalışan işçiler çalışma sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik taleplerle 1953'te protestolar düzenlemiş ve daha sonra

bu olaylar daha büyük bir Berlinli topluluğun serbest seçimlerin onaylanması isteklerinin dile getirildiği bir ayaklanmaya dönüşmüştür. Büyüyen ayaklanma ve protestolar Sovyet askeri güçleri tarafından bastırılmış, olaylarda birçok ölüm, yaralanma ve tutuklanmalar yaşanmıştır. Batı'da ise Stalin'e karşı bir tavırla üretildiği söylene de aslında Doğu'nun baskıcı ve dışı kapalı tutumuna getirilen bir eleştiri niteliği de olan 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi şehir merkezinde yeni yapılaşma hareketleri arasında en ilgi çekici örneklerden biri olmuştur. Bu dönemin Berlin'i ve Almanya'sı için önemli bir siyasi karakter ve idareci olan Willy Brandt, 1957'de Batı-Berlin Belediye Başkanı olarak seçilmiş ve 1966'ya dek bu görevi yerine getirmiştir. (Mary Fulbrook, 1991)

Doğu Almanya'da 1960'ların başları itibariyle toplum üzerinde daha fazla etkili olmaya başlayan baskıcı yaptırımlar neredeyse 200.000 Doğu-Alman'ın açık sınırlar üzerinden Batı Berlin'e kaçmasına sebep olmuştur. Öyle ki 1961 yılı Temmuz ayında, yalnızca o ay içerisinde, 30.415 Doğu Almanya vatandaşı Batı Berlin'e kaçmıştır. Kaçışların bu noktaya gelmesi ile Berlin Duvarı fikri Doğu Almanya için netleşmiş ve 13 Ağustos 1961'de duvar inşaatı için ilk tuğlalar konmaya başlanmıştır. (Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Fiziki ve kesin bir ayrılığın mührü olarak Berlin Duvarı ile birlikte Doğu Berlin de Batı Berlin de, şimdilik birleşme fikrinden uzak, kendi gelişim süreçlerini ilerletme yönünde atılımlar yapmıştır. 1962'de Batı Berlin'de yoğun bir konut inşaat süreci başlamış ve bu süreç 1970'lerin sonuna dek sürmüştür. Bu konut hareketlerinin ilk ve önemli örnekleri arasında Neukölln'de inşaatı 1962'de başlayan Gropiusstadt, Reinickendorf'ta Markisches Viertel (1963) ve Spandau'da Falkenhagener Feld (1963) gösterilebilir. (Şekil 3.11) Ayrıca yine bahsedilen bu dönemde, Ludwig Mies van der Rohe tarafından tasarlanan Neue Nationalgalerie (Yeni Ulusal Galeri) Batı Berlin, Kulturforum'da 1968'de açılmıştır. (Cihan Arın, 2002, Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Şekil 3.11 Gropiusstadt hava fotoğrafı (URL-40)

Batı'da olduğu gibi Doğu'da da konut üretimine bu dönemde, özellikle 1970'ler itibariyle hız verilmiştir. 1970'te Mitte'de yer alan Liepziger Strasse'de 11 ile 25 katlı apartmanlar inşa edilmiş ve 1976'da ise Marzahn bölgesinde Doğu Almanya tarihinin en büyük konut projesi inşaatı başlamıştır. (Şekil 3.12) İnşaatı 1990'a dek sürecek olan prefabrikte yüksek konut bloklarından oluşan Marzahn'daki bu yerleşimde 62.000 daire inşa edilmesi planlanmıştır. Yine Doğu Berlin'in kalkınma planları çerçevesinde Hohenschönhausen'de gerçekleştirilen konut inşa hareketleri 1990'da bu yerleşimde 100.000 kişinin yaşadığı 30.000 dairenin yapılması hedefi ile 1984'te başlatılmıştır. 1980'lerin Batı Berlin mimari hareketleri arasında önemli ve farklı bir yeri olan 1984-1987 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi ya da IBA 84-87, dönemin etkili mimarlarının davet edilmesi ile hazırlanan yeni yapı ve koruma üzerine yoğunlaşmış bir konut programı ile Berlin'in gelişimi adına atılmış önemli bir adım olarak görülmektedir. (Cihan Arın, 2002)

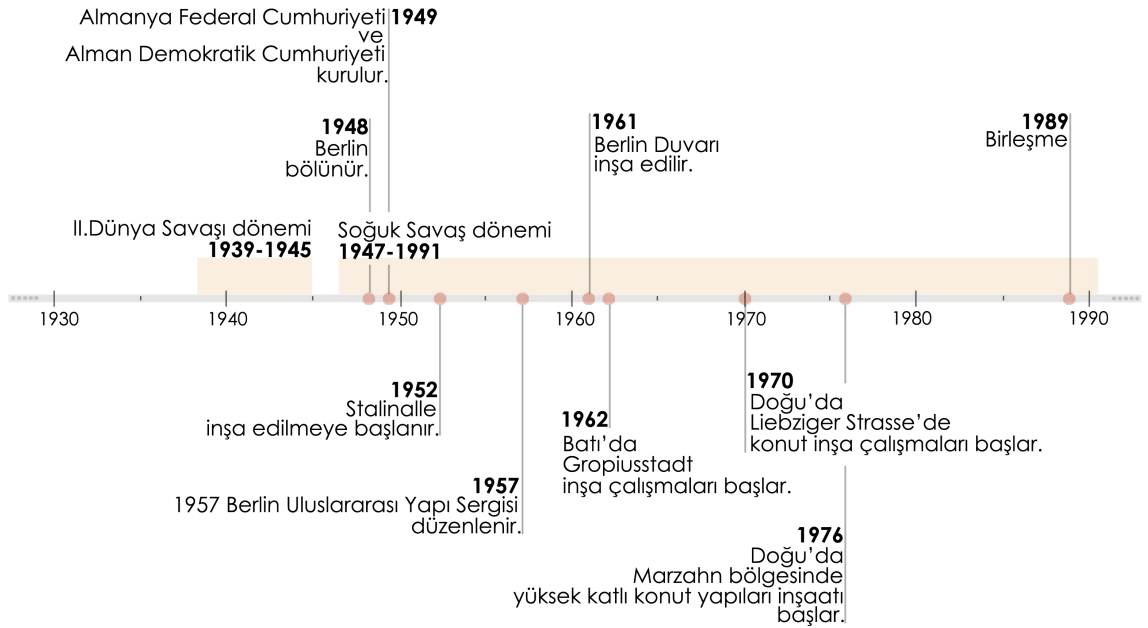
Şekil 3.12 Sırası ile Liepziger'de bir apartman (1970) ve Marzahn yerleşimindeki bir blok (1976) (URL-41)

1980'lerin sonları Berlin için, toplumun ve bazı siyasi aktörlerin üzerine konuşmaya başladığı bir kavram olarak 'birleşme' eskisinden daha büyük bir anlam ifade ediyordu. Bir tarafta uzlaşma yolları arayan kapitalist bir yönetim, bir

yanda, gücünü esasen kendinden kilometrelerce uzak bir siyasi karakterden alan, ısrarcı bir idari tutum yer alıyordu. Bu durumdaki kentte, 12 Haziran 1987’de, Brandenburg Kapısı’nda yaptığı ünlü konuşması ile ABD Başkanı Ronald Reagan duvarın varlığı ile ilgili fikirlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Bay Gorbaçov, bu kapıyı açın! Bay Gorbaçov, bu duvarı yıkın!”

Demokratik Alman Cumhuriyeti’nin 40. yıldönümü kutlamalarının yapıldığı 7 Ekim 1989’daki gösterilere Sovyetler Birliği lideri Mihail Gorbaçov da katılmıştır. Bir kutlama havası içinde geçeceği düşünülen 40. yıl gösterileri, ifade özgürlüğü isteyen ve reform çağrısı yapan protestolara dönüşmüştür. Bu olaylar protestocu grupların dağıtılmaya çalışılması ve birçok Doğu Alman vatandaşının tutuklanması ile sonuçlanmıştır. Fakat bu olaydan yaklaşık bir ay sonra 4 Kasım’da 500.000’den fazla Doğu Berlinli’nin Alexanderplatz’da toplanması ile başlayan gösteriler de bir önceki gibi basın, ifade ve toplanma özgürlüğü talebi ile gerçekleştirilmiştir. (Şekil 3.15) Toplumsal ayaklanmaların ve karmaşanın hâkim olduğu 1989’un Berlin’inde seyahat sınırlamaları hakkında çıkan anlaşmazlıklar sebebiyle gelişen olaylar zinciri, en sonunda, kenti ikiye ayıran sınırların açılmasına kadar gitmiştir. (Berlin.de, 2022: <https://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/en/history/>)

Şekil 3.13 Doğu-Batı Berlin Dönemi-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

3.1.5 Birleşme Sonrası Dönem

Sovyetler Birliği sisteminin çöktüğü ve duvarın yıkılması ile başlayan, birleşik Berlin dönemi olarak adlandırılan süreç bu bölümde incelenmektedir. Yaşadığı eşit olmayan süreç sebebiyle Berlin kenti kapitalizmin sosyalizm üzerindeki zaferinin en güçlü biçimde hissedildiği noktalardan biridir. 9 Kasım 1989 itibari ile kenti kültürel, ekonomik ve mekânsal bir ayrılığa uğratmış ve kent gelişiminin farklı yörüngelerde seyretmesine sebep olmuş Berlin Duvarı'nın yıkım görüntülerine basında büyük bir yer verilmiş ve bu durum tüm dünyanın ilgisini kente çekmiştir. Duvarın -yani sistemin- yıkılışı ile karşılanan 1990, Almanya'nın tam egemenliğine kavuştuğu ve Berlin'de işgalci güçlerin yönetimi döneminin sona erdiği önemli bir yıldır. 3 Ekim 1990'da resmen kurulan yeni ve birleşmiş, yepyeni bir gelecek hayali kuran Almanya Cumhuriyeti'nin 1991'de ilan edilen tek ve ortak başkenti tekrar Berlin olmuştur. (Mary Fulbrook, 1991)

1995'te yürürlüğe giren, ülke adına yaşananlardan öğrenilmiş bir vizyon yaratabilme niyeti ile hazırlanmış, yeni Berlin Anayasası, çevrenin ve mahremiyetin korunması, halk inisiyatifi, istihdam, eğitim ve barınma hakkı gibi konularda özgürlükçü yaklaşımlar içermektedir. Bu süreçte, Almanya ve Berlin için birleşme ile gelen ilerici bir dönemin heyecanı söz konusudur fakat taban tabana zıt iki parçanın birleştirilmesi ile karşılaşılan kimi zorluklar da söz konusu olmuştur. Yeniden yapılanma, artan işsizlik ve ulaşım altyapısı yenilemeleri sebebiyle vergilerin yükselişi, kendini kanıtlama ihtiyacı duyan yeni kentin yaşadığı sorunlara verilebilecek örneklerden biridir.

Berlin bu dönemde kent planlaması adına atılacak adımların ve görevlerin belirlenebilmesi için ağırlık verilecek bölgelerin ve noktaların tespiti sürecine girmiştir. Özellikle daha öncesinde imar ve gelişim planı bulunmayan Doğu Berlin arazileri için çalışmalar yapılması ve öncelikli olarak mülkiyet probleminin çözümünün sağlanması gerekiyordu. Bu sebeple acil bir çözüm üretme niyeti ile "sosyalist devlet mülkiyetini özelleştirme" görevini üstlenecek, dünyada bu amaçla kurulmuş ilk örnek olan "Treuhangesellschaft" adında bir kurum oluşturulmuştur. Öyle ki Almanya'nın bu girişimi daha sonraki yıllarda Sovyet bloğu ülkelerinin de benzer problemleri çözmek amacıyla örnek aldığı bir model olmuştur. Alman

kamu hukukuna tabi bir devlet kurumu olan Treuhandgesellschaft tüm Demokratik Almanya Cumhuriyeti varlıklarını kenti çatısı altında toplayarak belirli ilkelere göre özelleştirilmesini sağlamıştır. Bu özelleştirme sürecinde mülklerin eski sahipleri belirlenmiş ve bu kişilere öncelikli başvuru imkânı tanınmıştır. Daha sonra ise tüm taşınmazların açık arttırma yöntemi ile özelleştirilmesi sağlanmıştır. Çok kısa bir sürede neredeyse tüm Doğu Almanya varlığını özelleştirilmesi ile mülkiyet sorununun çözümü sürecinde çeşitli yolsuzluk örnekleri söz konusu olmuştur. (Cihan Arın, 2002)

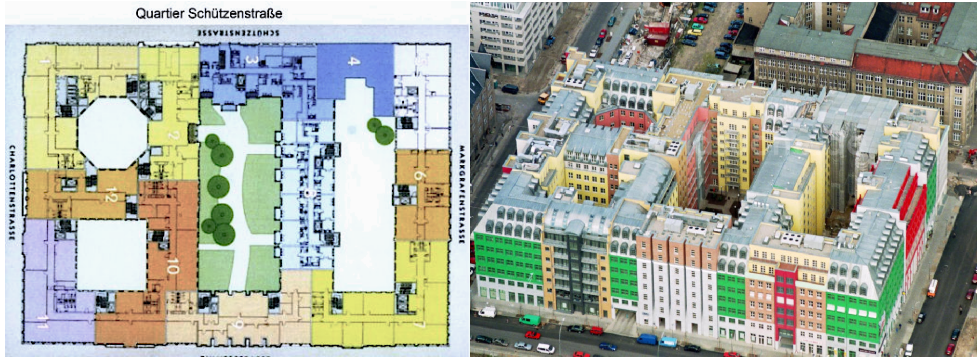
Berlin Duvarı'nın kent merkezinde yaratmış olduğu boşluk da çözülmesi gereken bir diğer önemli sorundur. Bu alanların ne şekilde değerlendirileceği üzerine karar verme sürecinde demokratik bir tartışma ortamı sağlanması için yeterli zaman ayrılamamış ve problem hızlı biçimde çözüme ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde Duvar yıkılmadan önce Batı Berlin'deki şirketleri kaybetmemek adına verilen devlet desteği düşürülmüştür. Dolayısıyla bu şirketlerin, ekonomik gerekçelerle, Berlin'den daha makul bölgelere taşınabileceği gerçeği bir kaygı ortamı yaratmıştır. Bu sebeple kent merkezinde, Potsdamer Platz yakınlarındaki değerli araziler piyasa değerinin yaklaşık sekiz de biri ve onda biri fiyatlara çeşitli çok uluslu şirketlere devredilmiştir. Bu yapılaşma ile hem şirketlerin işyeri sayılarını artıracak, kente yapacakları yatırımlarla büyük bir fayda oluşturacakları hem de artık Berlin Duvarı'nın var olmadığı bu bölgeye kentlinin çekilebileceği düşünülmüştür. (Cihan Arın, 2002)

Daha önce Bonn'un başkent olması sebebiyle bu kentte bulunan devlet kurumlarının tüm personeli ile birlikte Berlin'e taşınması gerekmiştir. Hükümet ve parlamento yapıları ile birlikte birçok ülkenin büyükelçiliklerinin de özellikle kentin merkezinde toplanması kararı, kent gelişimini hatalı bir büyümeye doğru sürüklediği yönünde eleştiriler almıştır. Bazı Avrupa başkentleri örnek gösterilerek bu nitelikteki yapıların kente dağıtılması ile kentin yapısal gelişimine sağlanacak katkının daha büyük olacağı yönünde görüşler bulunmaktadır.

Duvarın yıkıldığı tarihte yaklaşık %92'si kiracı durumunda olan Batı Berlinliler birleşme ile birlikte mülk edinmeye ve özellikle de müstakil konutlara ilgi göstermiştir. Kentli, geçmiş dönemlerde Batı Berlin'in tüm sınırlarının arkasında

Doğu Almanya'ya ait toprakların varlığı sebebiyle bu noktalara yerleşmekten kaçınmıştır. Fakat bu dönemle birlikte kent çeperine doğru bir kayma söz konusu olmuştur. Doğu Almanya'nın yeni Berlin'e bıraktığı konut mirasını ise yaklaşık 275.000 konutun yer aldığı yoğun prefabrik yerleşim birimleri olarak tarif edilebilir. Bu konut yerleşimleri için kentin yeni ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri amacıyla acil bir iyileştirme süreci planlanmış ve bu alanların çevreleriyle kurdukları ilişkilerin daha sağlıklı hale getirilebilmesi için çalışmalar yapılmıştır. (Cihan Arın, 2002)

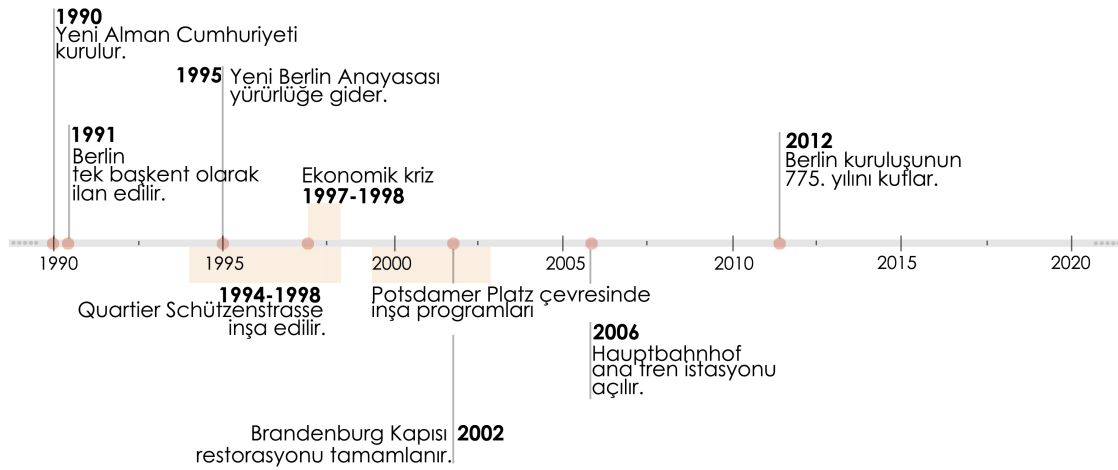
Duvarın yıkılması ardından kent merkezinde inşa edilmiş önemli konut yerleşimlerinden birisi de Mitte semtinde, Aldo Rossi'nin tasarlamış olduğu, avlulu bir konut kompleksi olan Quartier Schützenstrasse'dir. İçlerinden bir tanesi sekizgen olmak üzere dört tane avlusu bulunan yapı topluluğunun inşaatı 1994 ve 1998 yılları arasında gerçekleşmiştir. (Şekil 3.14) Bir adayı çevreleyen yapının her cephesi uzun süre çalışılmış ve kimi yerlerde, korunan eski yapıların cephe kalıntılarının entegre edilmesi ile kimi yerlerde ise Neo-Rönesans, İtalyan mimarlığı izlerinin görülebileceği biçimde kurgulanmıştır. (Kirsten Kiser, 2022: <https://dac.dk/en/knowledgebase/architecture/quartier-schuetzenstrasse/>)

Şekil 3.14 Quartier Schützenstrasse planı (URL-42) ve hava fotoğrafı (Robert Grahn, 1998) (URL-43)

1997 ve 1998 yıllarında yaşanan ekonomik kriz Berlin'in bu heyecan verici gelişim sürecini duraklatarak birçok şirketin iflasını açıklamasına kadar giden bir olaylar zincirinin sebebi olarak gösterilmektedir. Öyle ki Berlin nüfusunun bu tarihlerde büyük bir ivme ile artmaya devam edeceği düşünülürken kentten farklı bölgelere göçler meydana gelmiş ve Berlin'deki bu krizin sebep olduğu ekonomik engeller

ve koşulların en yoğun hissedildiği alan ise inşaat sektörü olmuştur. (Cihan Arın, 2002) (Şekil 3.15)

Şekil 3.15 Birleşme Sonrası Dönem-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

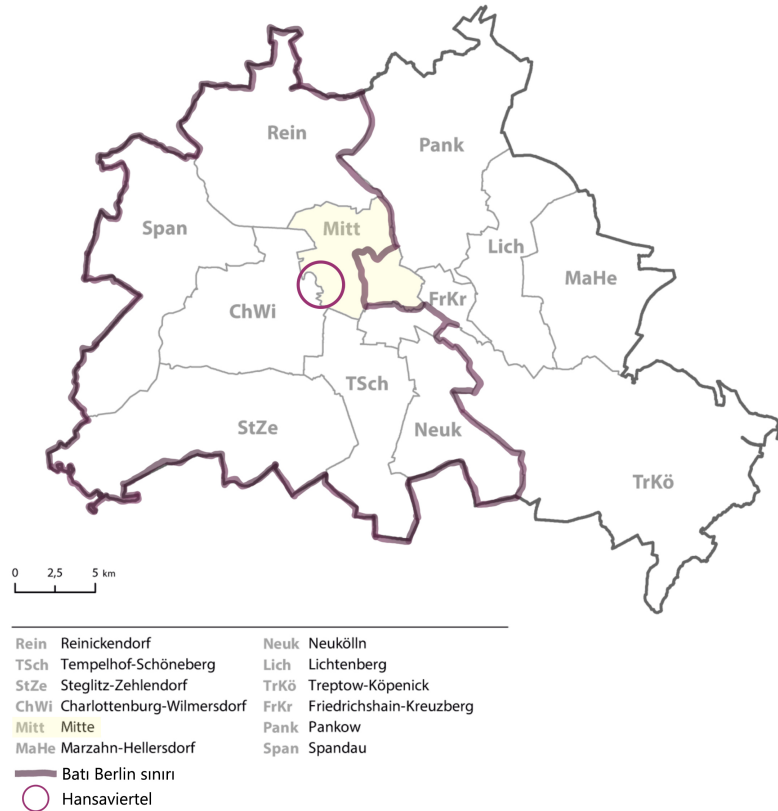
3.2 Sergi Hazırlık Süreci ve Düzenleyicileri

1950'lerin Batı-Almanya'sında yeniden inşa programı Marshall Planı olarak bilenen Amerikan mali yardımı ile ilerlerken Batı-Berlin'de kent özelindeki hassas siyasi durum sebebi ile inşaat faaliyetleri neredeyse durmuştur. Kent savaş geçmişinin izlerini silme niyeti ile onarım çalışmalarına öncelik verilirken, kentteki yeni yapı stoku müttefikler için ayrılmış durumdadır. Başkenti Bonn olan ülkenin en stratejik noktası durumundaki Berlin, sosyalist bir denizde yüzen küçük bir kapitalist adacık durumunda kalmıştır. Bu sebeple yaşadığı, özellikle ticari, sorunlar birçok şirketin Batı-Berlin yerine Batı Almanya'nın çeşitli bölgelerine taşınmasına yol açmıştır. Bu ve benzeri durumların devamlılığının getireceği daha büyük sorunlar üzerine kaygı duyan Batı-Berlin senatosu, kente olan ilgiyi artırabilecek, kenti ekonomik olarak da destekleyebilecek bir yapı sergisi fikri üzerinde çalışmaya başlamıştır.

Alman Federal Hükümeti tarafından desteklenen yapı sergisi fikrinin olgunlaşmasında Senato Direktörü Ludwig Lemmer, Berlin Yapı Senatörü Karl Mahler ve Hannover Constructa başkanı Albert Wischek'in 1951'de çıktığı inşaat odaklı geziler önemlidir. Aynı yıl içerisinde gerçekleştirilmiş Hannover'daki Constructa I adlı yapı sergisinin kamuoyunda yaratmış olduğu ve kente yansıyan

görünür etkileri, Berlin'in için atılacak önemli bir adım olacağı düşünülen, yeni yapı sergisinin fikir olarak şekillenmesinde etkili olmuştur. Constructa I'i örnek olarak ondan daha kapsamlı ve ilgi çekici bir sergi yapabilecekleri düşüncesi hâkim olmuştur.

Demokratik Alman Cumhuriyeti hükümeti de ulusal kalkınma planlarının bir parçası olarak Berlin'in yeniden inşası üzerine odaklanmıştır. Bu sebeple geliştirilen 1952'deki Stalinale'nin inşa çalışmaları ve açılışı sonrası Batı-Berlin Senatosu büyük bir sergi düzenleyerek Doğu'daki inşaat faaliyetlerine yanıt oluşturmak istemiştir. Genel anlamıyla sınırları belirlenmeye başlanan mimari serginin gerçekleştirilme süreci 1952'de ünlü sergi organizatörü Albert Wischek'in konsept geliştirmesi için Karl Mahler tarafından görevlendirilmesi ile somutlaştırılmıştır. Bu aşamada serginin ilk şartı ve odağı olarak Hansaviertel'in yeniden inşası üzerinde durulmuş ve Berlin'e özgü bir mimari gelişme yaşamış olan bu arazide karar kılınmıştır. (Şekil 3.16) Ayrıca bu bölgenin Tiergarten parkı ile olan ilişkisi ve ulaşılabilir, merkezi konumu serginin Hansaviertel'de yapılmasının uygun olduğu görüşünün netleşmesinde etkili olmuştur.

Şekil 3.16 Berlin ilçeleri ve Hansaviertel (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Berlin Senatosu serginin ilk adımının atıldığı Haziran 1953'te Hansaviertel'in yeniden inşası adına bir fikir yarışması düzenlediklerini duyurmuştur. Yarışma sürecinde sunulan örnekler imparatorluk dönemi mimari anlayışını tamamen arkasında bırakmış modern yaklaşımları ile mevcut hasarlı yapıların da yeniden tasarımı noktasında birleşmiştir. Yapılan yarışma sonucunda Gerhard Jobst, Willy Kreuer ve Wilhelm Schließer'den oluşan, 98 başvuru arasından seçilmiş projenin göze çarpan iki önemli özelliği bulunmaktadır. Jüri tarafından da övgü alan noktalardan ilki; mevcut caddelerdeki hatların bölge ilişkisine olan katkısının artırılması amacıyla bu alanlara müdahale edilmiş olmasıdır. Sokaklar için hiyerarşik bir düzenleme yapılmış, Hansaviertel'in güney bölümünü iki ayrı parçaya ayıran Altonaer Strasse eskisi gibi bırakılmıştır. Klopstockstasse ise yerleşim alanının ana erişim yolu olarak projeye dahil edilmiştir. İkincisi ise; mekânsal konsept fikri olarak, doğal çevreye açılan geniş avluların kullanılmış olması ve bölgenin en büyük avantajlarından biri olan Tiergarten parkı ile kurulan yeşil alan ilişkisidir. Ayrıca bu konut yerleşimi yine İmparatorluk dönemi blok düzenlemelerinden vazgeçilerek hazırlanmış, 10 katlı blokların geniş aralıklarla konumlandırılması ile oluşturulmuştur. Fakat projenin seçilmesi ile uygulamaya yönelik çalışmaların başlaması arasındaki süreçte Senato bir fikir değişikliğine gitmiş ve bu faaliyetin uluslararası üne sahip tasarımcıların katılımı ile oluşturulacak bir yapı sergisine dönüşmesi kararını almıştır. Aynı zamanda, projenin uygulanabilirliği ile ilgili çıkan problemler ve taraflar arasında oluşan anlaşmazlıklar da Senato'nun bu kararında etkili olmuştur.

Sergi alanına yerleştirilecek her yapının farklı bir mimar veya ekibe ait olması gerektiği düşüncesi ile Batı-Alman, Berlinli ve uluslararası mimarların isimlerinin yer aldığı bir liste hazırlanmış ve Senato'nun koordinatörlüğünde kurulan teknik komitelerin bu listeyi son haline getirirken yapmış olduğu tartışmalar, davet edilen mimarların katılım kararlarını iletmeleri ile liste çeşitli revizyonlarla son haline getirilmiştir.

Serginin hayata geçirilme sürecinde koordinasyonun ve mali desteğin doğru biçimde sağlanabilmesi amacıyla iki sponsor şirket kurulmuştur. Bu şirketlerden ilki Internationale Bauausstellung Berlin GmbH (IBA), diğer şirket ise

Hansaviertel'in yeniden inşası için zaman ve kalite yönetimini yaparak Interbau'nun amaçlarına uygun biçimde bir inşaatı garanti edebilmek amacı ile ortaya çıkmıştır.

Alman Mimarlar Federasyonu Başkanı olan Otto Bartning Batı Berlin Senatosu'nun önerisi ile Komite Başkanı olarak atanmıştır. Bartning önderliğinde üzerine yoğun biçimde çaba harcanan projenin son hali 1955'te onaylanmış ve serginin "yarının kenti" sloganı ile 1956'da açılması kararı verilmiştir. Fakat karşılaşılan finansal ve zamansal problemler sebebiyle sergi açılışının 1957'ye ertelenmesi kararı alınmıştır. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/interbau-1957/geschichte-der-interbau-1957/>)

3.3 Sergi ve Serginin Ardından

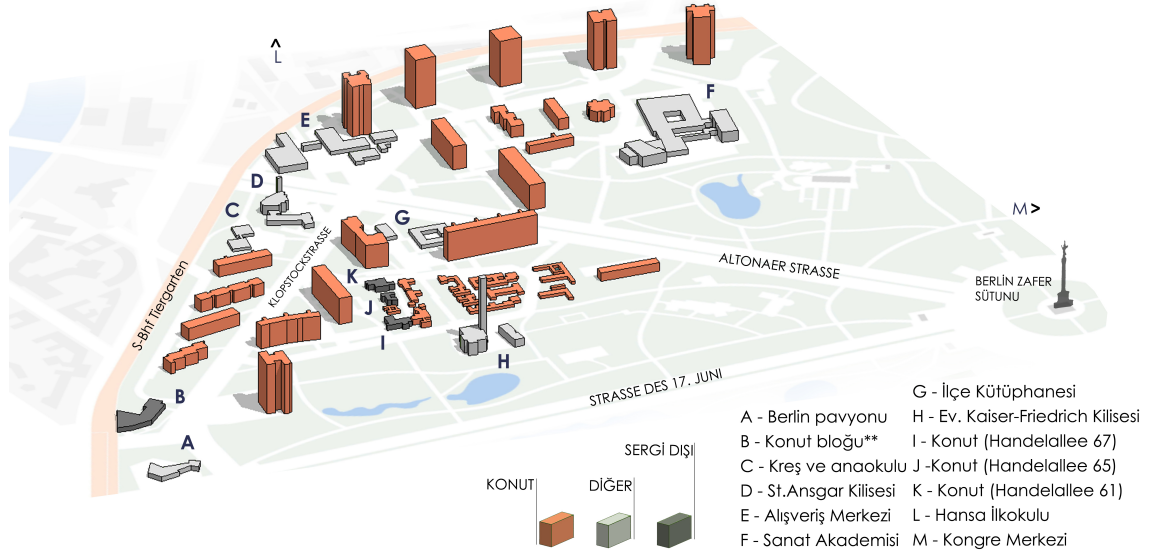
Batı Berlin Senatosu tarafından düzenlenen ve Alman Federal Hükümeti tarafından desteklenen 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi Federal Almanya'nın başkanı Theodor Heuss'un yönetiminde gerçekleştirilmiştir. Sergi Hansaviertel'in acil yeniden inşası adına önem taşıdığı gibi savaşta zarar gören Batı-Alman şehirlerinin yeniden inşasına ilişkin daha geniş tartışmalarla da ilgilidir. Alman Demokratik Cumhuriyeti ile olan ideolojik çatışma bağlamında bakıldığında, batıya dönük, demokratik bir kentsel tasarım modeli olarak değerlendirilebileceğimiz sergi merkezinde Hansaviertel olan bir üstünlük gösterisi şeklinde tanımlanabilir. (Şekil 3.27)

Şekil 3.17 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi posterleri (Sırası ile URL-44 ve URL-45 kaynaklarından yararlanılmıştır.)

6 Temmuz-29 Eylül 1957 tarihleri arasında açılışı yapıldığında yalnızca üçte biri tamamlanmış olan sergi, 25 hektarlık bir alanda, 14 farklı ülkeden 50'den fazla mimarın katkısı ile hayata geçirilmiştir. Çoğu Doğu Almanya'dan ve Doğu Berlin'den olmak üzere 1,3 milyon ziyaretçi alan sergiye katkıda bulunan tasarımcılar, modern mimarlık ilkelerine bağlılıkları ile bilinen, dönemin önde gelen isimlerinden oluşmaktadır. Aralarında Le Corbusier, Alvar Aalto, Walter Gropius, Paul Baumgarten, Max Taut ve Oscar Niemeyer gibi mimarların yer aldığı ekip, kimi yapıların birbiri ile bağlantı içerisinde olduğu yaklaşık 1.300 konut birimi, bir kütüphane, iki kilise, bir anaokulu, bir ilkokul, bir alışveriş merkezi ve bir pavyon inşa etmiştir. (Şekil 3.18) İnşa faaliyetlerine 1955 yılında başlanan ve 1962'e kadar tamamlanması süren yapıların her biri için modern mimari anlayışı yansıtan bir kolajın parçası olduğu söylenebilir. (Şekil 3.19)

1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi yapılarının daha iyi anlaşılabilmesi adına yerleşimdeki yapılarla ilişkili biçimde bilgilendirici stantlar yerleştirilmiş ve sadece sergi için kurulan bir telesiyej ile ziyaretçilere olağandışı bir seyir imkânı sunulmuştur. "Yarının Kenti" vurgusu yapan sergi yalnızca önde gelen mimarlar tarafından inşa edilmiş yapılarının yer aldığı bir etkinlik değildir. Topluma yeni bir yaşam tarzını benimsetmek, farklı konut üretim biçimleri ve modellerini tanıtmak adına yapılmış çeşitli küçük etkinlikler de sergiye eşlik etmektedir. Yine sergi için inşa edilen Berlin Pavyonu bahsedilen diğer etkinliklerin sunum mekânı olarak düşünülmüştür. Bu pavyonda Berlin'in başkent olması gerektiği ile ilgili görsel anlatımların yapıldığı bir bölüm ve neredeyse sergi blokları kadar ilgi toplamayı başarmış olan "Die Stadt von morgen" (Yarının Kenti) adlı sergi bulunmaktadır. 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi sloganı ile aynı ismi taşıyan Yarının Kenti Sergisi'nde sunulan modern bir toplum ve konut düzeni üzerine geliştirilmiş çalışmanın, sergi yapıları ile yakalamış olduğu mimari ortaklık önemlidir. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/interbau-1957/geschichte-der-interbau-1957/>)

Şekil 3.18 Hansaviertel yapıları (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Alternatif kent modelleri ve geleceğin kentlerine yönelik bir manifestosu bulunan Yarının Kenti, baŐlangıŐta yalnızca ana sergiye eşlik edecek küçük bir fikir sergisi olarak planlanmıştır. Hansaviertel’de yŐkselecek yapıların yine “yarının kenti” dŐŐuncesi paralelinde yaratabileceği etkinin ˆngˆrˆsˆ ile bu birliktelik daha anlamlı ve ˆnemli hale gelmiştir. ˆyle ki, geleceğin kentine ilişkin bu sˆylemler ile ilk olarak arazinin giriŐine yerleŐtirilen Karl Otto, Frei Otto ve Gˆnther Gˆnschel’in tasarımı pavyonda karşılaşan ziyaretçi, sonrasında bu dŐŐˆncenin uygulanabilirliğini gˆzlemleyebileceđi bir yapılar topluluğu ile karŐılaŐmaktadır. Bu birliktelik, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi’ni dˆnemin yapı sergilerinden, gelecek adına kent fikirleri sunan ˆeŐitli organizasyonlardan ˆnemli biÇimde ayırmaktadır.

Yarının Kenti iÇin yapılan hazırlıkların ilki bir disiplinler arası ekip kurarak serginin yol gˆsterici ilkelerini belirlemek olmuştur. Sosyologlar, peyzaj mimarları, mimarlar, senato yetkilileri, Tasarım Konseyi yetkilileri, Federal Bakanlık yetkilileri, bir hekim, bir psikolog ve bir ziraatçıdan oluşan ekip tarafından yapılan iŐiŐareler Karl Otto ve Erich Kˆhn tarafından koordine edilmiş ve yˆnetilmiŐtir. Tanımlanan ilkelere bağlılıkla sergide yer alacak ˆrˆnlerin seŐilip sınıflandırılmasının ardından alternatif bir kent modelleri gˆsterisi olan ve geleceğin kenti iÇin ilerici bir sˆylemleri bulunan “Yarının Kenti” sergisi, 1957

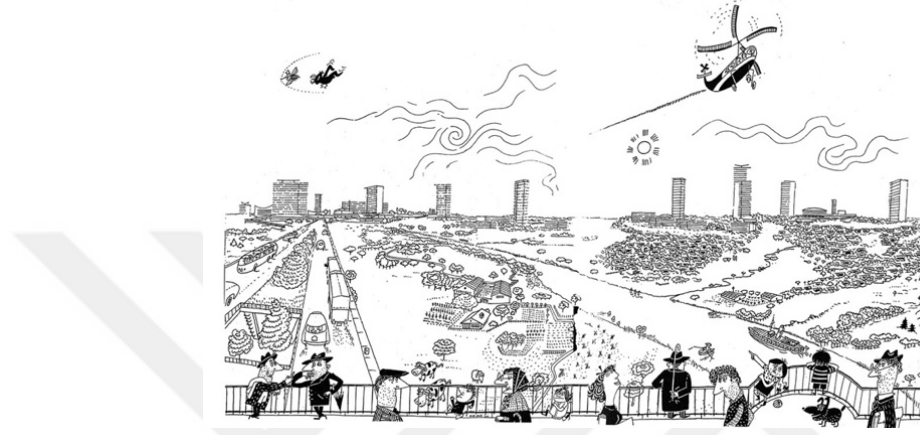
Berlin Uluslararası Yapı Sergisi açılışı ile kentli ile buluşmuştur. (Stefanie Schulz ve Carl-Georg Schulz, 2008)

Şekil 3.19 Die Stadt von morgen sergi alanı (URL-46 kaynağından yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Sergi içerisinde genel anlamı ile kent planlaması adına bir dizi niyet beyanının dile getirildiği söylenebilir. “Yarının Kenti” manifestosunun, kentliye aktarılması sürecinde, daha akılda kalıcı ve ilgi çekici olması amacıyla hazırlanan, grafik tasarımcı Claus-Peter Groß önderliğinde ve Oswin mahlaslı karikatürist Oswald Meichsner’in çizimlerinin yer aldığı bir sunuma yer verilmiş ve büyük bir ilgi görmüştür. (Şekil 3.20) Alman kentlerinde yeni yapı sorunlarına ilişkin farkındalık yaratmak, düşünceleri değiştirmek ve gelecekteki kenti şekillendirmek adına herkesin sorumluluğunun olduğunu vurgulamak isteyen bu sergide, ziyaretçilerin tarif edilen modern yaşama gösterdikleri ilgiyi yönlendirebilmek, sorulara ayrıntılı cevaplar verebilmek amacıyla bir konut danışma servisi de kurulmuştur. Aynı zamanda, yarının kenti için belirlenen ilkelerin ışığında dokuz yeni kentsel alan ve dört adet geçici çözüm planı örneği sergilenmiştir. Bu planlamalar içerisinde büyük bir ilgi toplayan Hubert Hoffmann’ın Walter Rossow ile Berlin, Moabit için hazırlanmış olduğu çalışma, az katlı yapıları ile esnek yapıda bir kent profili çizmektedir. Acil trafik yolları ve yaya trafiği odaklı ulaşım kararları ile yeşil alanların kent içerisindeki geçirgenliğe katkı sunduğu projede farklı işlevlerdeki

yapılar arası uzaklığın en fazla 2 km olması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Fakat, projenin ana kararlarından biri olarak öncelik verilen “az katlı” yapı düşüncesine karşılık Hoffmann ve Rossow’ın planı, ancak kentin yüzde yirmisinin yüksek yapılarda yaşar ise istenilen sonuca ulaşabileceğini de göstermektedir. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/interbau-1957/die-stadt-von-morgen/>)

Şekil 3.20 Oswin’e ait die stadt von morgen karikatürü (URL-46)

Serginin yarattığı büyük etkinin referansı ile serginin koordinatörleri tarafından hedefe yönelik net bir hareket olarak yorumlanabilecek yayınlar ile sergi fikirlerinin gelecek üzerindeki etkisi uzun süreli olabilecektir. 1957’de, bu düşünce ekseninde, Hubert Hoffmann, Johannes Göderitz ve Ronald Rainer’a ait “Die Gegliederte und Aufgelockerte Stadt” ve 1959’da serginin bir özeti niteliğini taşıyan Karl Otto’nun hazırlamış olduğu “Die Stadt von Morgen” adlı kitaplar yayınlanmıştır. (Şekil 3.21)

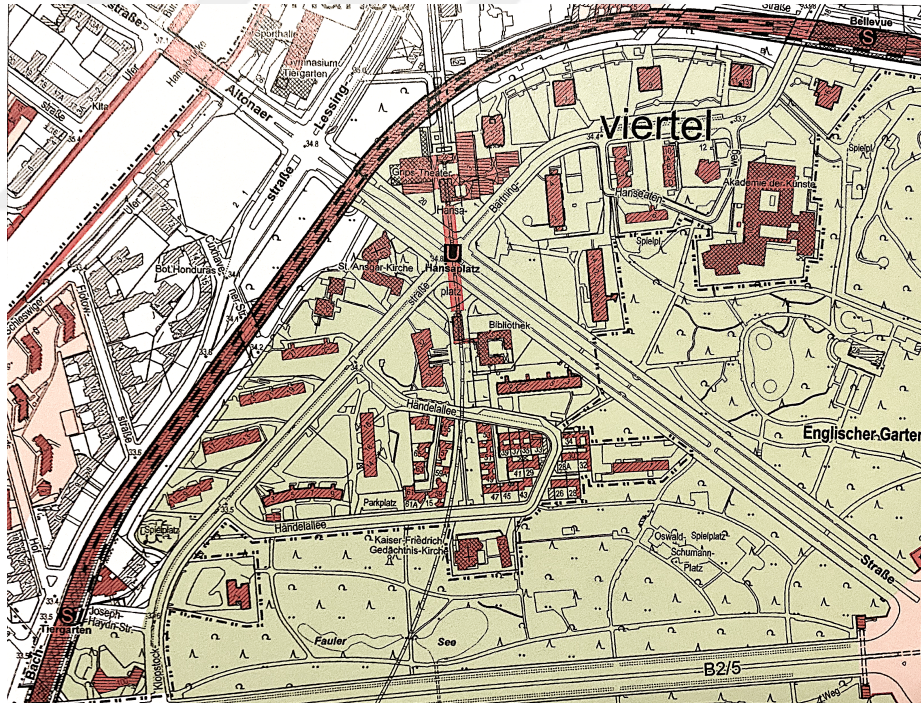
Şekil 3.21 Die gegliederte und aufgelockerte Stadt ve Die Stadt von Morgen kapakları (URL-46)

Bugün, 1957 Uluslararası Yapı Sergisi kapsamında yapılmış yapıların neredeyse hiçbiri işlev ve biçim değişikliğine uğramamış olup, bölge halkı tarafından aktif biçimde kullanılmaktadır. Günümüzde yine aynı sergi yapıları ile varlığını sürdüren Hansaviertel ve eski Doğu-Batı sınır komşusu Karl-Marx-Alle'nin UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alabilmesi adına bir teklif ve görüşmeler süreci yürütülmektedir. Savaş sonrası modernizm mirası olarak görülen bu yerleşimlerin Doğu-Batı karşıtlığını ve iş birliğini temsil ediyor olması da önemli görülmektedir. Bölge sakinlerin bağlılıkları ile birlikte, listede şimdiye kadar fazla ilgi görmemiş bir döneme ait olan, bu iki yerleşimin UNESCO Dünya Mirası olma süreci hala devam etmektedir.

HANSAVIERTEL KONUT BLOKLARI

Berlin’de Mitte semtinde, Tiergarten parkı ile sınır komşusu olan Hansaviertel güneybatıdan doğu yönüne doğru uzanan S-Bahn hattı ile iki bölüme ayrılmaktadır. Kuzeyde bulunan parça Spree Nehri ve S-Bahn hattı arasında kalırken güneyde bulunan Hansaviertel’in büyük bölümü 1957’de gerçekleşen Interbau’nın odaklandığı, güneyde Strasse des 17 ile biten, araziyi tarif etmektedir. Şehir içinde merkezi bir konumda yer alan bölge Berlin’in geçirmiş olduğu çoğu siyasi, kültürel ve ekonomik süreçleri en yakın ve hatta daha yoğun biçimde hissetmiş olması ile Berlin’in önemli noktalarından biri olduğu söylenebilir. (Şekil 4.1)

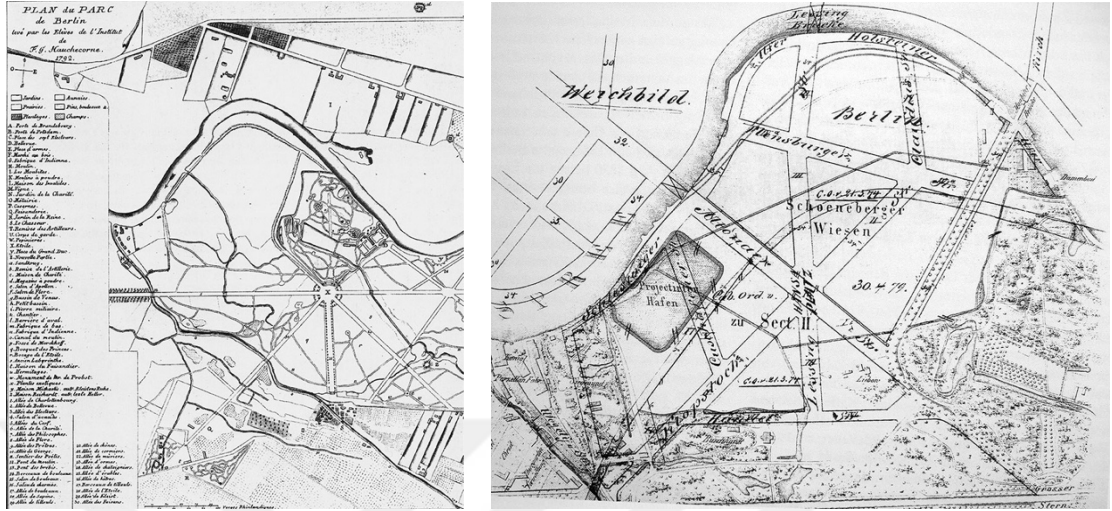
Şekil 4.1 Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı (J. Haspel ve T. Flierl, 2017)

18.yy’da “Schöneberger Wiesen” olarak bilinen bölge hala gelişmemiş bir taşkın yatağı durumundadır. Fakat 19.yy’da hızlı şekilde ilerleyen kentleşme faaliyetleri ile bir yerleşim alanına doğru dönüşümü başlamıştır. (Şekil 4.2) Bu dönemde kentleşmenin getirisi olarak nüfusun hızlı biçimde artışı söz konusu olmuştur. 1824’te 220.000 olan nüfus, 1875’te neredeyse 1 milyonu bulmuş ve 19.yüzyıl

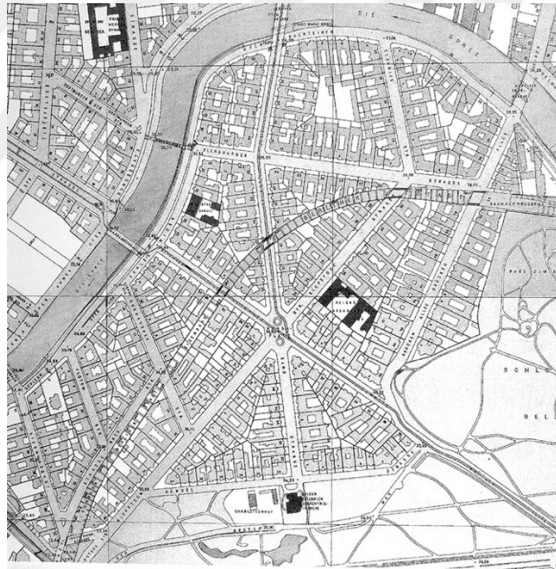
sonlarına gelindiğinde ise 2,7 milyona ulaşmıştır. Yine 19.yüzyıl sonlarında çözülmesi gereken bir problem olarak ortaya çıkan konut sıkıntıları sebebiyle bu bölgede işçiler ve düşük gelirliilerin yaşayabileceği avlulu ve bitişik konut yapıları inşa edilmeye başlanmıştır. Bu konut yapıları küçük, karanlık, kalabalık grupların birlikte yaşamak durumunda kaldığı ve havalandırma problemleri olan dairelerden oluşmaktadır. İşçiler ve düşük gelirliiler için Hansaviertel’de planlanan bu konut çalışmaları gibi orta gelirli vatandaşlar için de çeşitli konut yerleşimleri ve çözümleri aranmış, şehir eteklerinde villa banliyöleri kurulmuştur. Aynı şekilde gelir düzeyi yüksek kişilerin kentteki yaşamlarını düzenleyebilmek amacıyla şehir içi yerleşim alanları belirlenmiş ve geliştirilmesi yolunda çalışmalar yapılmıştır. Bu kentleşme hareketlerinin çoğunun belirlendiği, 1874’te hazırlanan, kalkınma planında Hansaviertel’i de etkileyecek bölümler yer almaktadır. Bu plan doğrultusunda belirlenen üç ana ulaşım yolunun birleşimi ile yıldız biçiminde bir meydan oluşması ve buranın “Hansaplatz” olarak adlandırılması yönünde kararlar yer almaktadır.

Hansaviertel’i kuzeydoğu ve güneybatı olarak ikiye ayıran, şehir merkezine bağlayan, bölgenin gelişimi adına bir devrim olarak nitelendirilebilecek, şehir içi demiryolu hattı 1877-1882 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu önemli gelişme ile birlikte uzun ve dar parsellerden oluşan bölgede yok kenarları boyunca uzanan bitişik, ön bahçeli, iç avlulu ve dönemin tipik konut özelliklerinden olan ön ve arka girişli yapılar inşa edilmiş ve zemin katlarında dükkanların olduğu geleneksel tarzdaki cepheleri ile prestijli bir sokak manzarası oluşturmak istenmiştir. Bu noktada Hansaviertel’deki konu gelişimi hareketlerinin daima Tiergarten Parkı ile ayrı tutulmuş ve parkın sınırlarına müdahale edilmemiş olması önemlidir. (Şekil 4.3) Berlin Kenti gelişimi için hazırlanan kalkınma planı kapsamında yaşanan konut hareketleri 1890’larda büyük ölçüde tamamlanmıştır. 1895’te Kaiser-Friedrich-Gedachtniskirche anı kilisesi inşa edilmiş, daha sonra da 1926’da Atoner Strasse 22’deki mülk Katolik cemaati için dönüştürülmüştür. İmparatorluk ve Weimar Cumhuriyeti dönemlerini kapsayan aralıkta Hansaviertel sakinleri tüccarlar, bankacılar ve diğer varlıklı kişilerin yanı sıra çatı katlarını atölye olarak kullanmayı tercih eden sanatçılardan oluşmaktadır. Eski Hansaviertel olarak bahsedebileceğimiz 1933 öncesi dönemde ressam Lavis Corinth, şair Nelly Sachs

ve Else Lasker-Schüler gibi zamanın ünlü sanatçıları da bölgenin sakinleri arasında yer almıştır. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/geschichte-bis-1933/>)

Şekil 4.2 Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı, 1792 ve 1879 (URL-47)

Şekil 4.3 Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı, 1908-1910 (URL-47)

Hansaviertel için bu dönemin bir diğer önemli özelliği ise bölgede yaşayan Yahudi nüfus yüzdesinin (1920'lerde bu oran %8) neredeyse Berlin'de yaşayan Yahudi vatandaşların oranının iki katı olmasıdır. Bölgedeki mülklerin yaklaşık %10'una sahip olan Yahudi sakinler için bu dönemde sinagoglar da inşa edilmiştir.

1933-1945 aralığında yer alan dönem, Nasyonal Sosyalist iktidarın ülke genelinde ve Berlin üzerinde kurmuş olduğu baskıcı hakimiyet ile yapılan kısıtlayıcı

uygulamalar sebebiyle bir “diktatörlük dönemi” olarak tanımlanabilir. Tüm kentte olduğu gibi Hansaviertel de Yahudi sakinlerinin çokluğu sebebiyle baskılara ve yıkımlara sahne olmak durumunda kalmıştır. Özellikle 9 Kasım 1938’de yaşanan sinagog ve bazı konutların yakılması olayı ile daha II.Dünya Savaşı yıkımları ile karşılaşmamış olan Hansaviertel hasar görmeye bu dönemde başlamıştır.

Nasyonal Sosyalist hükümetin başındaki isim olarak Hitler’in bizzat ilgilendiği, bir imparatorluk başkenti yaratma, hükümetin prestijini gösterecek bir sahne yaratma projesi olan “Germania”da da Hansaviertel’in geleceğini etkileyebilecek kararlar bulunmaktadır. Bu plan, Brandenburg kapısının konumuna yüklenen önem ile birlikte düşünülmüş büyük bir bulvar ve bulvar boyunca projenin amacına uygun gösterişli ve görkemli yapılardan oluşmaktadır. Projenin uygulanabilmesi için başlayan süreç Hansaviertel’i bizzat yıkım ile karşı karşıya getirmese de yerlerinden edilmiş, “yıkım kiracıları” olarak adlandırılan kent sakinlerine yaşam alanı sağlaması yönünde karar alınmıştır. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/die-jahre-1933-1945/>)

Hükümetin “Yahudiler’den arındırma” olarak adlandırdığı çalışmalar 1941 itibari başlamış ve tüm kentte, özellikle de Hansaviertel’de yaşayan Yahudi vatandaşların tahliyesi ile sonuçlanmıştır. Bu tahliyeler kentteki Yahudi nüfusun sınır dışı edilmeden önce bekletildikleri ortak evlere yerleştirilmesi şeklinde açıklansa da aslında toplama kamplarına götürülmüş oldukları daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Tüm bu yıkım ve tahliyeler Yahudi sakinlerin bu bölgedeki varlıklarını yok etmiş, kültürel ve sosyal bir değişimin başlangıcı olmuştur. (Şekil 4.4)

II.Dünya Savaşı sırasında Hansaviertel’deki yaşam Mart ve Kasım 1943’te Berlin’e düzenlenen yoğun saldırılar sebebiyle neredeyse yok olmuştur. Bölgedeki yapıların neredeyse üçte biri bu süreçte kentin birçok yerleşim alanı gibi yok olmuş, yangınlar, evsiz bırakılmalar ve ölümlerle dolu bir süreç yaşanmıştır. Adolf Hitler’in başkenti ve iktidar koltuğu olan Berlin’in tüm bu saldırıların merkezi olması, savaşın gidişatını etkileyebilecek stratejik bir nokta olarak görülüyor olması tesadüfi değildir. 1940’tan beri saldırıların gerçekleştiği Berlin’de başta mühimmat depoları, endüstriyel alanlar, altyapı tesisleri hedef alınırken 1942’de

karşı güçlerin değişen stratejileri sebebiyle askeri olmayan bölgelere, yerleşim bölgelerine de saldırılar düzenlenmeye başlamıştır. Özellikle Wedding, Mitte, Prenzlauer Berg, Schöneberg, Steglitz ve Kreuzberg semtleri ve Alexanderplatz ve Brandeburger kapısı arasındaki bölge bombardımanlar sebebiyle büyük zarar görmüştür. Bu dönemde Hansaviertel’de bulunan 343 konuttan yalnızca 70’i kurtulabilmiş ancak bunlar da ağır hasarlı oldukları için yaşanabilir konutlar olma özelliklerini koruyamamışlardır. (Şekil 4.4) Yine aynı dönemde Tiergarten parkındaki ağaçların çoğu yanmış ve yanmaktan kurtulan ağaçlar ise savaş sonrası dönemde ihtiyaç sahibi ailelerin ısınma problemlerini çözebilmek amacıyla kullanılmıştır. (Sandra Wagner-Conzelmann, 2022: <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/22-november-1943/>)

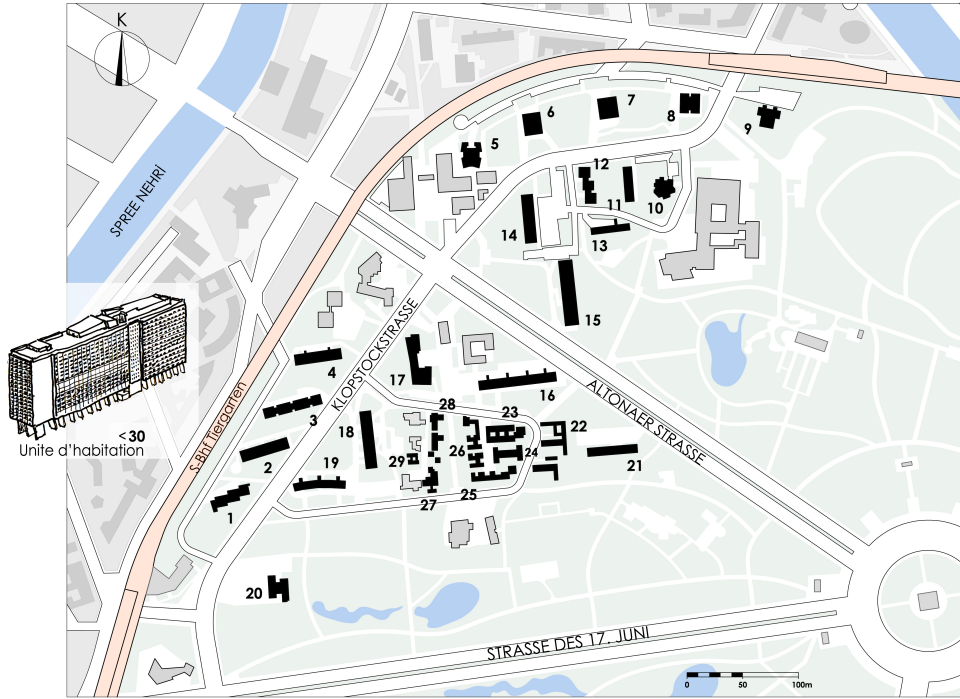

Şekil 4.4 Hansaviertel “Yahudiler’den arındırma” planı (URL-48) ve 1957 hasar planı (URL-49)

Savaş sonrası ayakta kalabilen 70 orta sınıf daire 4 ve 5 bölüme ayrılarak, birçok ailenin birlikte yaşadığı mekanlar olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, onca yıkım ve tahliyeye rağmen Hansaviertel’de hala yaklaşık 4000 kişi bu niteliksiz konutlarda yaşamaya çalışmaktadır. 1951’de yaşanan büyük konut sıkıntısı, bölge için bir çalışmanın yapılması gerektiği düşüncesi ile yarışma düzenleme fikrini doğurmuş olsa da Batı Berlin Senatosu tarafından onaylanmamış ve kentin belirsiz geleceği sebebiyle Hansaviertel’deki tüm inşaa hareketleri askıya alınmıştır.

4.1 Sergi Yerleşim Kararları ile Hansaviertel

Bölgede, 3. bölümde de değinildiği üzere, konut bloklar dışında iki kilise, kütüphane, anaokulu, alışveriş merkezi, sanat akademisi ve Berlin pavyonu yer almaktadır. Sunulan yeni kent modeli için tüm yapıların bir bölge içerisinde bulunması, serginin tavrının net biçimde anlaşılabilmesi adına önemli görülmüştür. Fakat imar, maliyet ve zaman kullanımı problemleri, sergi kapsamında yer alan bazı yapıları bölge dışına itmiş ve farklı bir arazide planlanması durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu sebeplerle sergi kapsamında yer alan Unite d'habitation Berlin konut bloğu, kongre merkezi ve ilkokul yapısı serginin merkezi olan Hansaviertel sınırları dışında bulunmaktadır. Bölgede sergi ile biçimsel ve mimari anlayış benzerliği bulunmayan bir, sergi sonrasında bölge yapılarına uyum sağlayan fakat yine sergi dışı kabul edilen üç konut yapısı ile birlikte toplam 33 adet konut yapısı yer almaktadır ve bu çalışmada yalnızca sergi sürecine dahil olmuş 30 konut bloğu üzerinde durulmaktadır. (Stefanie Schulz ve Carl-Georg Schulz, 2008) (Şekil 4.5)

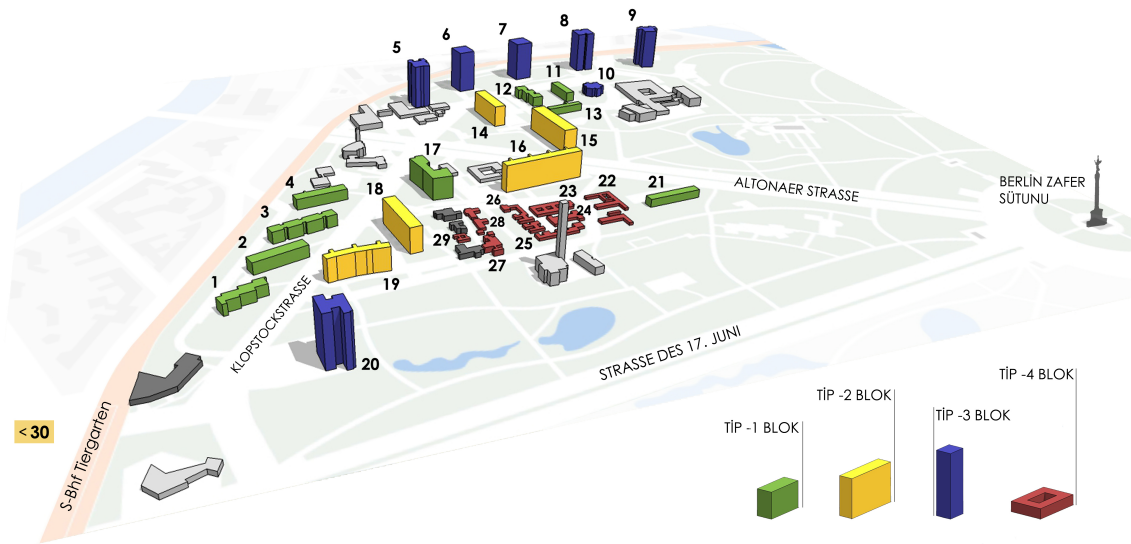

Şekil 4.5 Hansaviertel yerleşimi vaziyet planı (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Araştırmaya dahil edilmiş yapı sayısı ve çalışmanın kapsamı sebebi ile yapılar biçimlerine göre gruplara ayrılarak incelenmiştir. Burada sözü edilen “biçim”

kavramı, konut yapılarının yükseklik, genişlik ve derinliklerinin vermiş olduğu sayısal bilginin bir yorumu olarak kabul edilebilir. Yapıların tip-1, tip-2, tip-3 ve tip-4 başlıkları altında kurduğu ortaklıkların çalışmanın sonucunda yapılan değerlendirmelere ve çıkarımlara olan etkisi önemli görülmektedir. (Şekil 4.6)

1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi konut blokları üzerinden yapılan incelemeler öncelikle yapının konumunu, biçimini, mimar veya mimarlarını, inşaata başlama yılı ve süreçlerini, daire sayısı ve tiplerini anlamaya yönelik bilgilerin bir araya getirilmesi yönünde olmuştur. Aynı zamanda, bu çalışmada, serginin önemle vurguladığı ve bölgede hâkim olmasını amaçladığı yeni modern kent iletilerinin okunabilmesi amacıyla blokların zemin kat kullanımları üzerinde durulmuştur. Böylelikle bölgedeki geçirgenlik, yoğunluk, sosyal ilişkiler ve yeşil alanla kurulan temas gibi kavramlar üzerine çıkarımlar yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca zemin kat planlarının sağlamış olduğu sirkülasyon, ulaşılabilirlik ve katın işlevsel karakteri ile ilgili bilgilerin farklılık ve ortaklıkları ile bölgeye etkileri sorgulanmıştır. Ancak, blokların planları üzerine yapılan araştırmalar sonucunda 13, 14, 15 ve 16 No'lu yapıların zemin kat planlarına ulaşamamıştır.

Şekil 4.6 Hansaviertel konut blokları (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

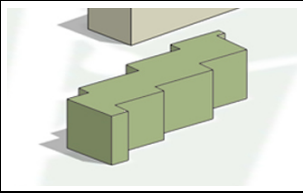

4.2 Tip-1 Blok İncelemeleri

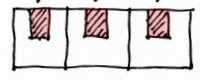
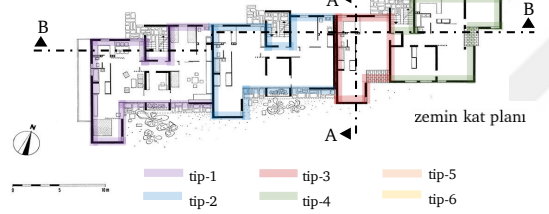
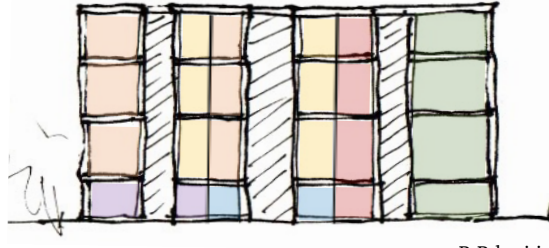
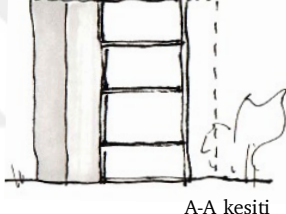
Tip-1 başlığı altındaki yapılar, iki ve sekiz arasında değişen kat sayıları ve yine kat sayıları ile bağlantılı olarak benzerlik gösteren biçimleri sebebi ile bir arada incelenmektedir. Bu bloklarda sirkülasyonlar, iki veya üç çekirdek ile ya da tek

merdiven ve bu merdivene ile birleşen tek koridor biçiminde kurgulanmıştır. Bu lineer konut bloklarının zemin kat kullanımı incelemeleri sonucunda 21 numaralı Paul Baumgarten tasarımı Ethernithaus dışında hiçbirinin zemin katının ticari amaçla kullanılmadığı görülmüştür. (Şekil 4.7) Tip-1 yapılarından bazıları biçimsel olarak farklı kütlelerin birleşimi hissi uyandıran cephe hareketleri ile geriye ve ileriye çekilmiştir. Böylece özellikle tren hattının sebep olduğu çevre gürültülerine çözüm üretebilmek ve konut sakinlerinin mahremiyetine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Yapıların az katlı oluşunun vermiş olduğu avantaj olarak tüm dairelerin yeşil alan ile ilişkili ve çevre ile iç içe olması, bu bloklar ve Yarının Kenti söylemleri arasındaki ilişkinin varlığını ve kuvvetini artırmaktadır.

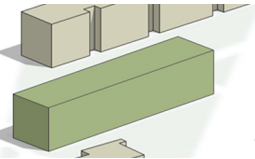

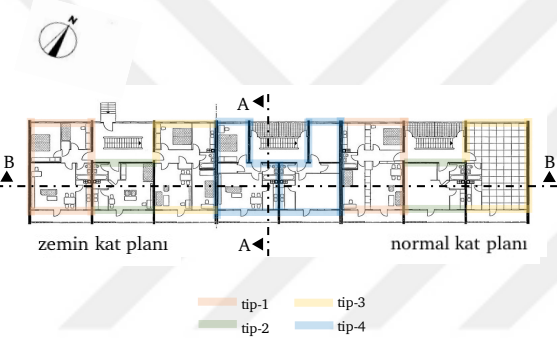

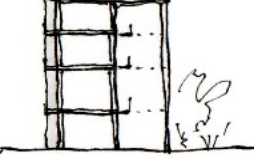
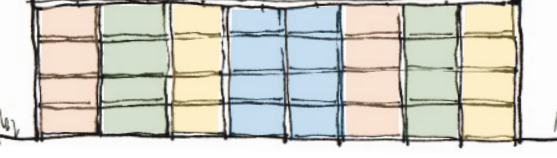
		TIP-1						
No	Adres	Vaziyet şeması	3B	Görünüş	Mimar/mimarlar	kat sayısı	daire sayısı	daire tipi
1	Klopstockstraße 7-11				Hans Christian Müller Berlin	4	22	6
2	Klopstockstraße 13-17				Günther Gottwald Berlin	4	32	4
3	Klopstockstraße 19-23				Wassili Luckhardt Hubert Hoffmann Berlin	4	28	6
4	Klopstockstraße 25-27				Paul Schneider-Esleben Düsseldorf	4	20	2
11	Bartningalle 10, 10 A-D				Kay Fisker Kopenhagen	3 ve 4	16	4
12	Hanseatenweg 1-3				Max Taut Berlin	3 ve 4	19	6
13	Hanseatenweg 6				Franz Schuster Viyana	3	21	1
17	Klopstockstraße 30-32				Alvar Aalto Helsinki	8	78	5
21	Altonaer Straße 1				Paul Baumgarten Berlin	2	7	1

Şekil 4.7 Tip-1 bloklara ait tablo (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

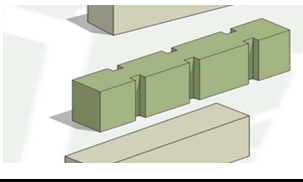

1 No'lu Blok			
Tip-1			
Adres	Klopstockstraße 7-11		
Kat sayısı	4		
Daire sayısı	22		
Daire tipi	6 (46 ile 118 m ² aralığında)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.	
İnşa tarihi	1954	Mimar	Hans Christian Müller
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			
			
			vaziyet planı
			görsel

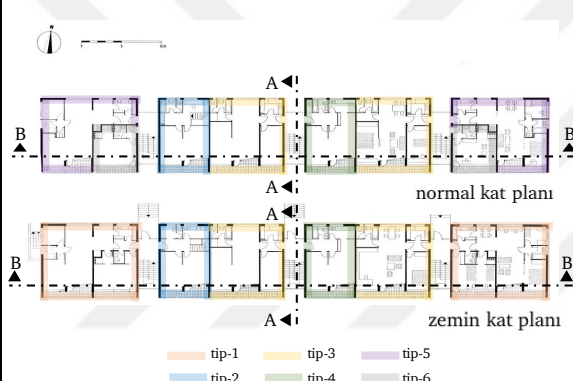
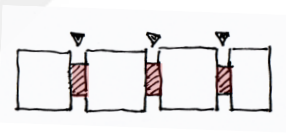

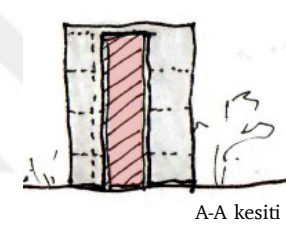
Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
 <p>zemin kat planı</p>		Çekirdek sayısı	3
		Girişler	3 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinden sağlanır.)
 <p>B-B kesiti</p>		Genel açıklama Demiryolu hattına aynı açı ile yerleştirilmiş tip-1 yapı bloklarından ilkidir. Bloкта iç koridor bulunmamaktadır. Daire girişlerine ortak merdivenler ile direkt ulaşılır. Tüm dairelerin yaşam alanları kuzey ve güneyden ışık alabilmektedir. Zemin katta 4 adet daire bulunmaktadır. Bu katta konut harici bir mekan bulunmamaktadır.	
		 <p>A-A kesiti</p>	

Şekil 4.8 1 No'lu blok (Planlar ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

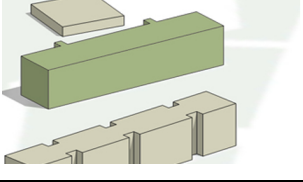

2 No'lu Blok					
Tip-1					vaziyet planı
Adres	Klopstockstraße 13-17				
Kat sayısı	4				
Daire sayısı	32				
Daire tipi	4 (yaklaşık 90, 78 ve 55 m ²)				
İşlev değişikliği var mı?		Hayır			
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.			görsel
İnşa tarihi	1955	Mimar	Günther Gottwald		
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere		
Plan ve kesit özellikleri					
 <p>zemin kat planı A-A normal kat planı</p> <p>tip-1 tip-3 tip-2 tip-4</p>			Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)		
			Çekirdek sayısı	3	
			Girişler	3 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinden sağlanır.)	
 <p>B-B kesiti</p>			Genel açıklama Üç ana merdiven ile ulaşılan her katta 8 adet daire bulunmaktadır. Her katta aynı biçimde devam eden daireler uçlarda bulunan çekirdekler çevresinde üçerli (üç ve tek odalı), orta çekirdek çevresinde ise ikişerli (iki odalı) şekilde yerleştirilmiştir. Zemin katta 8 adet daire bulunmaktadır. Bu katta konut harici bir mekan bulunmamaktadır.		

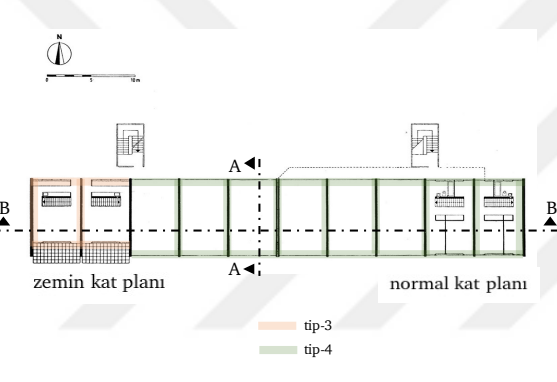
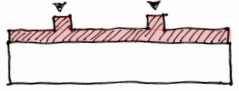
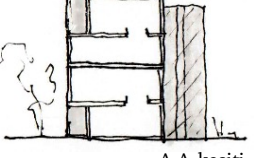
Şekil 4.9 2 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

3 No'lu Blok			
Tip-1			
Adres	Klopstockstraße 19-23		
Kat sayısı	4		
Daire sayısı	28		
Daire tipi	6 (27 ile 95 m2 aralığında)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.	
İnşa tarihi	1955	Mimar	Wassili Luckhardt, Hubert Hoffmann
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

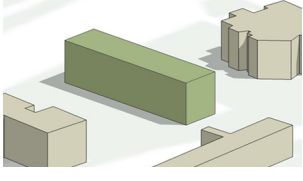
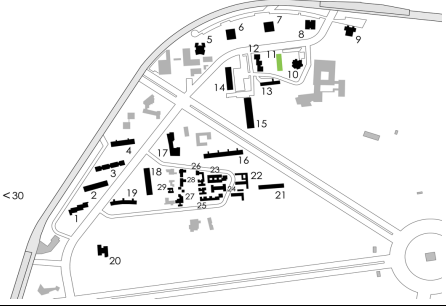

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
		Çekirdek sayısı	3
		Girişler	3 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinden sağlanır.)
		A-A kesiti	
Genel açıklama Üç adet cam cepheli merdiven dört adet küçük konut bloğunu birbirine bağlamaktadır. Daire planları kolayca birleştirilebilecek esneklikte tasarlanmıştır. 2 adet iki katlı ve 26 adet tek katlı daireden oluşan bloktaki tüm salonlar güneye bakmaktadır. Zemin katta 6 adet daire bulunmaktadır. Bu katta konut harici bir mekan bulunmamaktadır.			

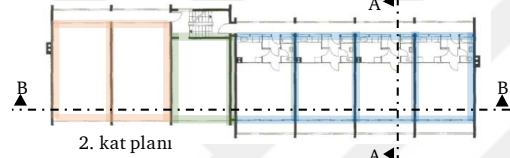
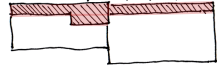
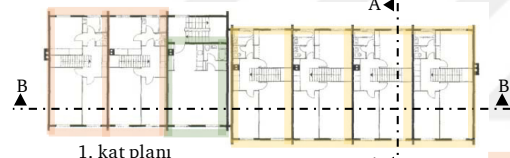
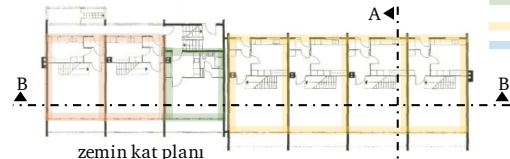

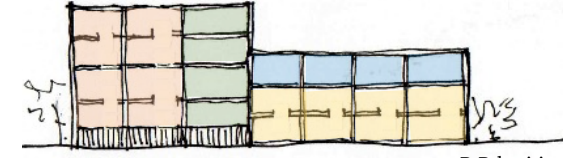
Şekil 4.10 3 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

4 No'lu Blok			
Tip-1			
Adres	Klopstockstraße 25-27		
Kat sayısı	4		
Daire sayısı	20		
Daire tipi	2 (79 m2)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.	
İnşa tarihi	1957	Mimar	Paul Schneider-Esleben
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			
			
			vaziyet planı
			görsel

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
Çekirdek sayısı	2	Girişler	
2 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinden sağlanır.)			
B-B kesiti		<p>Genel açıklama</p> <p>Yapı birbirinin neredeyse aynısı olan iki katlı 20 adet daireden oluşmaktadır.</p> <p>İki merdiven kulesi ile üçüncü kata erişim sağlanır. Boydan boya kuzey cephesini geçen koridor ile dairelerle ulaşılmaktadır.</p> <p>Yatak odaları girişlerden uzak tutulmuş ve daire girişleri buna göre düzenlenmiştir. Zemin ve en üst katta tuvalet, banyo, mutfak gibi birimler yer alırken 1. ve 2. katlara yatak odaları yerleştirilmiş ve bir sessiz alan oluşturulmuştur.</p> <p>Zemin kat ve 1. katlarda bulunan iki katlı dairelere ulaşım kuzey cephesinde bulunan bahçe girişleri ile sağlanmaktadır.</p>	

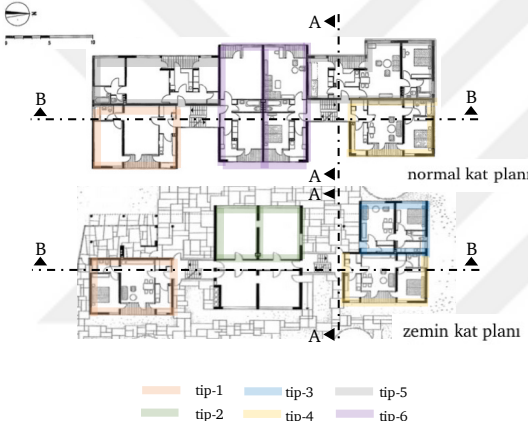

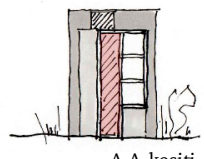
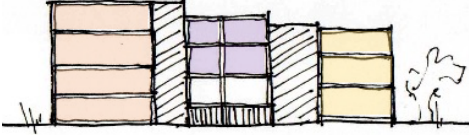
Şekil 4.11 4 No'lu blok (Plan için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

11 No'lu Blok						
Tip-1					vaziyet planı	
Adres	Bartningallee 10, 10 A-D					
Kat sayısı	3 ve 4					
Daire sayısı	16					
Daire tipi	4 (Tip-2 ve tip-4 yaklaşık 38 m ² , tip-1 ve tip-3 ise yaklaşık 70 m ²)					
İşlev değişikliği var mı?			Hayır			
Konut dışı birimler		Bodrum katta depolar bulunmaktadır.				
İnşa tarihi	1956	Mimar	Kay Fisker			
		Peyzaj Mimarı	Wilhelm Hübotter, C. Th. Sörensen			
						görsel

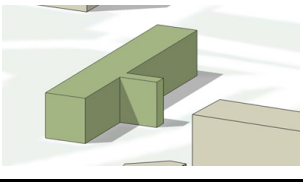
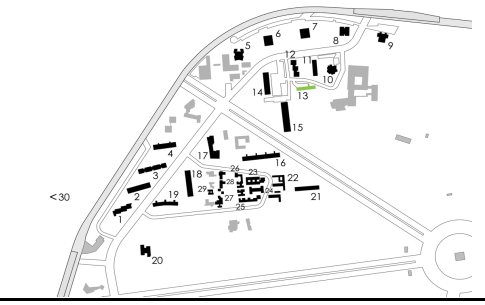

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>2. kat planı</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
 <p>1. kat planı</p>			
 <p>zemin kat planı</p>		<p>Çekirdek sayısı</p> <p>1</p>	 <p>A-A kesiti</p>
 <p>B-B kesiti</p>		<p>Girişler</p> <p>Doğu yönünde 1 adet ortak merdiven ve güney blok zemin katlarından özel girişler ile sağlanır.</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>Yapı kuzeyde 4 katlı, güneyde ise 3 katlı iki bloğun birleşiminden oluşmaktadır.</p> <p>Ana merdiven ilk olarak zemini yükseltilmiş olan kuzey bloğa ulaşır. Birinci ve ikinci katta yine aynı blokta yer alan dairelere ulaşımı sağlar. Merdiven güney bloğun yalnızca ikinci katına, burada yer alan bir odalı dairelere bağlanır.</p> <p>Zemin katta bulunan ve yapının güney bölümünde yer alan iki katlı dairelere girişler doğudan direkt olarak, kendi özel girişleri ile sağlanır. Ortak bir alan veya geçişleri bulunmamaktadır.</p>			

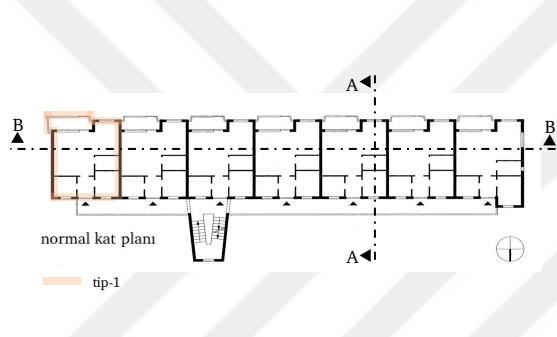
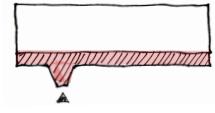
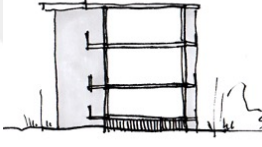
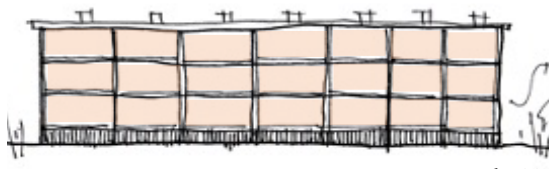
Şekil 4.12 11 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

12 No'lu Blok			
Tip-1			
Adres	Hanseatenweg 1-3		
Kat sayısı	3 ve 4		
Daire sayısı	19		
Daire tipi	6 (45 ile 75 m ² aralığında)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Zemin ve en üst katlarda ortak odalar bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Max Taut
		Peyzaj Mimarı	Wilhelm Hübotter, C. Th. Sörensen
			vaziyet planı
			görsel

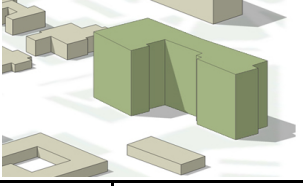

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı</p> <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2 tip-3 tip-4 tip-5 tip-6</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
Çekirdek sayısı	2	Girişler	2 adet (Tüm girişlere bloğun batı ve doğu yönünden de ulaşılır.)
 <p>A-A kesiti</p>			
Genel açıklama			
Yapı girintili ve çıkıntılı cepheleri ile farklı parçalardan oluştuğu izlenimini vermektedir.			
Planlardaki çeşitlilik ve benzer karakterde dairelerin yakın tutulması ile farklı yaşam tarzlarına aynı yapıda yer verebilmek amaçlanmıştır.			
Zemin katlardan direkt olarak iki ana çekirdeğe ulaşılır ve bu iki çekirdeği birleştiren koridor, bloğun ortak odalarına bağlantı sağlar.			
Zemin katta beş, diğer katlarda ise altı daire yer alır.			
 <p>B-B kesiti</p>			

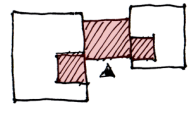

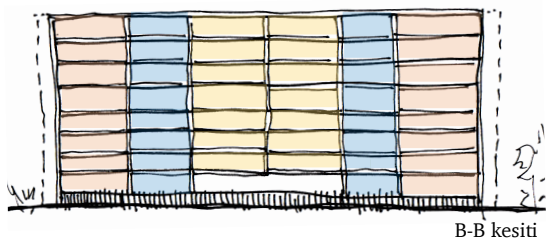
Şekil 4.13 12 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

13 No'lu Blok						
Tip-1					vaziyet planı	
Adres	Hanseatenweg 6					
Kat sayısı	3					
Daire sayısı	21					
Daire tipi	1 (yaklaşık 100 m ²)					
İşlev değişikliği var mı?			Hayır			
Konut dışı birimler		Küçük depo alanları bulunmaktadır.				
İnşa tarihi	1957	Mimar	Franz Schuster			
		Peyzaj Mimarı	Wilhelm Hübötter, C. Th. Sörensen			
						görsel

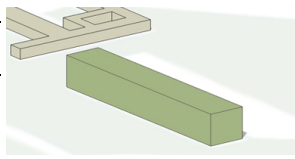

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı tip-1</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
Çekirdek sayısı	1	Girişler	 <p>A-A kesiti</p>
1 adet (Giriş bloğun kuzeyinde bulunur ve ortak bir koridorla tüm dairelere ulaşılır.)			
<p>Genel açıklama</p> <p>Tüm daireler mutfak ve banyoları kuzeye, salonları ise güneye bakacak biçimde tasarlanmıştır.</p> <p>Tüm daireler bir oda ve salondan oluşmaktadır. Her birinde bulunan balkonlar güney cepheden hafifçe dışarı çıkmaktadır.</p> <p>Blok, zemin katın yükseltilmesi ile araziye yerleştirilmiştir. Bu şekilde küçük depolama mekanları ve bisiklet park alanları ortaya çıkmıştır.</p>			
 <p>B-B kesiti</p>			

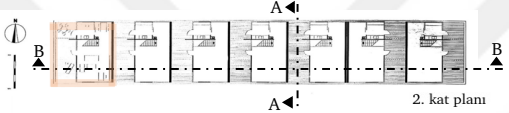
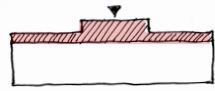
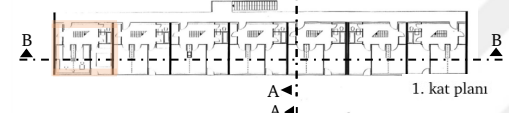
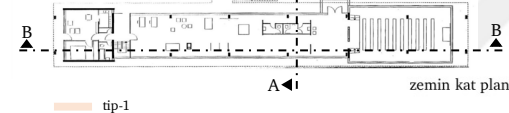
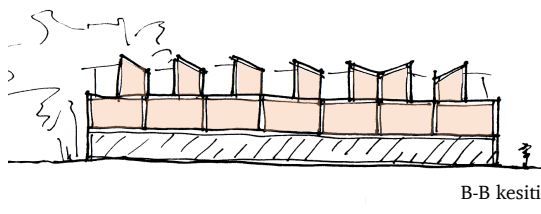
Şekil 4.14 13 No'lu blok (Plan için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

17 No'lu Blok						
Tip-1					vaziyet planı	
Adres	Klopstockstraße 30-32					
Kat sayısı	8					
Daire sayısı	78					
Daire tipi	5 (35 ile 90 m ² aralığında)					
İşlev değişikliği var mı?			Hayır			
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.				
İnşa tarihi	1955	Mimar	Alvar Aalto			
		Peyzaj Mimarı	Herta Hammerbacher, Edvard Jacobson			
					görsel	

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
 <p>zemin kat planı</p>		Çekirdek sayısı	2
 <p>B-B kesiti</p>		Girişler	1 adet (Giriş holünden ulaşılan iki ana merdiven ile daire girişleri sağlanır.)
<p>Genel açıklama</p> <p>Blok batıya doğru hafifçe kınlan formu ile tüm dairelerin doğal ışıktan yararlanabilmesini sağlamaktadır.</p> <p>İki ana merdiven ile tüm katlar birbirine bağlanır ve her katta yer alan geniş bir koridorla beşer (girişte dört) daireye ulaşılır.</p> <p>Zeminde sekiz, diğer yedi katta ise onar daire bulunmaktadır.</p> <p>Zemin katta bulunan, giriş holü olarak tanımlanan büyük boşluk, bloğun kuzey ve güney olmak üzere, iki farklı yapı gibi algılanmasına sebep olmaktadır.</p>			

Şekil 4.15 17 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

21 No'lu Blok			
Tip-1			
Adres	Altonaerstraße 1		
Kat sayısı	2		
Daire sayısı	7		
Daire tipi	1 (95 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ticari mekanlar, toplantı salonu ve yönetici birimleri bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Paul Baumgarten
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
			

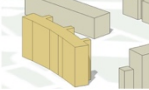

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
		Çekirdek sayısı	1
		Girişler	1 adet (Tüm daire girişleri bloğun kuzeyinde yer alan hol ile sağlanır.)
		<p>Genel açıklama</p> <p>Birinci kata ulaşan ana merdiven ile tüm dairelere ulaşan uzun bir koridor sayesinde girişler sağlanır.</p> <p>Bloktaki tüm dairelerin plan özellikleri aynıdır ve her birinin özel terası bulunur.</p> <p>Eğimli teras kat çatılarının eğim yönleri farklılık göstermektedir ve yine bu kat çelik konstrüksiyona sahiptir.</p> <p>Zemin kat ticari kullanımlar için ayrılmıştır. Dairelere giriş kuzey cepheden sağlanırken ticari alanlar güneyde yer alan Altonaerstraße'ye bakmaktadır.</p>	

Şekil 4.16 21 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

4.3 Tip-2 Blok İncelemeleri

Tip-2 bloklar ise, lineer, yüksek katlı ve tip-1 bloklarına göre daha yoğun ve karmaşık konut organizasyonlarına sahip sergi yapılarından oluşmaktadır. Bu yapılar, yükseklik ve yüzey genişlikleri sebebi ile arazideki yerleşimleri, diğer konut yapılarına yakınlıkları, taşıt ve yaya yolları ile ilişkileri açısından farklılık

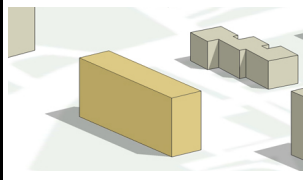
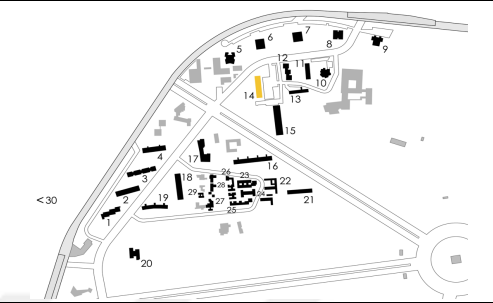

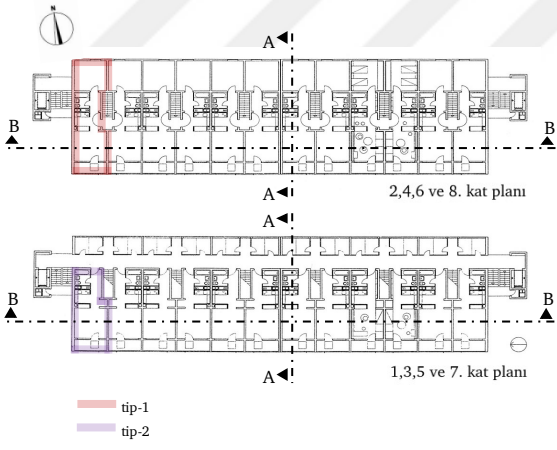
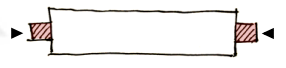
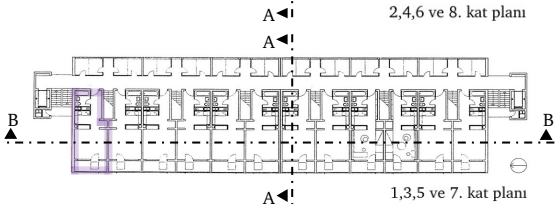

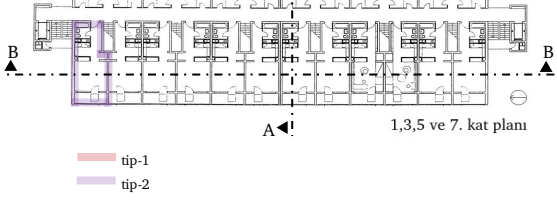
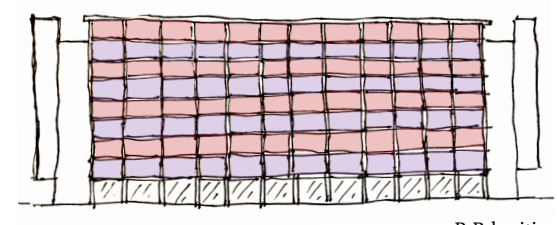
göstermektedir. Örneğin Walter Gropius ve Wils Ebert'in ortak projesi olan dokuz katlı Gropiushaus, sergi rotasının başlangıcı olarak planlanmış Klopstockstraße ve Straaße Des 17 birleşim noktasına yakın konumda içbükey cephesi ve ihtişamlı büyüklüğü ile heykelsi bir karşılama kütesidir. Altonaer Straaße üzerinde yer alan 14 ve 15 numaralı tip-2 bloklarının araziye yerleşim biçimi diğer sergi bloklarının yol ilişkisini engellemeyen ve arazideki geçirgenliği destekleyici özelliktedir. Bu blokların sirkülasyon organizasyonları tip-1 bloklar ile benzerlik gösterse de yüksek katlı olmaları sebebiyle ilişkilendirebileceğimiz farklılıklar görülmektedir. (Şekil 4.17)

		TIP-2						
No	Adres	Vaziyet şeması	3B	Görünüş	Mimar/mimarlar	kat sayısı	daire sayısı	daire tipi
14	Bartningallee 2-4				Egon Eiermann Karlsruhe	9	96	2
15	Altonaer Straaße 4-14				Oscar Niemeyer Rio de Janeiro	9	78	6
16	Altonaer Straaße 3-9				Fritz Jaenecke Sten Samuelson Malmö	10	68	2
18	Klopstockstraße 14-18				Pierre Vago Paris	9	59	8
19	Handelallee 3-9				Walter Gropius-TAC, Wils Ebert Berlin	10	67	6
30	Flatowallee 16				Le Corbusier Paris	17	530	4

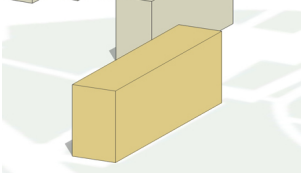

Şekil 4.17 Tip-2 bloklara ait tablo

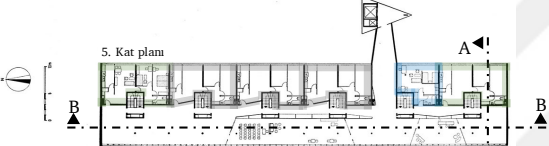
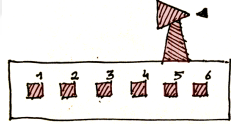
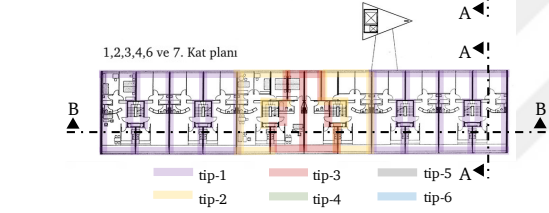
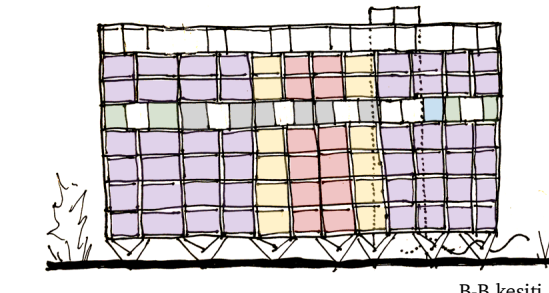
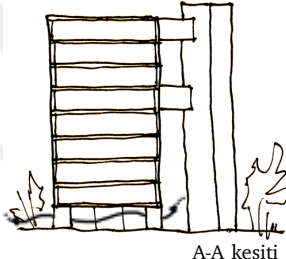
Yüksek katlı olmanın yanında lineer yapılarından kaynaklanan -tip-1 bloklarda olduğu gibi- uzun koridorlar veya eşit aralıklarla yerleştirilmiş çekirdeklerle çözüme ulaştırılmış sirkülasyon kararları görülse de bu bloklarda farklı olarak dikey sirkülasyon kuleleri karşımıza çıkmaktadır. 14 numaralı Egon Eiermann ve 15 numaralı Oscar Niemeyer bloklarında yer alan bu kuleler, yapıdan nispeten bağımsız, yapıya eklenmiş ve bölgede örneğine sık rastlanmamış bir yapı elemanı olma özelliğine sahiptir. Tip-2 bloklarının zemin kat kullanımları da yine

kat yükseklikleri ve arazideki konumları sebebi ile konut dışı kullanımlar için ayrılmıştır. Ticari ve teknik mekanların bulunduğu veya yalnızca sirkülasyon elemanlarının yer aldığı yarı açık geçiş alanlardan oluşan zemin katlar, bölgenin yapılarla kurduğu sosyal bağa katkı sağlamaktadır.

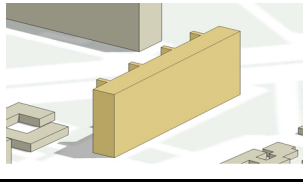

14 No'lu Blok								
Tip-2						vaziyet planı		
Adres	Batningallee 2-4							
Kat sayısı	9						Daire sayısı	96
Daire tipi	2 (yaklaşık 60 ve 102 m ²)							
İşlev değişikliği var mı?		Hayır				görsel		
Konut dışı birimler		Ticari alanlar ve her daire için depo birimleri bulunmaktadır.						
İnşa tarihi	1954	Mimar	Egon Eiermann					
		Peyzaj Mimarı	Herta Hammerbacher, Edvard Jacobson					
Plan ve kesit özellikleri								
			Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)					
			Çekirdek sayısı	2				
			Girişler	2 adet (Girişler bloğun kuzey ve güneyinde bulunan ana merdivenlerle koridorlu katlara bağlanır.)				
			Genel açıklama Yapının iki ucunda merdiven ve asansör kuleleri bulunmaktadır. Katlar koridorlu ve koridorsuz olarak değişerek ilerlemektedir. Koridorlu katlarda dairelere ait depolama alanları bulunur. Koridorsuz katlar ise bir alt kattan ulaşılan merdivenle bağlanmış iki odalı dairelerden oluşmaktadır. Zemin katta ticari ve teknik alanlar bulunmaktadır. Bodrum katı yoktur.					

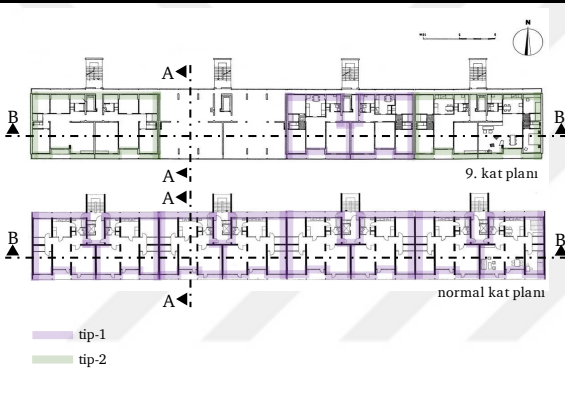
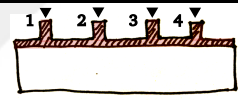
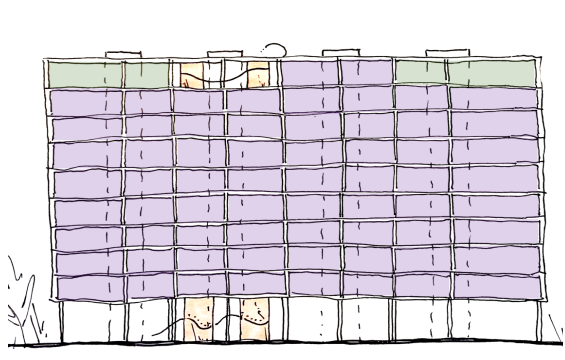
Şekil 4.18 14 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

15 No'lu Blok			
Tip-2			
Adres	Altonaerstraße 4-14		
Kat sayısı	9		
Daire sayısı	78		
Daire tipi	6 (38 ile 91 m ² aralığında)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		En üst katta ortak mekanlar bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1955	Mimar	Oscar Niemeyer
		Peyzaj Mimarı	Herta Hammerbacher, Edvard Jacobson
			
			
			vaziyet planı
			görsel

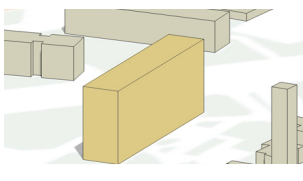
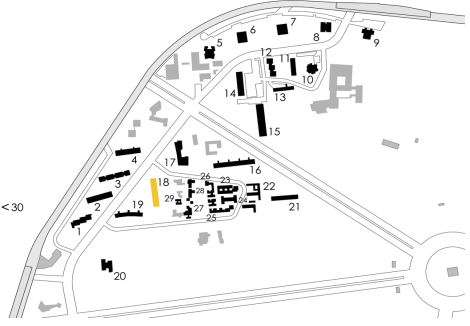

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
			Çekirdek sayısı
		Girişler	6 adet merdiven ve 1 adet asansör kulesiyle sağlanmaktadır.
			
		Genel açıklama	
		Yedi çift destek ile ayakta duran yapıya 5. ve 8. katlarda temas eden bir asansör kulesi bulunur.	
		Zemin katta yalnızca yapıya girişlerin sağlandığı merdivenler bulunur. Bu merdivenlere sadece yapının sakinleri erişebilir. Bloğun zemin kat açıklığı herkese açıktır ve sokaklar arası geçiş için kullanılabilir.	

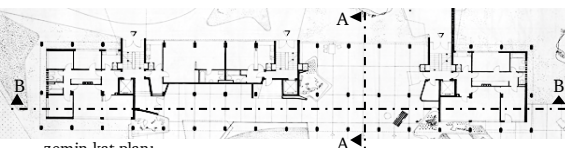
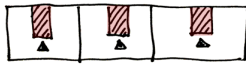

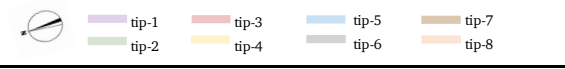
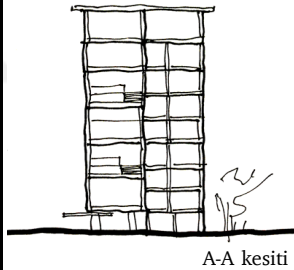
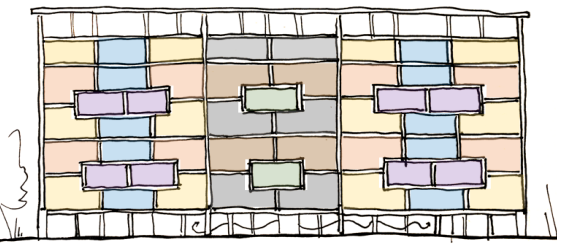
Şekil 4.19 15 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

16 No'lu Blok			
Tip-2			
Adres	Altonaerstraße 3-9		
Kat sayısı	10		
Daire sayısı	68		
Daire tipi	2 (95 ve 115 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		İki adet ticari mekan bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Fritz Jaenecke, Sten Samuelson
		Peyzaj Mimarı	Herta Hammerbacher, Edvard Jacobson
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

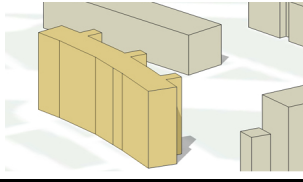
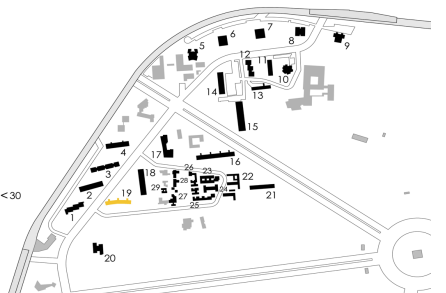

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
		Çekirdek sayısı	4
		Girişler	4 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinde bulunur ve merdiven kuleleri ile sağlanır.)
		A-A kesiti	
		B-B kesiti	
Genel açıklama			
Kuzey cephesinde 4 adet merdiven kulesi bulunur. Bu kuleler planlarda 9. kata dek yükselmektedir. Fakat günümüzde 2 ve 3 numaralı kulelerin yalnızca 1. kata çıktığı görülmektedir.			
1. kattan ve 8. kata kadar her katta 8'er adet 4 odalı daire bulunmaktadır. 9. katta ise 4 adet daire ve ortak kullanılabilen bir açık alan bulunmaktadır.			
9. katta yer alan boşlukla benzer şekilde zemin katta da herkesin kullanabileceği bir geçiş yer almaktadır. Ayrıca bu katta çeşitli ticari mekanlar ve depolar da yer almaktadır.			

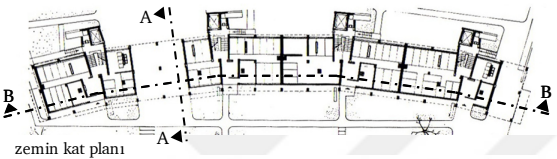

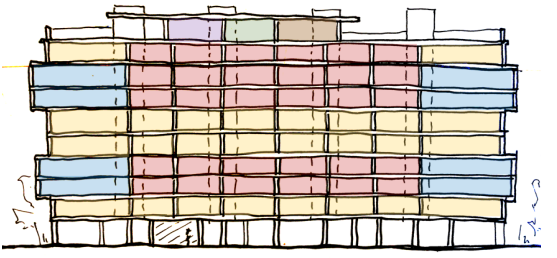
Şekil 4.20 16 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

18 No'lu Blok			
Tip-2			
Adres	Klopstockstraße 14-18		
Kat sayısı	9		
Daire sayısı	59		
Daire tipi	8 (115-36 m ² aralığında tek katlı, 135-110 m ² aralığında iki katlı daire)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Açık bir ortak mekan, kapalı oyun alanı ve depolama alanları bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1955	Mimar	Pierre Vago
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

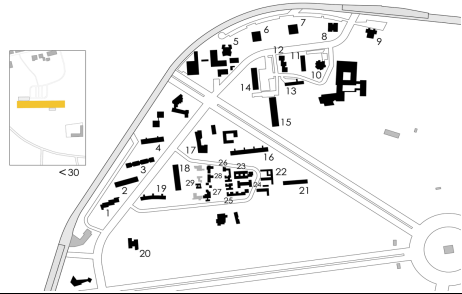
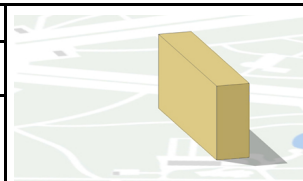

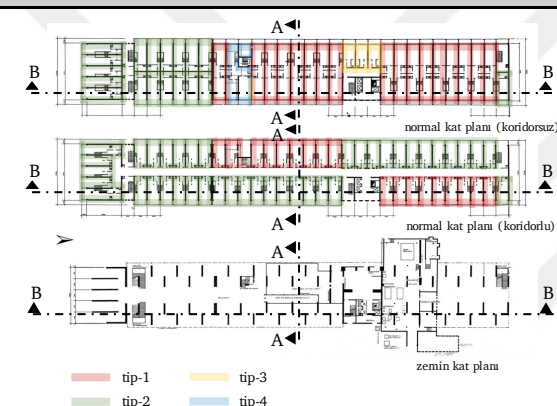
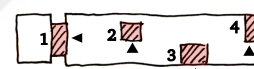
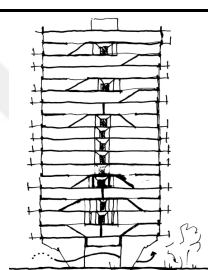
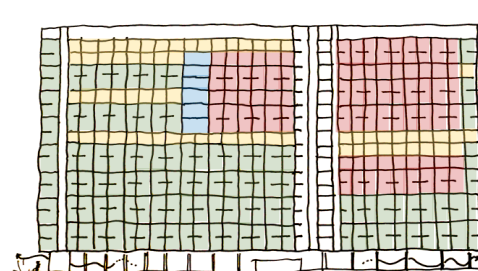
Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
 <p>1, 3, 4, 6 ve 7. kat planı</p>		Çekirdek sayısı	3
 <p>2.ve 5. kat planı</p>		Girişler	3 adet (Tüm girişlere zemin katta bulunan ortak açıklıktan ulaşılmaktadır.)
 <p> tip-1 (purple), tip-2 (green), tip-3 (red), tip-4 (yellow), tip-5 (blue), tip-6 (grey), tip-7 (orange), tip-8 (brown) </p>		 <p>A-A kesiti</p>	
 <p>B-B kesiti</p>		Genel açıklama Yapının Batı tarafı iki katlı daireler için ayrılmıştır. Tek ve iki katlı daireler şaşırtmalı biçimde yerleştirilmiştir. 24 tanesi iki katlı olmak üzere 59 daire bulunmaktadır. Terasın %40'ını blok sakinlerinin ortak kullanımı için ayrılmış bir açık alan oluşturmaktadır. Zemin katta bir açık ortak salon, oyun alanı ve üç adet merdiven boşluğu yer almaktadır. Bu kattaki açık salon herkesin kullanabildiği bir geçit görevi de görmektedir. Bodrum katta depolama birimleri ve teknik mekanlar yer almaktadır.	

Şekil 4.21 18 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

19 No'lu Blok			
Tip-2			
Adres	Handelallee 3-9		
Kat sayısı	10		
Daire sayısı	67		
Daire tipi	6 (Her biri yaklaşık 77 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Çamaşır odaları, müştemilat daireleri ve teknik birimler bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1955	Mimar	Walter Gropius-TAC, Wils Ebert
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
 <p>normal kat planı</p>		Çekirdek sayısı	4
 <p>8. kat planı</p>		Girişler	4 adet (Tüm girişler bloğun kuzeyinde bulunan merdiven ve asansör kuleleri ile sağlanır.)
 <p>B-B kesiti</p>		<p>Genel açıklama</p> <p>Asansörler ve merdivenler her iki kat arasında ana yapı ile birleşmektedir. Dairelere ulaşabilmek için yarım kat yukarı veya aşağı hareket etmek gerekmektedir.</p> <p>Kuzeyde yatak odaları ve banyolar, güneyde ise salon, mutfak ve oturma odaları yer alan 6 tip daire bulunmaktadır. Bunlar içerisinde üçü en üst katta diğerleri ise 1 ve 8. katlarda bulunur.</p> <p>Zemin katta müştemilat odaları, çamaşır odaları, teknik birimler ve kuzey-güney doğrultusunda bir geçiş yer almaktadır.</p>	

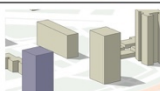

Şekil 4.22 19 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

30 No'lu Blok					
Tip-2					vaziyet planı
Adres	Flatowallee 16 (Westend)				
Kat sayısı	17				
Daire sayısı	530				
Daire tipi	4 (32, 61, 100 ve 130 m ²)				
İşlev değişikliği var mı?		Hayır			
Konut dışı birimler		Depo ve teknik birimler bulunmaktadır.			
İnşa tarihi	1956	Mimar	Le Corbusier		görsel
		Peyzaj Mimarı	Le Corbusier		
Plan ve kesit özellikleri					
			Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)		
			Çekirdek sayısı	5	
			Girişler	2 adet (Plan şemasında gösterildiği gibi 1 ve 3 numaralı çekirdekler ile bloğa girişler sağlar.)	
			Genel açıklama Yapı sergisi kapsamındaki en büyük yapı olma özelliğine sahiptir. Toplamda yaklaşık 33 000 m ² yerleşim alanına sahiptir. 172'si 32 m ² , 270'i 61 m ² , 84'ü 100 m ² ve 4'ü 130 m ² olmak üzere 530 daire yer alır. Koridorlu ve koridorsuz olmak üzere iki kat planı bulunmaktadır ve tekrar etmektedir.		

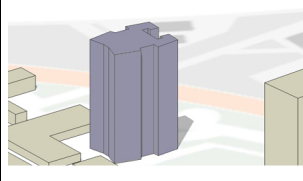
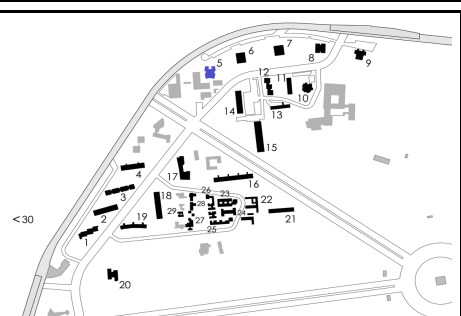

Şekil 4.23 30 No'lu blok (Planlar ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

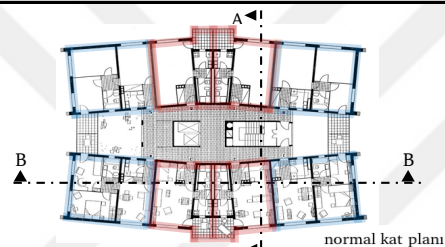

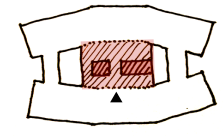
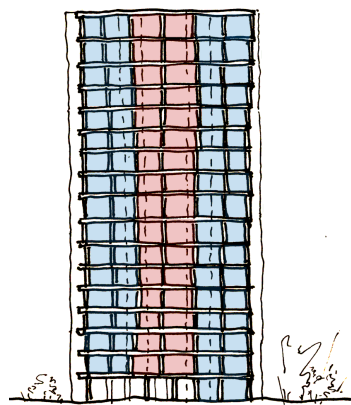
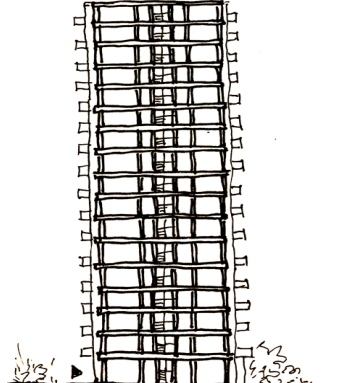
4.4 Tip-3 Blok İncelemeleri

Tip-3 blok grubu olarak incelenen yapılar için, 4 katlı Otto H. Senn yapısı dışında, 16 ve 17 katlı nokta bloklardan oluştukları söylenebilir. Biçimleri sebebi ile tüm katlara ulaşımı sağlayan düşey sirkülasyon alanları yapının merkezine konumlandırılmıştır. Zemin kat kullanımına bakıldığında ise 9 numaralı Hans Schwippert bloğu dışında hiçbir tip-3 bloğu zemin katı için konut işlevinin düşünülmemiş olduğu görülmektedir. Bu yapılarda zemin katlar ya ticari amaçlı kullanımlar ve yapının teknik birimleri için ayrılmış durumdadır ya da yalnızca düşey taşıyıcıların ve çekirdeğin bulunduğu boşluklar biçiminde planlanmıştır. Bu nokta blokların altı adedi bölgenin kuzeyi boyunca devam eden demiryolu hattı ile paralel bir düzende konumlandırılmış, aralarında en yoğun konut programına sahip, serginin karşılama yapılarından biri olan 17 katlı “Giraffe” ise Klopstockstrasse’nin Güneybatı girişinde bulunmaktadır. (Şekil 4.18)

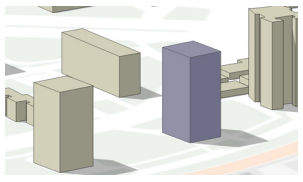

		TIP-3						
No	Adres	Vaziyet şeması	3B	Görünüş	Mimar/mimarlar	kat sayısı	daire sayısı	daire tipi
5	Bartningallee 5				Luciano Baldessari Mailand	17	131	2
6	Bartningallee 7				Johannes Hendrik van den Broek, Jacob Berend Bakema Rotterdam	16	73	2
7	Bartningallee 9				Gustav Hassenpflug Münih	16	76	6
8	Bartningallee 11-13				Raymond Lopez, Eugene Beaudouin Paris	16	87	7
9	Bartningallee 16				Hans Schwippert Düsseldorf	16	61	3
10	Bartningallee 12				Otto H. Senn Basel	5	16	5
20	Klopstockstraße 2				Klaus Müller-Rehm, Gerhard Siegmann Berlin	17	160	5

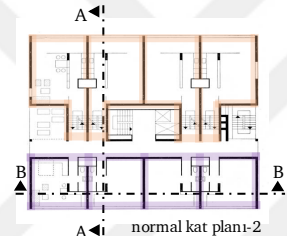
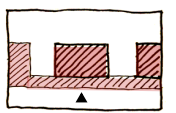
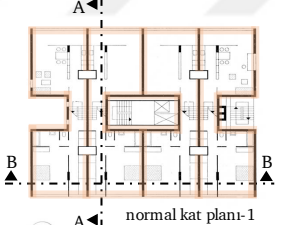
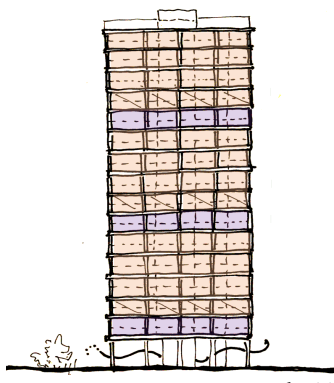
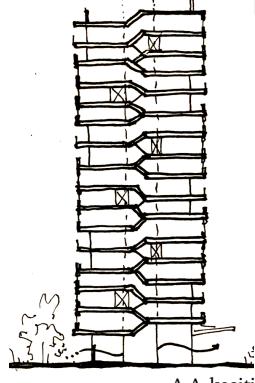
Şekil 4.24 Tip-3 bloklara ait tablo (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

5 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Batningallee 5		
Kat sayısı	17		
Daire sayısı	131		
Daire tipi	2 (36 ve 55 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ticari mekanlar ve bir danışma birimi bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1954	Mimar	Luciano Baldessari
		Peyzaj Mimarı	Gustav Lüttge, Pietro Porcinai
			
			
			vaziyet planı
			görsel

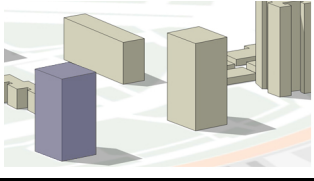
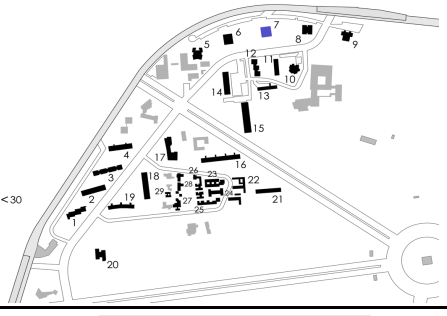

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
			
<p>normal kat planı</p> <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1</p> <p>tip-2</p>		Çekirdek sayısı	1
		Girişler	1 adet (Tüm girişler bloğun merkezindeki çekirdek ile sağlanır.)
			
B-B kesiti		A-A kesiti	
Genel açıklama			
Cam tuğla kullanılarak oluşturulmuş iki boşluk yapının merdiven boşluğuna ve dairelerin bu yöndeki odalarına doğal ışık ve temiz hava ulaşmasını sağlanmıştır.			
Yaşam alanlarının büyük olabilmesi için banyo ve mutfaklar küçük tutulmuştur.			

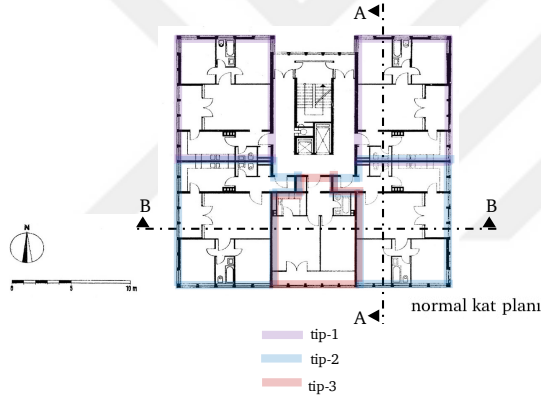
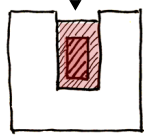
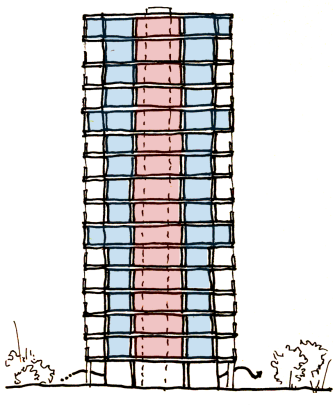
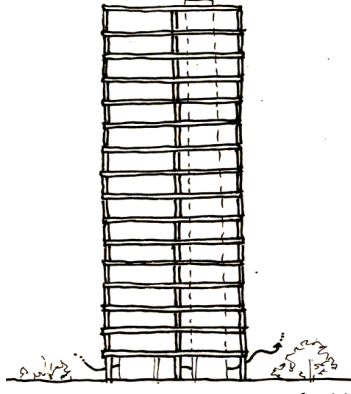
Şekil 4.25 5 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

6 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Batningallee 7		
Kat sayısı	16		
Daire sayısı	73		
Daire tipi	2 (36 ve 92 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Bir görevli dairesi bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Johannes Hendrik van den Broek, Jacob Berend Bakema
		Peyzaj Mimarı	Gustav Lüttge, Pietro Porcinai
			
			
			vaziyet planı
			görsel

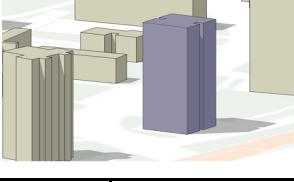

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı-2</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
 <p>normal kat planı-1</p>		<p>Çekirdek sayısı</p> <p>2</p>	
<p>tip-1</p> <p>tip-2</p>		<p>Girişler</p> <p>1 adet (Tüm girişler bloğun merkezindeki merdiven ile sağlanır.)</p>	
 <p>B-B kesiti</p>		 <p>A-A kesiti</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>Blokdaki daireler yarım kat yüksekliği farkla şaşırtmalı biçimde, iki seviyeli olarak yerleştirilmiştir.</p> <p>48 üç odalı, 24 tek odalı ve bir görevli dairesi olmak üzere 73 daire bulunmaktadır.</p> <p>Yalnızca altı katta dairelere ulaşımın sağlandığı koridor bulunmaktadır. Her bir koridor 8'i üç odalı, 4'ü tek odalı olan toplam 12 daireye hizmet vermektedir.</p>			

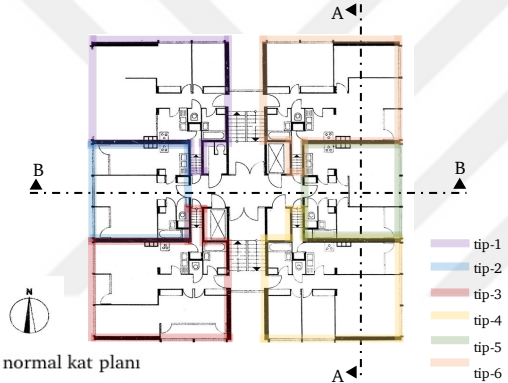
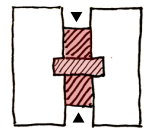
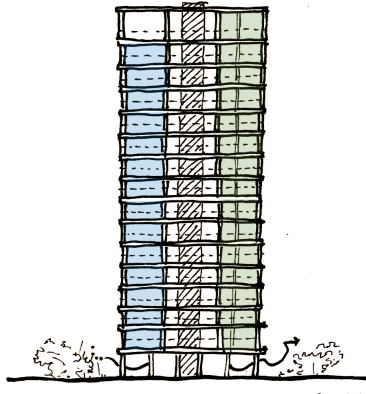
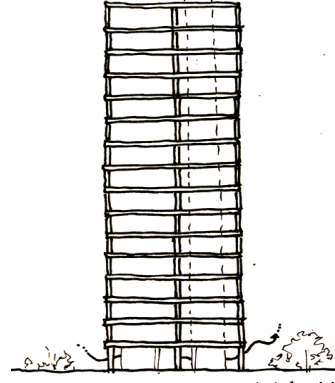
Şekil 4.26 6 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

7 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Battingallee 9		
Kat sayısı	16		
Daire sayısı	76		
Daire tipi	6 (yaklaşık 42 ve 71 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Bir görevli daire, çamaşırhane ve depolama alanları bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Gustav Hassenpflug
		Peyzaj Mimarı	Gustav Lüttge, Pietro Porcinai
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

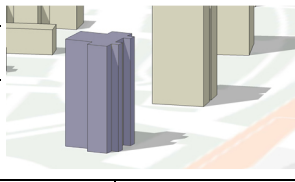

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı</p> <p>tip-1 tip-2 tip-3</p>		 <p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p>	
Çekirdek sayısı	1	Girişler	1 adet (Tüm girişler bloğun merkezindeki merdiven ile sağlanır.)
 <p>A-A kesiti</p>		 <p>B-B kesiti</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>Her katta beş daire bulunur. Kuzey, doğu ve batı cephelerinde ikişer ve güney cephede ise üç daire bulunmaktadır.</p> <p>Zemin katta sirkülasyon alanları dışında kapıcı daire, çamaşırhane, bisiklet ve bebek arabaları için ayrılmış bir bölüm ve depo bulunmaktadır.</p>			

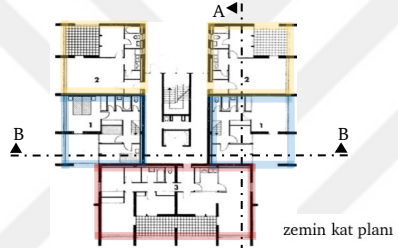
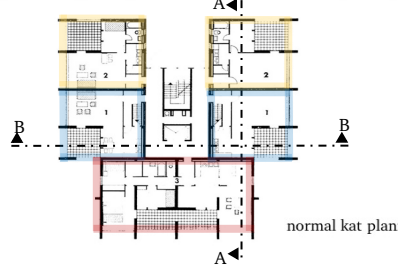
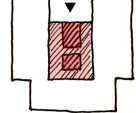
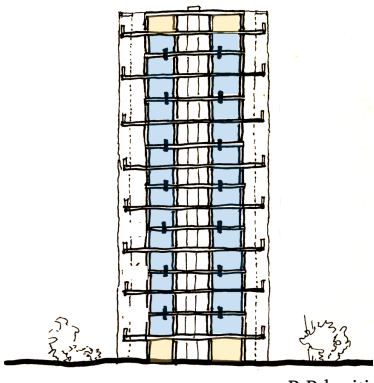
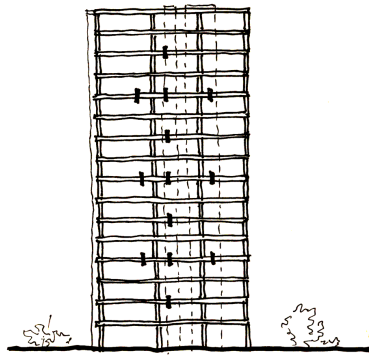
Şekil 4.27 7 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

8 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Batningallee 11-13		
Kat sayısı	16		
Daire sayısı	87		
Daire tipi	7 (45 ile 62 m ² aralığında)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Çamaşır odası ve depolama birimleri bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Raymond Lopez, Eugene Beaudouin
		Peyzaj Mimarı	Gustav Lüttge, Pietro Porcinai
			
			
		vaziyet planı	
		görsel	

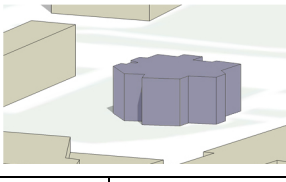
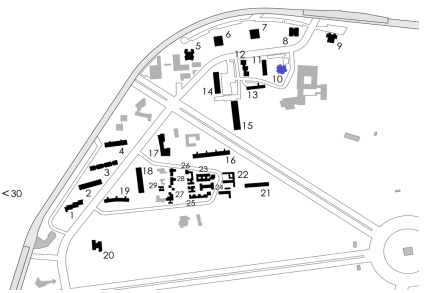

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>normal kat planı</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
Çekirdek sayısı	2	Girişler	2
 <p>B-B kesiti</p>		 <p>A-A kesiti</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>31 adet 45 m², 56 adet 62 m² olmak üzere 87 daire bulunmaktadır. Köşe dairelerin iki farklı girişi bulunmaktadır.</p> <p>En üst katta üç, diğer her katta ise altı adet daire yer almaktadır ve orta daireler ile köşe dairelerin girişleri arasında yarım kat yükseklik farkı bulunmaktadır.</p>			

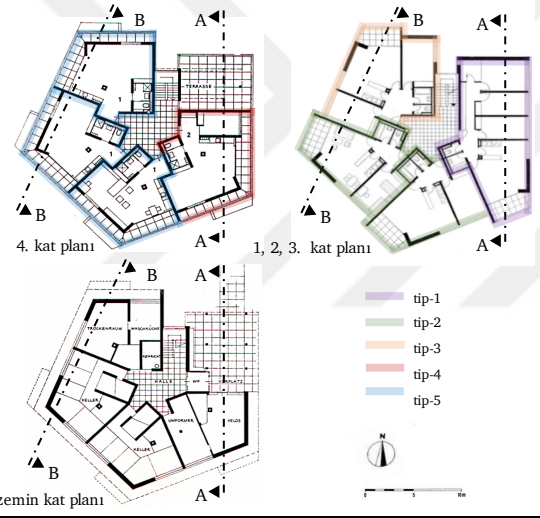
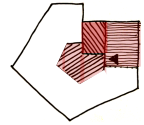
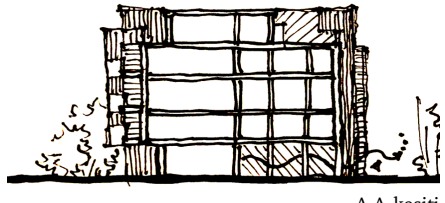
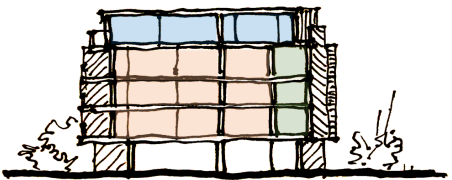
Şekil 4.28 8 No'lu blok (Planlar ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

9 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Batningallee 16		
Kat sayısı	16		
Daire sayısı	61		
Daire tipi	3 (46, 84 ve 93 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ek birim bulunmamaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Hans Schwippert
		Peyzaj Mimarı	Gustav Lüttge, Pietro Porcinai
			
		vaziyet planı	
		görsel	

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
			
		Çekirdek sayısı	1
		Girişler	1 adet (Tüm girişler bloğun merkezindeki merdivenle sağlanır.)
			
		A-A kesiti	
Genel açıklama			
Merkezi bir iç dağılıma sahip yapıda daireler "U" biçimindeki ana çekirdek çevresine yerleştirilmiştir. Üç farklı büyüklükte ve tipteki dairelerin çeşitliliği cephe hareketlerinde görülebilmektedir.			
4 odalı - tek katlı 8 daire (93 m ²), 3 odalı - iki katlı 26 daire (84 m ²) ve 1 odalı - tek katlı 25 adet daire (46 m ²) bulunmaktadır.			
Zemin katta daireler bulunması sebebiyle bu katta herkesin kullanımına açık bir geçiş bulunmamaktadır.			

Şekil 4.29 9 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

10 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Battingallee 12		
Kat sayısı	5		
Daire sayısı	16		
Daire tipi	5 (115, 105, 100, 90, 75 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Teknik birimler ve ortak odalar bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1956	Mimar	Otto H. Senn
		Peyzaj Mimarı	Wilhelm Hübotter, C. Th. Sörensen
			
			
			vaziyet planı
			görsel

Plan ve kesit özellikleri			
			
<p>4. kat planı</p> <p>1, 2, 3. kat planı</p> <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2 tip-3 tip-4 tip-5</p> <p>N</p>		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
Çekirdek sayısı	1	Girişler	1 adet (Doğuda bir giriş fuayesi yer alır.)
		A-A kesiti	
		B-B kesiti	
Genel açıklama Beşgen planlı yapı zemin, 3 normal kat ve teraslı bir üst kattan oluşmaktadır. Zemin kat hariç tüm katlarda, merkez etrafına yerleştirilmiş dörder daire bulunur. Merdiven boşluğunun bulunduğu kuzey kenarından yapının merkezine, kullanılan cam malzeme ile doğal ışık sağlanmaktadır. Zemin katta bir giriş fuayesi, teknik mekanlar ve ortak odalar yer almaktadır. Bu katta daire bulunmamaktadır.			

Şekil 4.30 10 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

20 No'lu Blok			
Tip-3			
Adres	Klopstockstraße 2		
Kat sayısı	17		
Daire sayısı	160		
Daire tipi	5 (32 ve 42 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Bir restoran, teknik birimler ve ortak odalar yer almaktadır.	
İnşa tarihi	1955	Mimar	Klaus Müller-Rehm, Gerhard Siegmann
		Peyzaj Mimarı	Hermann Mattern, René Pechere
			vaziyet planı
			görsel

Plan ve kesit özellikleri			
		Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)	
normal kat planı			
<p> ■ tıp-1 ■ tıp-3 ■ tıp-5 ■ tıp-2 ■ tıp-4 ■ tıp-6 </p>		Çekirdek sayısı	1
		Girişler	1 adet (Bloğa giriş bloğun merkezinde yer alan çekirdek ile sağlanır.)
B-B kesiti		A-A kesiti	
<p>Genel açıklama</p> <p>Tüm daireler tek kişinin veya küçük ailelerin yaşabileceği biçimde tek odalı tasarlanmıştır. Her dairenin küçük bir balkonu bulunmaktadır.</p> <p>"Z" şeklinde bir kat planına sahip bloğun 1 ve 16. katlarının tümünde 10'ar daire bulunur. Bu dairelerin 8 tanesi 32, 2 tanesi ise 42 m²'dir.</p> <p>Zemin katta bir restoran bulunur. Bu katta daire yoktur.</p>			

Şekil 4.31 20 No'lu blok (Planlar için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

4.5 Tip-4 Blok İncelemeleri

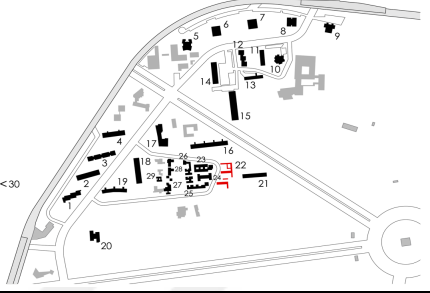
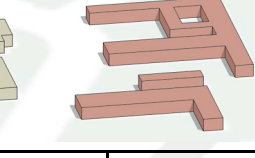

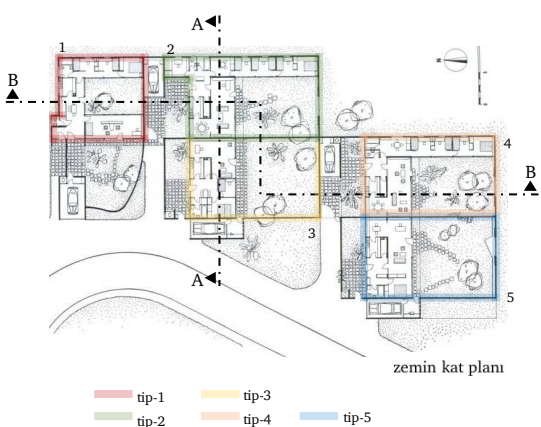
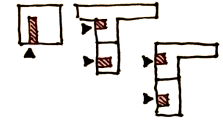

Tip-4 konut blokları tip-1, tip-2 ve tip-3'ten tamamen farklı biçimde, tek ve iki katlı, en fazla dört dairesi olarak planlanmış basit kurgulu yapılardır. Her birinin kendine ait bahçesi, araç park alanı ve neredeyse tamamının bir iç avlusu bulunmaktadır. Komşuluk ilişkileri, sosyal sınırlar çerçevesinde kurgulanmış ve mahremiyetin korunabilmesi adına yüksek bahçe duvarları ile komşu ve sokak sınırları planlamanın önemli bir parçası haline almıştır. Öyle ki yüksek bahçe duvarları sebebiyle yerinde yapılan bir inceleme ile bu konut yapıları hakkında yeterli görsel bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır.

TIP-4		No	Adres	Vaziyet şeması	3B	Görünüş	Mimar/mimarlar	kat sayısı	daire sayısı	daire tipi
22	Handelallee 26-34				Eduard Ludwig Berlin	1	5	5		
23	Handelallee 33-39				Arne Jacobsen Kopenhag	1	4	2		
24	Handelallee 29 ve 41				Gerhard Weber Frankfurt	1	2	1		
25	Handelallee 43-47				Alois Giefer, Hermann Mackler Frankfurt	1	3	2		
26	Handelallee 49-53				Johannes Krahn Frankfurt	1	3	2		
27	Handelallee 59 / 59A				Wolf von Möllendorf Sergius Ruegenberg Berlin	1	1	1		
28	Handelallee 55 ve 57				Sepp Ruf Münih	1	2	1		
29	Klopstockstraße 25 ve 27				Günter Hönow Berlin	1	1	1		

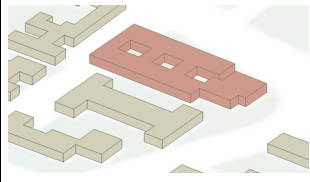
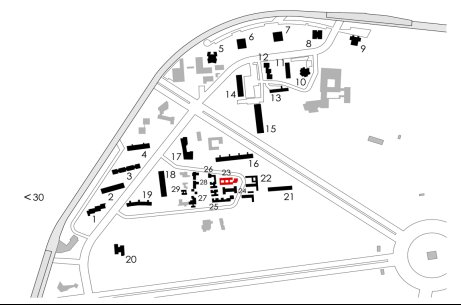

Şekil 4.32 Tip-4 bloklara ait tablo (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

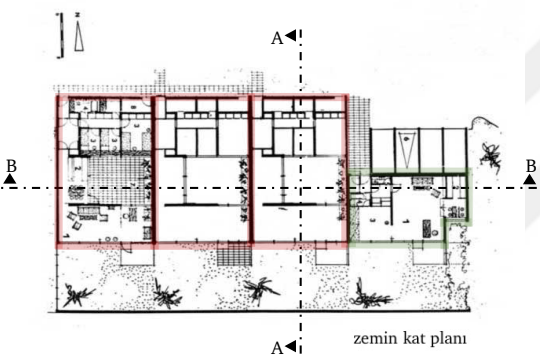
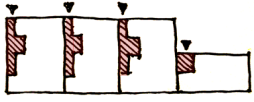
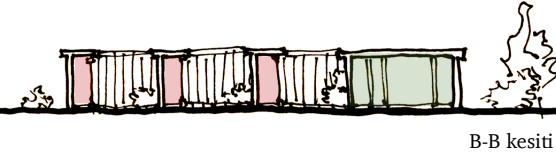
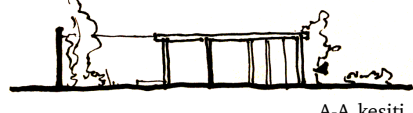
Tüm tip-4 konut yapıları bölgenin Altonaer Strasse ile ikiye ayrılan güney parçasında yer Handelalle çevresinde bulunmaktadır. Kat sayıları sebebi ile konutların birbirlerine olan yakınlıkları diğer yapıların aralarında olandan

oldukça azdır. Aynı bölgede yer almaları ve yerleşim biçimleri ile oluşturdukları çizgisel bir aralıkları sakin ve düzenli bir sokak düzeni oluşturmuştur. Bahsedilen tüm bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, dört tip blok çeşidi arasında “Yarının Kenti” mesajlarının en çok hissedildiği ve Oswin’in çizimleri ile işaret ettiği konut birimleri, tip-4 şeklinde ifade edilen yapılar olmuştur. (Şekil 4.19)

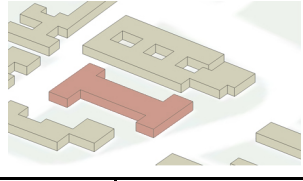

22 No'lu Blok					
Tip-4		Handelallee 26-34			vaziyet planı
Adres	Handelallee 26-34				
Kat sayısı	1				
Daire sayısı	5				
Daire tipi	5 (128 ile 200 m ² aralığında)				
İşlev değişikliği var mı?			Hayır		
Konut dışı birimler		Her dairenin garajı bulunmaktadır.			görsel
İnşa tarihi	1957	Mimar	Eduard Ludwig		
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer		
Plan ve kesit özellikleri					
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2 tip-3 tip-4 tip-5</p>			Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)		
Çekirdek sayısı		Yok		Girişler	5 adet (Tüm yapıların özel bahçe ve daire girişi bulunmaktadır.)
 <p>A-A kesiti</p>					
 <p>B-B kesiti</p>			Genel açıklama Tek katlı ve müstakil daireler özel bahçelere sahiptir. Plandaki numaralandırma sistemine göre daireler sırasıyla 200, 185, 128, 170 ve 128 m ² den oluşmaktadır.		

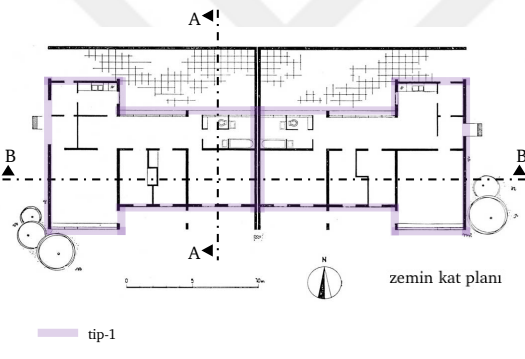
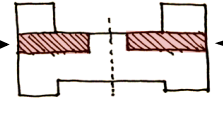

Şekil 4.33 22 No'lu blok (Plan için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

23 No'lu Blok			
Tip-4			
Adres	Handelallee 33-39		
Kat sayısı	1		
Daire sayısı	4		
Daire tipi	2 (80 ve 140 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ortak bir otopark bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1957	Mimar	Arne Jacobsen
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
			

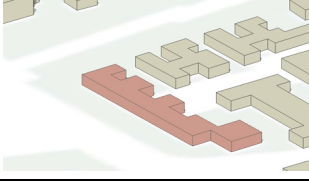
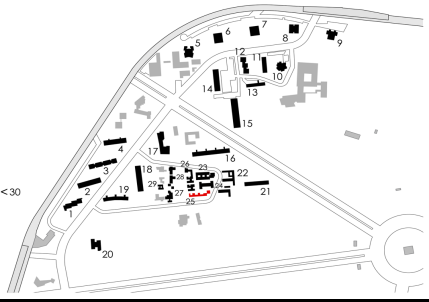

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
Çekirdek sayısı	Yok	Girişler	4 adet (Tüm yapıların özel bahçe ve daire girişi bulunmaktadır.)
 <p>B-B kesiti</p>		 <p>A-A kesiti</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>Yapı, üçü 140 m², bir tanesi ise yaklaşık 80 m² olan 4 müstakil, bitişik evden oluşmaktadır.</p> <p>Tüm salonlar güneye ve yapının yine güneyi boyunca uzanan büyük bahçeye bakmaktadır. Bahçe kullanımı ayırıcı elemanlarla bölünmüştür. Bahçenin komşu parsel ile ayrılabilmesi için ise yüksek bir duvar kullanılmıştır.</p> <p>Yapının kuzey cephesinde ve diğerlerinden daha küçük olan yaşam biriminin girişi ile bitişik, dört araçlık bir otopark alanı bulunmaktadır.</p>			

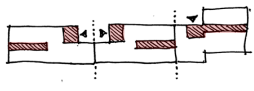
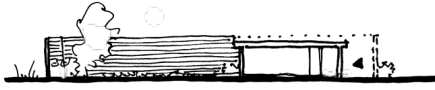
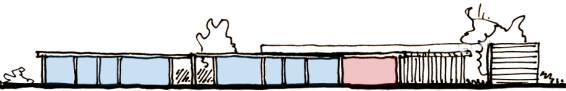
Şekil 4.34 23 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

24 No'lu Blok			
Tip-4			
Adres	Handelallee 29 ve 41		
Kat sayısı	1		
Daire sayısı	2		
Daire tipi	1 (148 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Açık ve kapalı garaj bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1957	Mimar	Gerhard Weber
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
		vaziyet planı	
		görsel	

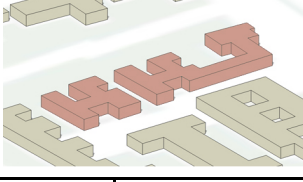
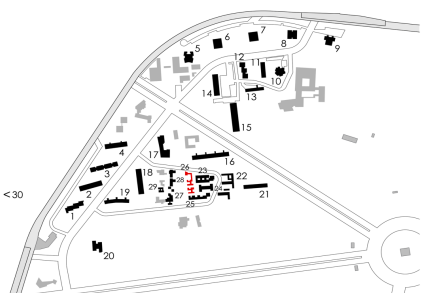

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
Çekirdek sayısı	Yok	Girişler	2 adet (Her yapının özel daire girişi bulunmaktadır.)
 <p>A-A kesiti</p>		<p>B-B kesiti</p> 	
		<p>Genel açıklama</p> <p>Planlama kararları açısından birbirinin aynı olan bu iki bitişik ev bir salon, üç yatak odası, banyo ve mutfaktan oluşmaktadır.</p> <p>"T" biçimindeki planların büyük bir çıkıntı oluşturduğu bölümde mutfaklar yer almaktadır. Mutfak evin kontrol alanı olarak düşünülmüştür.</p> <p>Yaşam alanları güneyde bulunan bahçelere bakmaktadır. Kuzeyde ise yine nispeten daha küçük bir avlu-bahçe ile garaj yer almaktadır.</p>	

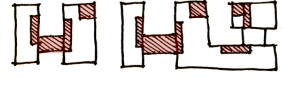
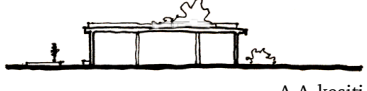
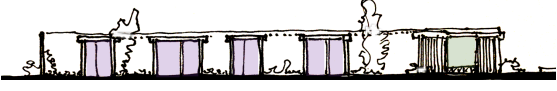
Şekil 4.35 24 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

25 No'lu Blok						
Tip-4					vaziyet planı	
Adres	Handelallee 43-47					
Kat sayısı	1					
Daire sayısı	3					
Daire tipi	2 (142 ve 172 m ²)					
İşlev değişikliği var mı?			Hayır			
Konut dışı birimler		Her dairenin girişi ile yan yana bir adet garajı bulunmaktadır.				
İnşa tarihi	1957	Mimar	Alois Giefer, Hermann Mackler			
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer			
					görsel	

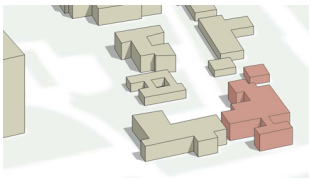

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2</p>	Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)		
	Çekirdek sayısı	Yok	Girişler
 <p>A-A kesiti</p>			
 <p>B-B kesiti</p>			
<p>Genel açıklama</p> <p>Yapılann üçü de güneye bakmaktadır. Tüm yapılar salonlarından erişilebilen büyük bahçelere sahiptir.</p> <p>Planlamada giriş, mutfak, banyo ve gömme dolap ünitesi kuzeyde, diğer yaşama alanları ise güneyde bulunmaktadır.</p> <p>Batıda yer alan, aynı plan kurgusuna sahip daireler 172 m² büyüklüğündedir ve birer küçük avluya sahiptir.</p> <p>Doğuda bulunan daire ise 142 m²'dir ve bir avlusu bulunmamaktadır.</p>			

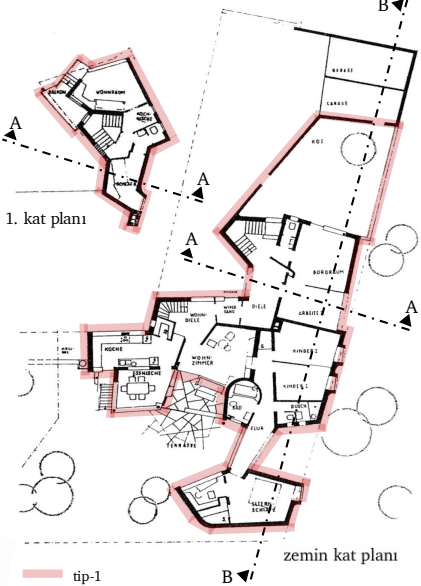

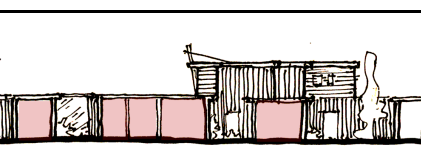
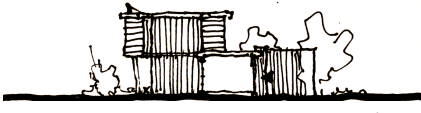
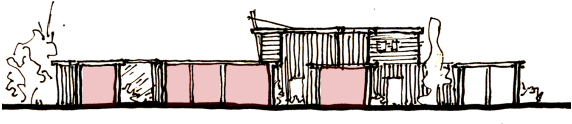
Şekil 4.36 25 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

26 No'lu Blok						
Tip-4					vaziyet planı	
Adres	Handelallee 49-53					
Kat sayısı	1					
Daire sayısı	3					
Daire tipi	2 (153 ve 165 m ²)					
İşlev değişikliği var mı?			Hayır			
Konut dışı birimler		Her dairenin bir garajı bulunmaktadır.				
İnşa tarihi	1957	Mimar	Johannes Krahn			
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer			
						görsel

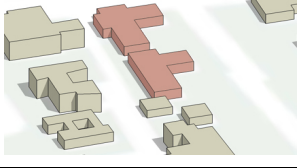

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1 tip-2</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
Çekirdek sayısı	Yok	Girişler	3 adet (Her yapının özel daire girişi bulunmaktadır.)
 <p>A-A kesiti</p>			
 <p>B-B kesiti</p>		<p>Genel açıklama</p> <p>Bu yapı grubu üç adet tek katlı müstakil evden oluşmaktadır ve "H" biçiminde kat planları bulunmaktadır.</p> <p>Arazinin güneyinde bulunan iki birim plan karanlık bakımından birbirinin aynısıdır. Bu birimlerin kuzeyinde yaşam, güneyinde ise uyku alanları konumlandırılmıştır.</p> <p>Arazinin kuzeyindeki yer alan birim ise plan bakımından diğerlerinin 90 derece döndürülmüş halindedir.</p> <p>Güneyde bulunan iki yapıya ait ikişer adet avlu-bahçe bulunurken kuzeydeki yapıda yalnızca batı duvarına dek uzanan, bir adet bahçe bulunmaktadır.</p>	

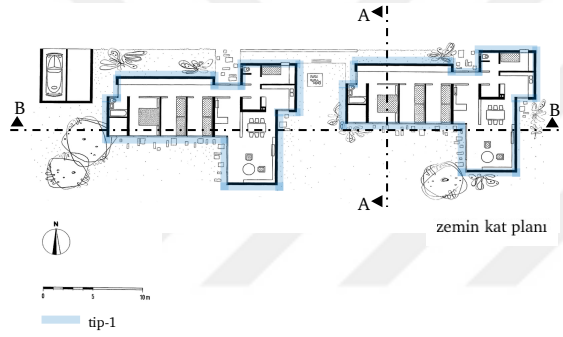
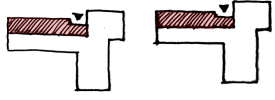

Şekil 4.37 26 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

27 No'lu Blok			
Tip-4			
Adres	Handelallee 59 / 59A		
Kat sayısı	1		
Daire sayısı	1		
Daire tipi	1 (yaklaşık 390 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		İki araçlık bir garaj bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1958	Mimar	Wolf von Möllendorff, Sergius Ruegenberg
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
			
			vaziyet planı
			görsel

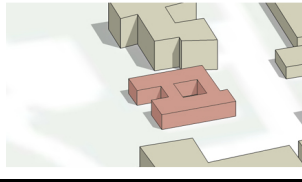

Plan ve kesit özellikleri			
			
Çekirdek sayısı	2	Girişler	1 adet (Doğuda bir giriş terası bulunur.)
			
		<p>Genel açıklama</p> <p>Başlangıçta üç adet müstakil ev olarak düşünülmüş yapı grubundan yalnızca bir tanesi inşa edilebilmiştir.</p> <p>Dik açılardan uzak bir planlama ve hacimsel kurgu söz konusudur. Diğer sergi yapılarından oldukça farklı, organik bir mimari tasarım anlayışı gözlenmektedir.</p> <p>Planlama kararları alınırken güneşin gün içindeki hareketleri esas alınmış ve odaların yerleşimlerinde etkili olmuştur. Yapının mimarları, bir konut birimini tasarlarlarken, o ailenin günlük rutinine göre hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur.</p>	

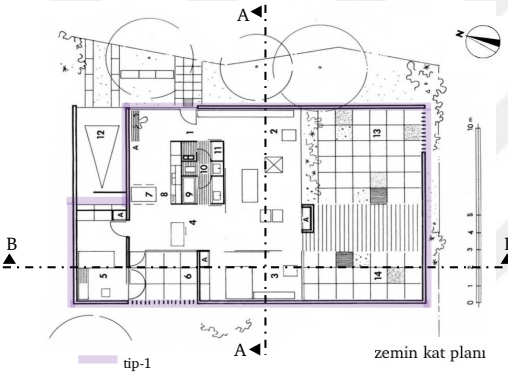
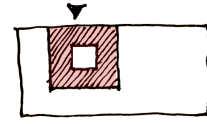
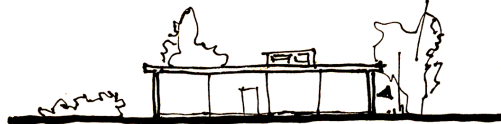

Şekil 4.38 27 No'lu blok (Plan için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, yapı fotoğrafı yazar tarafından 2019'da çekilmiştir. Çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

28 No'lu Blok			
Tip-4			
Adres	Handelallee 55 ve 57		
Kat sayısı	1		
Daire sayısı	2		
Daire tipi	1 (145 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Ortak bir garaj ve her yapıya ait kısmi bodrumlar bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1957	Mimar	Sepp Ruf
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
			

Plan ve kesit özellikleri			
 <p>zemin kat planı</p> <p>tip-1</p>		<p>Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)</p> 	
Çekirdek sayısı	Yok	Girişler	2 adet (Her yapının özel daire girişi bulunmaktadır.)
 <p>B-B kesiti</p>		 <p>A-A kesiti</p>	
<p>Genel açıklama</p> <p>Bu yapı grubu tek katlı, "L" plan şemasına sahip ve geleneksel tarzda iki adet müstakil evden oluşmaktadır.</p> <p>Evlerin güneyinde yer alan çıkıntı olarak tarif edilebilecek bölüm oturma alanıdır ve bahçeye bakmaktadır. Oturma alanı dışında dörder yatak odası, ikişer tuvalet ve bir mutfak bulunmaktadır.</p>			

Şekil 4.39 28 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

29 No'lu Blok			
Tip-4			
Adres	Klopstockstraße 25 ve 27		
Kat sayısı	1		
Daire sayısı	1		
Daire tipi	1 (yaklaşık 115 m ²)		
İşlev değişikliği var mı?		Hayır	
Konut dışı birimler		Bir garaj bulunmaktadır.	
İnşa tarihi	1957	Mimar	Günter Hönow
		Peyzaj Mimarı	Otto Valentin, Ernst Cramer
			
			
			vaziyet planı
			görsel

Plan ve kesit özellikleri			
	Plan şeması (giriş ve sirkülasyon)		
	Çekirdek sayısı	Yok	Girişler 1 adet (Doğu cephesinde yer alır.)
			
		A-A kesiti	
		B-B kesiti	
Genel açıklama			
Bu yapı, Otto Bartning önderliğinde yapılan ve genç mimarların katılım sağladığı bir yarışmanın sonucunda inşa edilmiştir. Basit bir mimari programı olan, tek katlı müstakil evde kompakt çözümler uygulanmıştır.			
Tuvalet, banyo ve mutfakın yer aldığı bir merkez ve bu merkezin üzerinde bir çatı penceresi bulunmaktadır.			
Açık bir plan şemasına sahip bu yapıda iki oda bulunmaktadır. Büyük yatak odası açılır-kapanır paneller ile oturma alanından ayrılmaktadır.			

Şekil 4.40 29 No'lu blok (Plan ve yapı fotoğrafı için <https://hansaviertel.berlin> kaynağından yararlanılmış, çizimler yazar tarafından oluşturulmuştur.)

5

SONUÇ VE ÖNERİLER

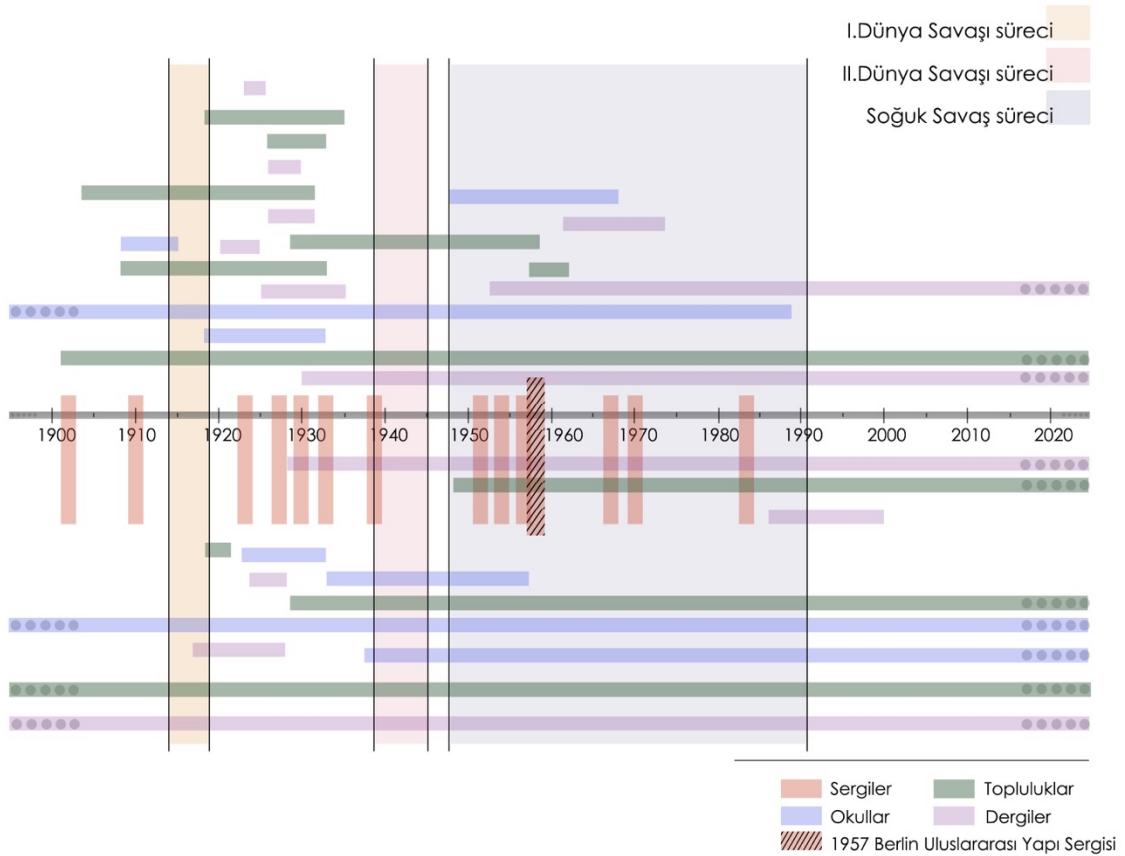
Mimarlık mesleği, doğasında olan sorgulama, tartışma ve diyalog gereği, mimari birikim ve mimari üretimler üzerinden devamlı ve aralıksız biçimde doğru olana ilgi çekmek, “yeni” olana duyulan kaygıyı azaltmak adına çalışmalarını ile topluma katkı sağlamaya çabalamıştır. Bu çalışmada da öncelikli olarak “geleceğin toplumu” konusunu merkezine almış mimari faaliyetler, konut çerçevesinde incelenmiş ve görülmüştür ki, mimarlık, gelecek adına söylenebilecek sözlerin sınırlarının sağlıklı biçimde çizilebildiği, fikirlerin uygulanabilirliğinin tartışmaya açılabilirdiği, ispat gücü en yüksek yollardan biridir. Ayrıca, günümüze dek yapılagelmiş bu tip mimari faaliyetlerdeki konuta verilen önem “mimarlık-konut-toplum” üçgeninin reddedilemez gerçeklikteki ilişkisini açıklamaktadır.

Mimari tasarımın kuvveti ve etkisinin peşinde yapılan araştırmalar ile mimarlığın bu sürecinin disiplinler arası karakterde, birçok ortamın iş birliği ile gelişim gösterdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu sebeple mesleğin konuşulduğu, tartışıldığı ve üretime giden yolların inşa edildiği ortamlar üzerinde durulmuş, çeşitli dergi, topluluk ve okullara daha detaylı bir bakışla yaklaşmıştır.

Kaynaklarda sıkça karşılaşılan bu oluşumların asıl ve dolaylı amaçları yolunda varoluşlarından yok oluşlarına dek yapılan incelemeler, çalışmanın kurgusu gereği oluşturulmuş başlıklar altında (dergiler, topluluklar ve okullar), kendi içlerinde ve gruplar arası destekleyici, ilham veren, karşıt tavırda ilişkileri bulunmaktadır. Bu yönde yapılan dergi odaklı incelemeler ile özellikle dünya savaşları, ideolojik ve toplumsal çatışmaların etkilerinin derin biçimde hissedildiği Almanya, Hollanda, İsviçre ve Fransa gibi ülkelerde yayınlanmış dergilerin ömürlerinin uzun sürmediği, varlıklarını iki ila on yıl gibi kısa sürelerde koruyabilmiş dergilerin çoğunun Adolf Hitler’in iktidara gelmesi ile başlayan baskıcı iktisadi hareketler sebebiyle yayınlarına son vermiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Yine bu ülkelerde yayınlanmış olan dergilerin, bir mesleki iletişim ve örgütlenme platformu olarak, dönemin baskı ve kısıtlamaları karşısında mimarlığın muhalif karakterini

yansıtmakta daha etkili olduğu görülmüştür. ABD ve İtalya gibi dünya savaşlarından diğer dünya ülkelerine göre daha az etkilenmiş, dönemin etkilerin göreceli olarak daha az hissedildiği coğrafyalarda yayınlanan mimarlık dergileri ise daha uzun süre yayın yapabirmiştir. Çalışmada topluluklar olarak tanımlanan platformlar ise işleyişleri, kuruluş amaçları ve mesleğe olan katkıları yönünden çeşitlilik gösterse de yine mimarlığın örgütlü hareketle sağladığı yaratıcı düşünce ortamı noktasında birleşmektedir. Dergiler gibi topluluklar da aynı düşünce etrafında toplanmış meslektaşların birlikte hareketine olanak sağlayan ortamlar olarak karşıt, destekleyici ve devamlılık ilişkileri içerisinde bulunmaktadır. Özellikle Almanya’da kurulmuş olan ortak siyasi ve mesleki düşüncelerde buluşmuş meslektaşların oluşturduğu toplulukların varoluş süreçleri için, dergi incelemelerinde de karşılaşılmış olan, I. ve II. Dünya Savaşları dönemleri önemli kırılma noktalarını tarif etmektedir. Ayrıca bu platformların tezde incelenen diğer ortamlar olan dergiler, sergiler ve okullar ile ilişkilerinin çeşitliliği de ilgi çekicidir. Örneğin, Deutscher Werkbund adlı dernek 1927’de düzenlenen Stuttgart “Die Wohnung” sergisinin düzenleyicilerinden biri olmuş ve serginin yarattığı etki sebebiyle, örnek alındığı veya karşıt düşüncelerin dile getirildiği, farklı karakterlerdeki çeşitli topluluğun oluşumuna etki etmiştir. Okullar başlığı altında incelenen ortamlar, diğerlerinde de görüldüğü gibi, yaşanan döneme hâkim olan iktisadi gücün gölgesinde mimarlığın öğretilmesi ve geliştirilmesi adına çalışmıştır. Kavramsal olarak bakıldığında, okulların birincil eylemi olan eğitimin, sorgulama ve tartışma ile yeni ve muhalif düşünceye uzanan bir ilişkiler sistemi içerisinde bulunduğu söylenebilir. Bu sebeple baskıcı ve kısıtlayıcı otoritelerin, kontrol edemeyeceği bir topluluğa yarar sağlayabilecek bu karakterdeki topluluklara olan karşı tutumu şaşırıcı değildir. Çalışmada yer alan mimarlık ve tasarım okullarının çoğu da bahsedilen otorite etkilerine maruz kalmış ve eğitimcilerinin, dolayısı ile eğitim anlayışlarının, farklı ülkelere göçü ile karşılaşmıştır. Farklı coğrafyalardan gelen eğitim sistemleri ve göç alan bölgenin kültürü ile yeni ve farklı okullar ortaya çıktığı gibi bilgi birikiminin göçü sebebiyle de önemli bir mimari iletişim söz konusu olmuştur.

Çalışma kapsamında yer alan dergiler, sergiler, topluluklar ve okullara tarihsel çerçevede bir bütün olarak bakıldığında 1920'lerden başlayan ve 1930'larda üst seviyeye ulaşmış bir yoğunluk görülmektedir. (Şekil 5.1) Dünya savaşlarının ve bunlar gibi önemli çevresel faktörlerin etkisindeki mimari tasarım ortamlarının özellikle II.Dünya Savaşı sonrası daha uzun süre varlık gösterebildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 5.1 Mimari tasarımı destekleyici ortamlar-zaman grafiği (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Yapı sergileri mimari tasarıma verdiği desteğin fiziki boyutları düşünüldüğünde “destekleyici” sıfatı ile bahsedilen ortamlar arasında daha farklı ve güçlü bir konumda yer almaktadır. Çalışmada yapı sergilerinin mimarlığa ve özellikle konuta olan yaklaşımlarını anlayabilmek adına farklı karakterleri olsa da “gelecek” üzerine kurulan fikirleri ile yakınlık gösteren on dört serginin üzerinde durulmuştur. Ayrıca yapı sergilerinin gerçekleştirildiği zaman ve coğrafyanın önemini sorgulamak amacıyla, seçkinin hazırlanması sürecinde bahsedilen özelliklerin çeşitliliğine önem verilmiştir. 20.yüzyılın heyecanlı mimarlık

ortamında var olmuş çoğunlukla radikal ve tartışma yaratan konut hareketleri olarak nitelendirilen bu yapı sergileri, düzenleyicileri, temaları, katkıları ve konut üretimleri ile yakından incelenmiştir. Tarihsel sıra ile incelemeleri yapılmış olan bu yapı sergilerinin her biri için, gördükleri ilgilerde farklılıklar bulunmasına rağmen, yeni olana duyulan heyecanın dile getirildiği ve toplumsal gelişime katkı sağlamak amacıyla oluşturulduğu söylenebilir.

Çok yönlü veri sağlayabileceği düşüncesi ile çalışmanın yoğunlaştırıldığı mimarlık ortamı olan 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi'nin incelemelerine, Berlin kentini siyasal-iktisadi değişimleri ile anlamak adına araştırmalar yapılarak başlanmış ve kentin geçmişinin konut özelliklerine yansımaları görülmüştür. Karşılaşılan yıkımlar ve iktisadi değişimler konut ihtiyacı ve bölgesel yapılaşma çalışmalarını direkt olarak etkilemiş, kentin toplumsal karakterini şekillendirdiği gibi konut elde etme biçimlerine de yön vermiştir.

Berlin'in yaşamış olduğu tüm süreçlerin hissedildiği Hansaviertel, fiziksel ve toplumsal değişimleri ile kentin küçük bir kopyası durumundadır. Tüm çevresel etkilerin görülebildiği bir bakış ile Berlin'e yaklaşarak ve Hansaviertel araştırmalarının bu bütünde yorumlanmasıyla bölgenin kent ile gösterdiği benzer karakter ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın detaylandırıldığı Hansaviertel konut yapıları incelemelerinde bloklarının en belirgin şekilde birbirinden ayrıldığı noktanın biçimsel özellikleri olduğu görülmüş ve bu bloklar tip-1, tip-2, tip-3 ve tip-4 olarak gruplandırılmıştır. Gruplara ayrılarak üzerinde durulan bu blokların sergi kararlarını destekleyen bir hassasiyetle bölgenin coğrafi özelliklerine göre konumlandırıldığı görülmüştür. Tip-3 olarak adlandırılan yüksek katlı konut blokları bölgenin kuzeyinde tren yolu hattı boyunca, Tip-1 bloklar ise bölgenin doğusunda yer alan tren yoluna benzer açılar ile yerleştirilmiştir. Bu iki tip bloğun Hansaviertel'deki sergi yapılarının sınırını tutan ve hattın iç kısımlara etkisini azaltmaya çalışan bir görevi bulunmaktadır. Ayrıca tek veya iki katlı konut bloklarından oluşan Tip-4 bloklar yerleşimin orta bölümlerine konumlandırılmış ve diğer büyük bloklar ile çevrelenmiş durumdadır. Böylece boyutlarının küçük ve konut sakini sayısının az olması özelliklerinin olası çevresel etkiler sebebiyle bir dezavantaja dönüşmesinin

önüne geçilmiştir. Özellikle Tip-1, 2 ve 3 konut blokları zemin katlarında bulunan geniş geçiş alanları, gösterişsiz yapı girişleri, ortak kullanım mekanlarının yine bu katta yer alması ile yerleşimin yeşil alanla olan ilişkisi eşit ve özgür tutulmaya çalışıldığı gibi bu şekilde mahremiyetin sağlanabilmesine de özen gösterilmiştir.

Sergi yapılarının zemin kat kullanımları üzerinden yapılan incelemeler sonucu bu katların %56,6 konut, %30 geçiş alanı, %16,6 ticari olan ve %36,6 ise yapıya ek birim olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. (Tablo 5.1) Bir ve iki katlı konut yapıları olan tip-4 blokların tümü, zemin kat ve bahçe kullanımını işlevsel bir yakınlıkta tutmuştur. Bir, iki veya üç ailenin yaşayabildiği bu blokların yapı karakterleri gereği zemin katlarında konut harici bir mekân bulunmamaktadır. Tip-2 ve tip-3 bloklar gibi yüksek katlı yapılarda bloklar arası geçişi ve yeşile ulaşımı kolaylaştıran geçişler oluşturulmuş ve diğer katlarda devam eden dairelerin ilişkilerine etkilemeyecek biçimde ek birimler yine zemin katta düşünülmüştür.

Tablo 5.1 Konut blokları-zemin kullanımı tablosu (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

ZEMİN KULLANIMI																														
BLOK TİPİ	TİP-1					TİP - 2						TİP - 3						TİP - 4												
NO	1	2	3	4	11	12	13	17	21	14	15	16	18	19	30	5	6	7	8	9	10	20	22	23	24	25	26	27	27	29
GEÇİŞ									•			•	•	•	•	•		•	•	•										
TİCARİ ALAN									•	•		•					•						•							
KONUT	•	•	•	•	•	•	•	•													•		•	•	•	•	•	•	•	•
EK BİRİM					•	•		•	•				•	•		•	•	•	•			•								

Yapılara giriş ve yapı içi ulaşım incelemeleri ile özellikle tip-1 bloklarda zemin kat da dahil olmak üzere tüm katlarda neredeyse aynı kurgunun devam ettiği ve blok dışından bir ortak çekirdek ile katlara ulaşarak yapı boyu devam eden koridorlarla dairelere girişin sağlandığı görülmüştür.

Yapılan alan incelemesi ve kapsamlı araştırmalar sonucunda, 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi için Hansaviertel'de inşa edilen yapıların hala ilk işlevlerini koruyarak kullanılabilir olduğu görülmüştür. Serginin de öngörmüş olduğu gibi, konut blokları ve çeşitli işlevdeki diğer yapılar çevreye ve kullanıcıya katkı sağlamaya devam etmektedir. Ayrıca, sergiler kapsamında yapılan araştırmalar ile görülmüştür ki, bu karakterdeki etkinlikler yaşadıkları dönemin

çeşitli sosyo-kültürel anlayışlarının ve fikirlerinin ifade edilebilmesi için mesleki bir zemin oluşturmaktadır. Batı-Almanya'nın "özgür dünya" odaklı söylemleri ve Doğu-Almanya'nın katı iktisadi ve ideolojik uygulamalarının mimarlık ortamındaki karşı karşıya gelişlerini ifade eden bu serginin bir üstünlük gösterme mücadelesi olduğu söylenebilir.

Mimari bilgi birikimi oluşturmada iş birliği, çeşitlilik, farklı tartışma zeminleri ve tasarım için ayrılan süre, geliştirici etkileri ile büyük bir öneme sahiptir. Mimari tasarımda söz konusu bu bileşenlerin varlığı ile zamanın ruhu ve idealleri yönünde doğru tasarlanmış yapıların üretilmesi kaçınılmazdır. Hansaviertel'de herhangi bir işlevsel değişikliğe uğramadan ayakta duran 1957 Berlin Uluslararası Yapı Sergisi yapılarının, altmış yılı aşkın süredir, çevresi ve sakinleri ile kurduğu ilişki göstermektedir ki; yapıların ömürleri ve kullanılabilirlikleri ile tasarımın gücü arasında görmezden gelinemeyecek, büyük bir bağ vardır. Günümüzde dahi, bölgeye rehberler eşliğinde düzenlenen geziler ile toplumun 1950'lerden beri bu yapılara -güçlü tasarıma- olan ilgisi görülmektedir. Bu durum için serginin hala devam ediyor olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

- Aigner, A. (2015). Building Exhibition, Open-Air Museum, Digital Web-Exhibit: The Vienna Werkbund Estate on Display. *Austrian History Yearbook*, 46, 68-88.
- Arü, K. A. (1970). Expo 64-65 New York, Expo 67 Montreal, Expo 70 Osaka'nın Dünyanın Geleceği İçin Düşündükleri. *Mimarlık Dergisi*, 84, 32-36.
- Aslanoğlu, İ. N. (1983). Bauhaus'a Kadar Endüstriyel Tasarım-Mimarlık İlişkileri, *Mimarlık Dergisi*, 193, 12-16.
- Bilgin, İ. (2009). Bauhaus'un Zamanı ve Yeri. A. Artun & E. Alıçavuşoğlu (Der.), *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı*. (s. 95-109). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Birkan, G. (1972). Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) Nedir? Nasıl Çalışır?. *Mimarlık Dergisi*, 106, 19-20.
- Brent, M., Grell, B. ve Holm, A. (2013). *The Berlin Reader: A Compendium on Urban Change and Activism*. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Can, N. A. (2010). *Wiessenhofsiedlung Stuttgart Üzerinden Bir Dönem Mimarlık Üretimi Okuması, YL Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi FBE, Mimarlık ABD, İstanbul*.
- Conrads, U. (1991). *20.Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar*. (S. Yavuz, Çev.) Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı.
- Çağlayan, G. (1995). Frankfurt Okulu ve Yeni Nesnelcilik Karşıtlığı. *Mimarlık Dergisi*, 262, 38-39.
- Dede, B. (2017). Amerikan Sanat ve Tasarım Okullarında Bauhaus Ruhü. *Ulakbilge*, 5 (17), 1751-1763.
- Franck, O. A. ve Domingo-Calabuig, D. (2018). Dünden Yarına: Avrupa'dan Örneklerle Dijitalleşme Çağında Dergiler. (A. Şentek, Çev.) *Mimarlık Dergisi*, 400, 49-54.
- Fulbrook, M. (2011). *Almanya'nın Kısa Tarihi*. (S. Gürses, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. (Orijinal eserin yayın tarihi 1991)
- Gürel, S. (1970). Geleceği Amaçlayan Mimari ve Uluslararası Sergi Organizasyonları. *Mimarlık Dergisi*, 84, 25-31.
- Haspel, J. ve Flierl, T. (2017). *Karl-Marx-Alle und Interbau 1957: Konfrontation, Konkurrenz und Koevolution der Moderne in Berlin*. Berlin: Hendrik Bassler Verlag.
- Heynen, H. (2011). *Mimarlık ve Modernite: Bir Eleştiri*. (N. Bahçekapılı ve R. Ögdül, Çev.) İstanbul: Versus Kitap. (Orijinal eserin yayın tarihi 1999)
- IBA Advisory Board at the BMI. (2017). *A Memorandum on the Future of International Building Exhibitions*. Berlin: MKL Druck GmbH & Co.KG.

- Jaquand, C. (1991). Hermann Henselmann, Architecte de la Stalinallee. *Architecture d'Aujourd'hui*, vol.273-278, 61-62.
- Kempe, F. (2018). Berlin 1961: Kennedy, Kruşçev ve Dünyanın En Tehlikeli Yeri. (Y. Taşkın, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011)
- Ladd, B. (1998). *The Ghosts of Berlin: Conforting German History in the Urban Landscape*, Chicago, University of Chicago Press, p.187
- Larson, M. S. (1982). 20.Yüzyıl Başlarında Mimarlık Mesleği II. *Mimarlık Dergisi*, 177, 18-20.
- Madden, D. ve Marcuse, P. (2021). *Aşırı Metalaşma Çağında Konutu Savunmak. (Ş. Geniş, Çev.) Ankara: İdealkent Yayınları.*
- Mahler, K. (1953). Internationale Bauausstellung 1956. *Bauwelt*, 35, 682.
- Marklund, C. ve Stadius, P. (2010). Acceptance and Comformity: Merging Modernity with Nationalism in the Stockholm Exhibition in 1930, *Culture Unbound*, 2, 609-634.
- Mumford, E. (2000). *The CIAM Discourse on Urbanism – 1928–1960*, Cambridge Mass. and London.
- Özer, B. (1968). Bauhaus: Dizaynlamada Rasyonalist Felsefe Üzerine Bir Deneme. *Mimarlık Dergisi*, 55, 15-25.
- Perers, M. (2001). “Bygge och Bo”: The Building and Home Exhibitions, Forerunner to the 1930 Stockholm Exhibition, *Scandinavian Journal of Design History*, 11, 74-97.
- Petz, U. (2010). City Planning Exhibitions in Germany, 1910-2010, *Planning Perspectives*, 25:3, 375-382.
- Rakowitz, G. (2016). “Bloody Modern Houses”: Werkbundsiedlung in Vienna, *Firenze Architettura*, 1, 70-75.
- Schulz, S. ve Schulz, C. G. (2008). *Das Hansaviertel Ikone der Moderne*. Berlin: Braun Publishing.
- Seylan, A. (2004). *Temel Tasarım*, İstanbul: Yem Yayın.
- Shay, A. (2010). *The Contemporary International Building Exhibition (IBA): Innovative Regeneration Strategies in Germany*, Thesis (M.C.P.), MIT, Dpt. of Urban Studies and Planning, Massachusetts.
- Tirri, L. (2007). *Wohnlabor Hansaviertel: Geschichten aus der Stadt von morgen*. Berlin: Amberpress.
- Tuna, H. B. (Der.) (2021). *Mimarlar Odası Tarihinden Portreler: Esad Suher*, İstanbul: TTMOB Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi.
- Url-1. <https://lecorbusier-worldheritage.org/en/1887-1917/>, erişim tarihi 28.03.2022.
- Url-2. <https://lecorbusier-worldheritage.org/en/unite-habitation/>, erişim tarihi 17.05.2022.

- Url-3. <https://www.epfl.ch/schools/enac/fr/recherche/services-et-plateformes/expositions-acm/bauhaus/abc-beitrage-zum-bauen-2e-serie/>, erişim tarihi 17.05.2022.
- Url-4. http://www.designhistory.org/Modern_pages/DeStijl.html, erişim tarihi 17.05.2022.
- Url-5. <https://thecharnelhouse.org/2015/03/14/stuttgart-weisenhof-1927-modern-architecture-comes-into-its-own/>, erişim tarihi 17.05.2022.
- Url-6. <https://www.bauhaus-imaginista.org/articles/3207/the-art-that-s-one-thing-when-it-s-there/de>, erişim tarihi 02.04.2021.
- Url-7. <https://berlinischegalerie.de/sammlung/unseresammlung/novembergruppe/>, erişim tarihi 02.04.2021.
- Url-8. <https://www.bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/phases/bauhaus-weimar/>, erişim tarihi 17.05.2022.
- Url-9. <https://www.mathildenhoehe-darmstadt.de/en/mathildenhoehe/artists-colony/>, erişim tarihi 17.05.2022.
- Url-10. <https://www.moma.org/collection/works/189328>, erişim tarihi 20.05.2022.
- Url-11. <https://www.bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/works/graphic-printshop/poster-for-the-1923-bauhaus-exhibition-in-weimar/>, erişim tarihi 18.05.2022.
- Url-12. <https://www.moma.org/collection/works/189310>, erişim tarihi 20.05.2022.
- Url-13. <https://www.moma.org/collection/works/189321>, erişim tarihi 20.05.2022.
- Url-14. <https://www.moma.org/collection/works/189313>, erişim tarihi 20.05.2022.
- Url-15. <https://www.moma.org/collection/works/189329>, erişim tarihi 20.05.2022.
- Url-16. <https://www.lescouleurs.ch/en/journal/posts/the-le-corbusier-houses-of-the-weissenhof-estate>, erişim tarihi 18.06.2022.
- Url-17. <https://www.werkbundsiedlung-wien.at/ausstellung-1932/staedtebauliches-konzept>, erişim tarihi 15.05.2022.
- Url-18. https://www.wikiwand.com/de/Werkbundsiedlung_Wien, erişim tarihi 02.04.2021.
- Url-19. https://www.wikiwand.com/de/Werkbundsiedlung_Wien, erişim tarihi 02.04.2021.
- Url-20. https://architekten-portrait.de/konstanty_gutschow/index.html, erişim tarihi 19.03.2022.
- Url-21. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Baudenkmal_Constructra-Block_in_der_Südstadt_Hannover_IMG_7868.jpg, erişim tarihi 19.03.2022.

- Url-22. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_183-F0413-0013-001,_Berlin,_Karl-Marx-Allee,_Deutsche_Sporthalle.jpg, erişim tarihi 02.03.2022.
- Url-23. <https://sv.wikipedia.org/wiki/H55-utställningen>, erişim tarihi 10.09.2020.
- Url-24. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:H55_3.jpg, erişim tarihi 10.09.2020.
- Url-25. <https://www.arkitektuel.com/habitat-67/>, erişim tarihi 25.02.2021.
- Url-26. studio3postindustrial.wordpress.com, erişim tarihi 10.09.2020.
- Url-27. <https://architectuul.com/architecture/hejduk-tower>, erişim tarihi 22.05.2022.
- Url-28. <https://architectuul.com/architecture/iba-lutzowplatz-apartments>, erişim tarihi 05.12.2021.
- Url-29. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html, erişim tarihi 02.05.2022.
- Url-30. <https://www.berlin.de>, erişim tarihi 02.05.2022.
- Url-31. <https://www.statistik-berlin-brandenburg.de>, erişim tarihi 02.05.2022.
- Url-32. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ab/Lindholz_Plan_von_Berlin_und_Koeln_um_1660.jpg, erişim tarihi 13.04.2022.
- Url-33. <https://www.tip-berlin.de/berlin-besucher/hackescher-markt-tipps-und-sehenswertes/>, erişim tarihi 10.03.2022.
- Url-34. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:HackescheHöfe_5.png, erişim tarihi 10.03.2022.
- Url-35. <https://www.tagesspiegel.de/berlin/architekturfuehrer-fuer-die-hufeisensiedlung-dem-wohngefuehl-der-zwanziger-jahre-auf-der-spur/12819870.html>, erişim tarihi 17.08.2021.
- Url-36. <https://www.pinterest.co.uk/pin/416794140509892647/>, erişim tarihi 17.08.2021.
- Url-37. <https://www.mein-eigenheim.de/praxisbeispiele/siedlungshaus-aus-den-1920er-jahren-originalgetreu-restauriert.html>, erişim tarihi 17.08.2021.
- Url-38. <https://www.ullsteinbild.de/?82231788017539342720>, erişim tarihi 18.09.2020.
- Url-39. <https://www.theguardian.com/cities/2016/apr/14/story-of-cities-hitler-germania-berlin-nazis>, erişim tarihi 22.10.2019.
- Url-40. <https://www.welt.de/regionales/berlin/article108798168/Das-neue-Gruen-der-Mega-Siedlung-von-Christiane-F.html>, erişim tarihi 10.05.2022.
- Url-41. <https://www.ddrbildarchiv.de/info/ddr-fotos/baustelle-plattenbau-mehrower-allee-berlin-51214.html>, erişim tarihi 14.06.2022.
- Url-42. <https://es.wikiarquitectura.com/edificio/quartier-schuetzenstrasse/>, erişim tarihi 18.04.2022.

- Url-43. <https://www.luftbildsuche.de/info/luftbilder/buerohausbau-aldo-rossi-schuetzenstrasse-9149.html>, erişim tarihi 18.04.2022.
- Url-44. <https://www.bie-paris.org/site/en/1957-berlin>, erişim tarihi 08.08.2019.
- Url-45. <https://hansaviertel.berlin/en/>, erişim tarihi 08.08.2019.
- Url-46. <https://hansaviertel.berlin/en/interbau-1957/die-stadt-von-morgen/>, erişim tarihi 02.05.2022.
- Url-47. <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/geschichte-bis-1933/>, erişim tarihi 28.04.2021.
- Url-48. <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/die-jahre-1933-1945/>, erişim tarihi 28.04.2021.
- Url-49. <https://hansaviertel.berlin/en/geschichte/die-jahre-1945-1953/>, erişim tarihi 28.04.2021.
- Url-50. <https://dac.dk/en/knowledgebase/architecture/quartier-schuetzenstrasse/>, erişim tarihi 18.04.2022.

Konferans Bildirileri

1. Boztürk, E. A. ve Özer, Y. S. (2022). 20.Yüzyılın Mimari Tasarımı Destekleyici Ortamları Üzerine: Çağdaş Konut Tasarımı Odaklı Uluslararası Yapı Sergileri. VII. Kent Araştırmaları Kongresi (s. 496-508). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

